

Kuriiri-projekti elämänpoliittisena interventiona

Tutkimus asuinalueen kehittämishankkeen toiminnasta ja vaikutusmahdollisuuksista

Veli-Matti Salminen
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Elokuu 2003

Tutkielman nimi	
Kuriiri-projekti elämänpoliittisena interventiona. Tutkimus asuinalueen kehittämishankkeen toiminnasta ja vaikutusmahdollisuuksista	
Tekijä	
Veli-Matti Antero Salminen	
Tieteenala	Julkaisupaikka
Sosiologia	Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta Jyväskylän yliopisto
Julkaisu-aika	Sivumäärä
Elokuu 2003	78 + liitteet
Tiivistelmä	
<p>Pro gradu -tutkielmassani olen perehtynyt Jyväskylässä toimivan Kukuloiden Kuriiri -nimisen asuinalueprojektin toimintaan sen ensimmäisenä toimintavuotena. Projektin kontekstina on Euroopan komission EQUAL-yhteisöaloiteohjelma, joka pyrkii kehittämään paikallisia ratkaisuja työllistymisen esteiden poistamiseen sekä pitkäaikaistyöttömyyden ja syrjäytymisen torjumiseen. Projektia rahoittaa osittain Euroopan sosiaalirahasto ja se toimii kevääseen 2005 asti.</p> <p>Lähestyin Kuriiri-projektia elämänpoliittisena interventiona, jonka toimintastrategia nojaa voimavaraistamiseen ja yhteiskuntasektorien väliseen yhteistyöhön kolmannen sektorin ollessa tärkeä toimija. Tarkoitukseni oli selvittää, miten projekti toteuttaa suunnitelmassa määrättyjä toimenpiteitä ja miten ne soveltuvat yhtäältä työllistymisen edistämiseen, toisaalta asuinalueen kehittämiseen. Lisäksi olin kiinnostunut EU-ohjelmatasoisten käsitteiden ja käytännön toteutuksen kohtaamisesta. Käytin menetelminä projektin työnteekijöiden teemahaastatteluja ja toimintamuotojen osallistuvaa havainnointia. Lisäksi perehdyin projektiin liittyviin dokumentteihin eli sen esitteisiin, projektisuunnitelmaan sekä sitä kehystävään EQUAL-ohjelmaan.</p> <p>Havainnoinnin ja haastattelujen perusteella Kuriiri-projektin ensimmäinen toimintavuosi on ollut kaksijakoinen. Projekti on tavoittanut yksittäisiä osallistujia ja kyennyt vaikuttamaan heidän henkilökohtaiseen hyvinvointiinsa positiivisesti esimerkiksi työttömien valmennusjaksojen ja nuorten äitien keskusteluryhmän kautta. Yhteisölliset toimintamuodot ja sektoriyhteistyö esimerkiksi yrityskumppanuuden muodossa eivät ole innostaneet asukkaita vastaavalla tavalla. Asuinalueen yhteisöllisyyden puutetta voi selittää esimerkiksi se, että asuinalue ei ole asukkaille ensisijainen identifioitumisen kohde, vaan sosiaalinen aktiivisuus kohdistuu asuinaluetta pienempiin yksiköihin. Ylipäänsä yhteistyöhalukkuudessa tapahtuvat muutokset tulevat olemaan huomattavasti hitaampia kuin muutokset henkilökohtaisen elämänhallinnan alueella. Alueen työttömien asukkaiden ensisijainen tarve on kuitenkin oman elämäntilanteen kohentuminen.</p> <p>Toiminnallaan projektin tulisi haastaa yhteistyökumppaneitaan, varsinkin Jyväskylän kaupunkia, keskusteluun alueellisen kehittämisen tarpeellisuudesta ja sopivista menetelmistä. Oleellista olisi myös se, että projekti voisi luoda jatkuvuutta toimintaansa ajatellen projektin jälkeistä aikaa. Tähän se tarvitsee vahvaa tukea muilta sektoreilta.</p>	
Asiasanat	
ESR-projekti, elämänpolitiikka, voimavaraistuminen, kolmas sektori, verkostoituminen	

Sisällysluettelo

1. LÄHTÖKOHDAT KURIIRI-PROJEKTIN TUTKIMUKSEEN	5
1.1 ELÄMÄNPOLITIikka, KOLMAS SEKTORI JA SOSIAALINEN PÄÄOMA AIKALAIKESKUSTELUISSA	5
1.2 TUTKIMUSKENTÄN JA -ONGELMIEN ESITTELY	7
2. METODIKESKUSTELUA	8
2.1 TUTKIJAPOSITIO.....	9
2.2 TOIMINNAN ARVIOINTIA?.....	11
3. PALKKATYÖSTÄ EPÄVARMUUTEEN	13
3.1 TYÖTTÖMYYS JA EPÄVARMUUS	14
3.2 KORKEAN TYÖTTÖMYYDEN ASUINALUE RISKINÄ	15
3.3 SYRJÄYTYMISESTÄ.....	19
4. ELÄMÄNPOLITIikka JA ELÄMÄNHALLINTA	20
4.1 ELÄMÄKERTOJEN REFLEKSIIVISYYS.....	21
4.2 EMANSIPATORISESTA POLITIIKASTA ELÄMÄNPOLITIikkaAN.....	22
4.3 ELÄMÄNPOLITIikka JA ASiantuntijuus.....	23
4.4 ELÄMÄNPOLITIikan HELIASTUMINEN YHTEISKUNTApolitIIKKAAN	24
4.4.1 <i>Ehkäisevä sosiaalipolitiikka</i>	25
5. KOLMAS SEKTORI TOIMINTA-AREENANA	26
5.1 SOSIAALINEN PÄÄOMA JA KOLMAS SEKTORI.....	26
5.2 KOLMAS SEKTORI TOIMIJAVERKOSTOINA.....	29
5.2.1 <i>Aktoriverkostoteoria, valta ja kääntäminen</i>	30
5.2.2 <i>Kukkuloiden Kuriirin toimijaverkosto</i>	31
5.3 KOLMANNEN SEKTORIN MAHDOLLISUUDET.....	33
6. KUKKULOIDEN KURIIRIN OHJELMALLINEN KONTEKSTI	34
6.1 EQUAL-YHTEISÖALOITE.....	34
6.1.1 <i>Empowerment eli voimavaraistaminen</i>	36
6.1.2 <i>Yhteisötalous eli "kolmas sektori"</i>	39
6.2 KUKKULOIDEN KURIIRIN PROJEKTISUUNNITELMA	40
6.3 EDELTÄVÄT PROJEKTIT ASUINALUEELLA.....	43
7. PROJEKTIN TOIMINTA	45
7.1 PROJEKTIN TYÖNTEKIJÄT	45
7.2 SUUNNITELTU JA TOTEUTETTU TOIMINTA.....	47
7.3 TYÖTTÖMIEN VALMENNUSJAKSOT	50
7.4 ARJESSA ETEENPÄIN -RYHMÄ.....	55

8. TOIMIJOIDEN NÄKÖKULMIA PROJEKTIIN	57
8.1 HAASTEET SEKÄ POSITIIVISET JA NEGATIIVISET SKENAARIOT	57
8.1.1 Asuinalueen imagon nostaminen.....	57
8.1.2 Asukkaiden aktivointi	58
8.1.3 Osallistujien rekrytointi.....	59
8.1.4 Asukastalon toiminta.....	61
8.1.5 Yhteistyökumppanit.....	62
8.1.6 Positiiviset ja negatiiviset skenaariot.....	63
8.2 VOIMAVARAISTAMINEN JA ELÄMÄNHALLINTA.....	66
9. PROJEKTISTA TODELLISUUTEEN?	69
LÄHDEKIRJALLIS UUS	76
LIITTEET	80

Kuvat

KUVA 1. KUKKULOIDEN KURIIRIN TOIMIJAVERKOSTO.	33
KUVA 2. SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY YKSILÖN JA YHTEISKUNNAN NÄKÖKULMISTA (JÄRVELÄ & LAUKKANEN 2000, 39).	38
KUVA 3. VOIMAVARAISTUMISEN JA LUOTTAMUKSEN KEHITTÄMISEN RINNAKKAISUUS.	69

1. Lähtökohdat Kuriiri-projektin tutkimukseen

Kun 2000-luvun Suomessa mainitsee sanan “projekti“, sillä voidaan viitata hyvinkin moneen erilaiseen toimintamuotoon: esimerkiksi jonkin organisaation sisällä toteutettavaan hankkeeseen, erilliseen työryhmään, yrityksen tai oppilaitoksen suorittamaan tutkimukseen tai vaikkapa kouluopintoihin. Uskallan väittää, että projektiluontoisuus on läpäissyt suurimman osan keskeisistä instituutioistamme, mikä näkyy määräaikaaisina, kokeellisina ja uuden innovaation luomiseen keskittyvinä toimenpidekokonaisuuksina. Tämä on mielenkiintoinen ilmiö yhteiskuntapolitiikassa, jonka eri sektoreilla on laman jälkeen enenevässä määrin alettu toteuttaa projektiluontoisia hankkeita yleensä ulkopuolisella rahoituksella. Tähän Euroopan Unionin jäsenyys on tarjonnut sopivia rahoituskanavia. Ilmiöstä kiinnostuneena tutkijana minun kuuluu luonnollisesti selvittää, mistä tällaisessa projektien paljoudessa on kyse ja mikä on se yhteiskunnallinen konteksti, johon projektit sijoittuvat. Yleisellä tasolla voidaan ainakin sanoa, että yhteiskunta on murroksessa. Vanhoihin ongelmiin kuten työttömyyteen ja köyhyyteen yritetään etsiä uusia ratkaisuja yhdistelemällä eri tavoin vanhaa ja uutta.

Sosiologin mielenkiintoni kohdistuu siis tässä tutkimuksessa erääseen sosiaalipoliittiseen interventioon, joka pyrkii lähestymään lähiöalueiden asukkaita ruohonjuuritasolla, kohentamaan heidän hyvinvointiaan ja työllisyystilannettaan ja sitä kautta kehittämään asuinalueita. Aikaa tällaisten suunnitelmien toteuttamiseen on kolme vuotta ja rahoitus saadaan osittain valtion, osittain EU:n varoista. Interventiolle on annettu lennokas nimi Kuriiri-projekti ja se on polkaistu käyntiin neljällä eri paikkakunnalla. En voi kuitenkaan vain jäädä ihmettelemään ulkoapäin tätä mainittua sosiaalipoliittista interventiota; täytyyhän minun myös tietää, mitä siinä tapahtuu. Siispä perehdyn Kuriiri-projektin Jyväskylässä toimivaan osaprojektiin: sen toiminnan käynnistämiseen, vaikeuksiin ja oivalluksiin sekä haasteisiin, joita projektin työntekijät kohtaavat. Mitä löytyy siis projektisuunnitelman ja toteutuneen tuloksen väliseltä alueelta?

1.1 Elämänpolitiikka, kolmas sektori ja sosiaalinen pääoma aikalaiskeskusteluissa

Projektien paljous heijastaa muun muassa sitä, että elämme epävarmuuden yhteiskunnassa. Tutkimusintressini kohdistuu erääseen yhteiskunnan monista epävarmuuden leimaamista alueista, työllisyyspolitiikkaan, jota nopean talouskasvun Suomessa varjostavat

pitkäaikaistyöttömyys, toistuvaistyöttömyys sekä syrjäytymisen uhka. Vahva ja kontrolloiva hyvinvointivaltio on tullut tiensä päähän, mutta sen turvaa tarvitaan edelleen. Poliitikkaan kohdistuu paineita aktivoida yksilöitä hallitsemaan elämäänsä, kuitenkin huomioiden ihmisten erilaiset elämäntyylit ja -tilanteet. Toisin sanoen yhteiskuntapolitiikan on muututtava luonteeltaan elämänpolitiikaksi. Elämänpolitiikka on käsitteenä oikeastaan yhtä vanha kuin sosiaalipolitiikka, mutta se on nostettu uudella tavalla esiin riskiyhteiskunnan keskusteluissa ja hyvinvointivaltion murroksessa ja se on saanut osittain ohjelmallisenkin ulottuvuuden (ks. Giddens 1991). Tulen tässä tutkimuksessani sijoittamaan yksilöiden elämänhallintaan kohdistuvat sosiaalipoliittisiksi luettavat toimenpiteet elämänpolitiikan “sateenvarjon“ alle.

Elämänpolitiikkaa voidaan toteuttaa monenlaisilla areenoilla. Tässä tutkimuksessani keskiössä on kolmas sektori ja sen verkostoiva, eri tason toimijoita yhteen liittävä potentiaali. Hyvinvointivaltiota koskevissa keskusteluissa tiedostetaan yhä enemmän kolmannen sektorin olemassaolo julkisen ja yksityisen sektorin rinnalla, ja osittain siihen ladataan yltiöoptimistisiäkin toiveita julkisen sektorin kaventaessa ja karsiessa sosiaalipoliittisia toimenpiteitään. Miksi sitten kolmas sektori juuri tarjoaa toiminta-areenan elämänpolitiikalle esimerkiksi työttömyyden ja syrjäytymisen torjumisessa? Näkisin, että sen voima perustuu sen sijaintiin: kolmas sektori ei ole niin byrokraattinen kuin julkinen sektori, ei voittoa tavoitteleva kuten markkinat eikä niin atomisoitunut kuin yksittäisten kotitalouksien muodostama “elävä elämä“. Kolmas sektori on siis eri sektorien välittäjä, jossa on järjestäytyneitä yhteenliittymiä, mutta joka on joustava ja muuntautumiskykyinen (ks. Matthies 1996, 12-13).

Lamanjälkeisen ajan hyvinvointistrategioihin on kolmannen sektorin ohella sisällytetty lähes muotikäsitteenä sosiaalinen pääoma. Sen katsotaan olevan yhteisöihin integroitumisen ja sosiaalisen toiminnan kautta yksilöille sivutuotteena kasautuvaa yhteistä pääomaa ja se nostetaan ratkaisuksi jo teollistumisen ajalta tuttuun yhteisöllisyyden rapautumisen ongelmaan. Laajaan julkisuuteen ja poliitikoiden ulottuville käsite tuli viimeistään Robert Putnamin julkaistua amerikkalaisen yhteiskunnan yhteisöllisyyden murenemistä analysoivan kirjansa *Bowling Alone* (2000). On ilmeistä, että sosiaalisen pääoman merkitys tulee juuri kolmannen sektorin alueella näkyviin (Siisiäinen 1999, 17). Ongelmallista on kuitenkin se, että käsitteen sisältö jää usein analyttisesti hämäräksi ja lopulta samaa käsitettä käytetään viittamaan hyvinkin erilaisiin asioihin, jotka eivät ole tarkoitukseltaan välttämättä kovin yhteneväisiä. On tarpeellista mennä loppuun kalutun kommunitarismi – (uus)liberalismi -

kahtiajaon taakse, koska tämä saattaisi johtaa puoluepoliittisen kentän jommallekummalle laidalle sijoittumiseen. 2000-luvun ihmiset yksilöityvät, mutta yhteisöllisyys ei häviä ainakaan “jälkimodernissa“ mielessä. Miten ja missä sosiaalinen pääoma kasautuu? Jyväskyläläinen asuinalue, joka on tutkimani projektin kohteena, tarjoaa hyvän mahdollisuuden pohtia sosiaalisen pääoman ilmenemistä ja katoa sekä sitä, miten alueen ongelmat ovat yhteydessä sosiaaliseen pääomaan.

1.2 Tutkimuskentän ja -ongelmien esittely

EU-jäsenyyden myötä Suomessa avautui mahdollisuus saada EU:n rakennerahastojen tukea työllistämistoimenpiteisiin. Erilaiset alueelliset työllistämiskokeilut, projektit, ovat sittemmin lisääntyneet aika lailla. Omana tutkimuskenttänäni on eräs tällainen projekti, Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) osarahoittama Kukuloiden Kuriiri. Se on osaprojekti neljän kaupungin projektikonaisuudessa. Muut mukana olevat kaupungit ovat Kuopio (EkoKuriiri), Lappeenranta (Kanava-Kuriiri) sekä Rovaniemi (Koura-Kuriiri). Projektit painottuvat eri tavoin, esimerkiksi Kuopion projekti ekososiaalisuuteen ja Rovaniemen projekti elämäkerralliseen ryhmätoimintaan. Kaikkien projektien yhteisenä tavoitteena on taantuneina pidettyjen asuinalueiden kehittäminen innovatiivisilla keinoilla. Kukuloiden Kuriiri toimii kolmella jyväskyläläisellä lähiöalueella pyrkien aktivoimaan alueen asukkaita, pääasiassa työttömiä, ja luomaan verkostoja yhdistysten, julkisen sektorin ja yritysmaailman välillä työllistymisen edistämiseksi. Tavoitteena on luoda yleispätevä malli taantuvan asuinalueen kokonaisvaltaisesta kehittämisestä. Tutkimuksessani pyrin havainnollistamaan Kuriiri-projektin toimintamuotojen kautta sitä, tarjoaako projekti interventiona työelämästä syrjäytyvälle yksilölle mahdollisuuden päästä hallitsemaan elämäänsä sekä luomaan omaa tarinaansa ja sen kautta identiteettiään. Keskiössä on monta käännoästä saanut termi “empowerment“, jonka tässä käännoän voimavaraistumiseksi. Toisaalta projekti kiinnostaa minua laajemmin yhteiskunnallisesti. Elämänpolitiikkaa on nähdäkseni myös se, että pyritään ehkäisemään lähiössä piileviä sosiaalisia riskejä Kuriirin tapaisella kehittämisohjelmalla – esimerkiksi tukien asukasyhdistystoimintaa – ja näin vaikuttamaan alueen hyvinvointiin. Tämän kannalta on tärkeää, että projekti korostaa toiminnassaan kansalaisyhteiskuntaa ja paikallisuutta.

Projektikieli vilisee trendikkäitä termejä (esimerkiksi hyvät käytännöt, vertaistuki, kumppanuus) ja vaikuttaa välillä yliampuvalta. Pohjimmiltaan projektien toimintaideoissa on

kuitenkin paljon tutustumisen arvoista. Kukuloiden Kuriirissa mielenkiintoista on se, että kyseessä ei ole pelkkä työllistämiprojekti, vaan kokonaisvaltainen voimavaraistamisen ja asuinalueen kehittämisen projekti. Pystytäänkö projektin avulla synnyttämään tai elvyttämään alueen yhteisöllisyyttä – mikäli tämä on tarkoituksenmukainen tavoite – ja onnistuuko kolmannen sektorin kautta lähtevä sektorien välinen verkostoyhteistyö? Nämä ovat mielestäni ratkaisevia kysymyksiä lähestyttäessä kohdealueen yksilöitä ja luotaessa heille mahdollisuuksia toteuttaa omia elämänpolitiikkojaan. Tutkimukseni empiirinen osio keskittyy pitkälti empowerment-teemaan ja yksilölliseen elämänpolitiikkaan, mutta samalla se on tavallaan case-tutkimus eräästä interventioista, jonka toimintamalleja voidaan kokeilla joskus muuallakin. En siis pyri induktiivisuuteen, vaan ennemmin pyrin kuvailemaan, miten yksittäinen projekti toimii annetuissa ohjelmallisissa kehyksissä eli miten suuret toimintalinjat kohtaavat käytännön paikallisen toteutuksen ja mitä käytäntö vuorostaan tuo ajankohtaisiin linjauskeskusteluihin. Pahimmillaan keskustelut supistuvat jargoniksi, jonka merkitys on vähäinen, kun strategiat törmäävät arkitodellisuuteen. On siis välttämätöntä käydä kentällä ja todeta, mitä kohdealueiden asukkaat voivat ylipäättään tällaisesta projektista saada. Opittavaa on niin projektin toteuttajilla kuin myös sen toimintaehtojesuunnittelijoilla.

2. Metodikeskustelua

Eräs tämän tutkimuksen vaikeuksista lienee tutkimustehtävän rajaaminen metodisesti. Tiedän, että tutkielma ei etene perinteisen “ongelma – teoria – metodi – tulokset” -sommitelman mukaan, eikä sitä toisaalta välttämättä odotetakaan. Pidän vastenmielisenä ajatusta, että valitsen kvalitatiivisen tutkimuksen metoditarjonnasta kuin kaupan hyllyltä jonkun, jota sitten käytän aineistooni. Toivon voivani perustella menetelmävalintani jotenkin muutoin. Ohjenuorana pidettäköön ainakin Pertti Tötön (2000, 66) sääntöä: metodin määrää tutkimusongelma. Lähestyessäni tutkimuskohdettani laadullisin menetelmin valinnan perustana ei ole esimerkiksi se, että pyrkisin saamaan syvällisempiä tai todellisempia vastauksia tai että juuri laadullinen aineisto “puhuisi” minulle jollakin tavoin. Kuten edellisessä kappaleessa totesin, pyrin kuvailemaan, mitä tutkmani projekti tekee ja miten se toimii; näihin kysymyksiin haen vastauksia laadullisella tutkimuksella (emt., 75-76). Pääasialliset aineistonkeruumenetelmät ovat työntekijöiden teemahaastattelut, projektin erään toimintamuodon eli työttömien valmennusjaksojen osallistuva havainnointi sekä ohjelma-

aineistojen hyödyntäminen. Tekemistäni havainnoista tarkoitukseni on tehdä päätelmiä, joilla osallistun käsittelemiäni aiheita (pitkäaikaistyöttömyys, työllistäminen, voimavaraistaminen ja alueellinen kehittäminen) koskevaan keskusteluun.

2.1 Tutkijapositio

Tutkijapositio, jossa tutkimuksen tekijät tuntevat projektihenkilöstön, on melko tyypillinen ESR-projektissa. Ihannetapauksessa tutkija pystyy tutkimuksellaan tuottamaan hyödyllistä tietoa paitsi itselleen, myös projektihenkilöstön käyttöön. Tällaisia odotuksia minuunkin on kohdistettu, joskin olen hieman skeptinen niiden toteutumisesta. Projektikielen käsitteiden ja suurten suuntaviivojen keskellä (jotka sinällään tarjoaisivat jo ainekset sosiologiseen tutkimukseen!) minun on otettava kuitenkin kriittinen välimatka tutkimuskohteeseeni ja sitä koskevaan tekstiin. Minun on kyettävä vastaamaan myös “maallikon“ esittämään kysymykseen, mitä hyötyä tällaisesta projektista lopulta on ja kenelle.

Lähtiessäni tutkimaan Kuriiri-projektia minulla oli jonkin verran tietämystä ESR-projekteista sekä siitä, että projektien sisällä lähes poikkeuksetta tehdään aina jonkinlaista arvioivaa tutkimusta. Kuulin Kuriiri-projektista sitä hallinnoivan organisaation eli Keski-Suomen Yhteisöjen Tuen (KYT) projektikoordinaattorilta, jonka kautta sain yhteyden projektin tutkimusta johtavaan tutkija Terttu Nupposeen. Hänestä tuli tavallaan ensimmäinen ohjaushenkilöni, vaikkakin tapasimme tutkimuksen puitteissa melko vähän. Tärkeä vinkki häneltä oli kuitenkin puhtaan arviointitutkimuksen ideasta luopuminen ja toimintatutkimuksellisen näkökulman omaksuminen. Pääsin mukaan tutkijaryhmään, jossa ovat mukana kaikkien Kuriirin osaprojektien tutkijat. Rovaniemeltä, Lappeenrannasta ja Kuopiosta ryhmään osallistui kustakin yksi tutkija, Jyväskylästä itseni lisäksi kaksi muuta sekä Terttu Nupponen kokonaishankkeen tutkijana. Tällä ryhmällä tapasimme vuonna 2002 kaksi kertaa keskustellen omien tutkimustemme lähtökohdista ja haasteista. Lisäksi maaliskuussa 2003 järjestettiin EQUAL-ohjelmaan kuuluvien hankkeiden yhteistapaaminen, jossa keskusteltiin laajemmin projektien tutkimuksesta ja ohjelman mielekkyydestä. Kovin suurta edistystä tutkimusten kannalta tapaamiset eivät välttämättä tuottaneet, mutta ainakin itselleni ne avasivat projektitutkimuksen tarkoitukseni ja antoivat mahdollisuuden jakaa yhteisiä kokemuksia keskenään erilaisista projekteista. Osittain siis teen tutkimustani myös tutkijaryhmää varten, vaikka en työskentelekään projektissa enkä ole palkattu tutkija. Pääosin olen työskennellyt itsenäisesti ja esittämäni havainnot ja väitteet ovat omiani, eivät

tutkijaryhmän yhteisiä.

Muiden EQUAL-projekteja toteuttavien ja tutkivien tutkijoiden välisissä keskusteluissa esiin nousi muun muassa se seikka, että EU-ohjelmakehitys vaikuttaa projektiraporttien taustajatteluun ja kieleen. Esimerkiksi voimavaraistuminen tai verkostoituminen ovat jo sidoksellisia käsitteitä, joiden käyttö vaatii sidoksellisuuden paljastamisen. Omassa tutkimuksessani tarkasteluni kriittisyys lienee aika ajoin kärsinyt riippuen siitä, mihin olen kohdistanut mielenkiintoni ja miten olen arvottanut tekemiäni valintoja. En ole kuitenkaan sitoutunut mihinkään taustaorganisaatioon enkä itse Kuriiri-projektiin, joten minulla ei ole erityisiä syitä toimia minkäänlaisena puolestapuhujana. Toki keskustelun herättäminen tapahtuu lähtökohtaisesti projektin toimijoiden ja kohderyhmän näkökulmasta.

Osallistuva havainnointi tutkimusmenetelmänä vaatii aina tutkijalta käsitystä siitä, miten hän sijoittuu tutkimusasetelmassa ja kuinka aktiivisen roolin hän ottaa. Lähdin itse havainnoimaan Kuriirin valmennusryhmiä pääasiallisesti tarkkailijana. Mitään selkeää etukäteisjaottelua minulla ei ollut siitä, minkä tyyppisiä havaintoja haen tutkimuskohteestani. Tiesin, että jaksoilla tullaan keskustelemaan sellaisista asioista, jotka saattavat olla osallistujille kipeitä ja raskaita ja jotka he kokevat luottamuksellisiksi, joten tämän vuoksi pyrin pitämään matalaa profiilia. Tullessani ensimmäistä kertaa mukaan valmennusjaksolle läsnäoloni herätti uteliaisuutta ja selitin olevani havainnoimassa graduani varten ensisijaisesti projektin toimintaa, en osallistujia sinänsä. Nähdäkseni läsnäoloni ei vaikuttanut ainakaan osallistujien keskusteluaktiivisuuteen. Itse osallistuin mahdollisimman vähän keskusteluihin, mutta ryhmäharjoituksiin osallistuin siinä missä muutkin, ja parhaimmillaan pystyin samastumaan osallistujiin oppien itsekin harjoituksista jotakin. Kaiken kaikkiaan havainnointi oli tässä mielessä tasapainoilua aktiivisuuden ja passiivisuuden välillä: liian aktiivisena “osallistujana” saattaisin sysätä syrjään varsinaisia osallistujia – mykkänä tarkkailijana taas läsnäoloni saattaisi herättää epäluuloisuutta ja luoda kiusallisen ilmapiirin. Yhteensä havainnoin jaksojen toimintaa neljänä päivänä. Ensimmäinen havainnointikerta oli alkuvalmennusjakson lopetuspäivänä. Loput kolme päivää sijoituivat samalle jatkovalmennusjaksolle, jolloin pystyin seuraamaan paremmin osallistujien suhtautumista ja reagoitua toimintamuotoihin. Pääasiallisesti siis kiinnitin huomiota toteutusmuotoihin ja niiden toimivuuteen sekä siihen, miten osallistujat ottivat ne vastaan. En tehnyt muistiinpanoja kaikista käydyistä keskusteluista, joskin se olisi saattanut olla hedelmällistä esimerkiksi Kuriirin osallistujan typologiaa luotaessa. Tässä tapauksessa halusin kuitenkin tehdä yleishahmotelmaa

valmennusjaksosta osana interventiota.

Projektin työntekijät, joita haastattelin, ilmoittivat että heidän henkilöisyytensä saa käydä tutkimuksesta ilmi. Puhun empiirisessä osiossa työntekijöistä kuitenkin heidän tehtävänimikkeillään. Kuriiri-projektista jotakin tietävät voivat halutessaan ottaa selville, keitä henkilöt ovat. Haastattelin kaikkia projektin vakituisia työntekijöitä, yhtä heistä toistamiseen ensimmäisen toimintavuoden keväällä. Pääasiallisesti selvitin heidän omia kokemuksiaan ja näkemyksiään Kuriiri-projektin merkityksestä ja mahdollisuuksista. Teemahaastattelun kysymysrunko on tutkielman liitteenä.

Kuriiri-projekti ei ole irrallinen kokeilu, vaan sillä on selkeä ohjelmallinen kehys. Aion tutkimuksessani perehtyä myös projektia kehystäviin dokumentteihin. Tärkein niistä on Euroopan komission EQUAL-yhteisöaloiteohjelma, johon sidon Kuriirin oman projektisuunnitelman. Ohjelmatekstejä tarkastelen kriittisessä valossa toteutukseen nähden.

2.2 Toiminnan arviointia?

ESR-projektien tutkimus ei ole mitään uutta ja vallankumouksellista. Projektilla on aina määrätty tutkijat, jotka suorittavat sen evaluaation eli arvioinnin. Samoin Kuriiri-projekti työllistää yhden tutkijan, joka suorittaa arvioivaa toimintatutkimusta. Jokaisella osaprojektilla on lisäksi vähintään yksi tutkija (Jyväskylässä kolme, itseni mukaan lukien). Tutkimusongelmani perusteella minulla olisi eittämättä mahdollisuus suorittaa joko arviointitutkimus tai toimintatutkimus. Väljästi tutkimukseni liittyy molempiin, mutta on kuitenkin niistä erillään. Tarkkaillessani Kuriiri-projektin valmennusryhmien toimintaa niihin itsekkin osallistuen asetelma oli toimintatutkimuksellinen. Lisäksi tein luonnollisesti mielessäni arvioivia päätelmiä niin haastattelujen kuin havainnoinnin aikana. En siis voi irtisanoutua kummastakaan tutkimustyypistä, joskaan en usko että tutkimustani valmiina kelpuutettaisiin kumpaankaan tyyppiin. Yksi seikka on jo se, että havainnoimani ajanjakso on niinkin lyhyt kuin yksi syksy. Gradututkielmassa en koe mielekkääksi sitoutua projektin tutkimukseen koko toimintakaudeksi eli kolmeksi vuodeksi, mikä olisi johdonmukaista, jos kyseessä olisi ammatillinen tutkimustyö.

Lyhyt selvitys toiminta- ja arviointitutkimuksesta on paikallaan. *Toimintatutkimukselle* toiminta on sekä tutkimuksen kohde että sen tavoite, jolla pyritään muutokseen. Tämä pitää sisällään kolme asiaa: ensiksikin sekä tutkimuksen kohteet että tutkijat nähdään aktiivisina

toimijoina, joilla on käsitys oman toimintansa seurauksista ja jotka voivat perustella toimintaansa; toiseksi toiminta on lähtökohtaisesti sosiaalista eli toimiessaan ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään; kolmanneksi toiminta on luonteeltaan vaihtelevaa ja eri tavalla painottuvaa riippuen siitä, kuka toimii. Tutkijan olisi siis oltava osa tutkimuskohdetta ja pyrkiä muuttamaan omalla toiminnallaan tutkimuskohdetta. (Jyrkämä 1999, 138-139.) Tämän “muutosfunktion“ osalta oma tutkimukseni eroaa toimintatutkimuksesta. Toimintatutkimus ottaa kantaa myös toimijoiden ja yhteiskunnallisten “rakenteiden“ suhteeseen (emt., 140-145). Tätä ongelmaa en käsittele, mutta toimija–rakenne -erotteluun vastaa omalla tavallaan aktoriverkostoteoria, jota käsittelemän luvussa 5.2.1.

Arviointitutkimus voidaan Colin Robsonin (2001) tapaan jakaa neljään osaan: tarpeiden, prosessien, vaikutusten sekä tehokkuuden arviointiin. Käytännössä arviointi painottuu yleensä joko projektin (tai ohjelman, riippuen siitä mitä arvioidaan) prosessiin tai vaikutuksiin. Tässä mielessä omassa tutkimuksessani on prosessiarvioinnin elementtejä. Tärkein tutkimuskysymys prosessin arvioinnissa on se, mitä tapahtuu, kun projektia toteutetaan sekä miten se tapahtuu. Muita prosessiarvioinnin kysymyksiä ovat: toimiiko projekti niin kuin on suunniteltu; ketkä osallistuvat projektiin. (Emt., 77-79, 85.) Kun prosessiarviointia suorittaa projektin ulkopuolinen toimija, sanotaan arvioinnin olevan käyttäjälähtöistä ja arviointiote on konsultatiivinen. Ulkopuolinen arviointi auttaa parhaimmillaan projektia löytämään toimenpanon kriittisiä kohtia. (Uusikylä & Mäkinen 2003, 10-11.) Arviointikysymykset keskittyvät myös siihen, kuinka asiakkaat tai osallistujat otetaan mukaan, vastataanko heidän tarpeisiinsa, minkälaista on henkilöstön ja asiakkaiden vuorovaikutus sekä mitkä ovat projektin toimintamuodot. Näihin kysymyksiin vastataan yleensä laadullisen tutkimuksen keinoin, tosin aina tulee selvittää myös kvantitatiivisten menetelmien tarve. Robson suosittaa menetelmiksi havainnointia, haastatteluja sekä olemassa olevan aineiston eli esimerkiksi ohjelmien, esitteiden tai pöytäkirjojen hyödyntämistä. (Robson 2001, 99-100.) Näitä kolmea menetelmää käytän itsekin ja kysymykseni ovat samanlaisia, joten sikäli voin väittää tekeväni prosessin arviointiin keskittyvää toimintatutkimusta.

ESR-projektit ovat jatkuvasti lisääntyessään synnyttäneet sisäänsä oman arviointitutkimusperinteen. Ulkopuolisesta arvioinnista kuitenkin todetaan, että se tuottaa yleensä tietoa ja palautetta ohjelmatyön kehittäjille, mutta harvoin itse projektille. Uutena toimintatapana projekteille tuodaan itsearviointia. Sen olisi määrä olla projektin sisään rakennettu refleksiivinen toimintatapa, jossa projektin toimijat voivat tarkkailla oman

toimintansa tuloksia ja mahdollisesti kehittää projektia. Tämä korostaa itsearvioinnin prosessiluontoisuutta. (Uusikylä & Mäkinen 2003, 5.) Mielestäni on kuitenkin kyseenalaista, miksi itsearvioinnista pitäisi tehdä erityisen suurta numeroa, koska projektitoiminnassa mukana olevat joutuvat väistämättä tarkkailemaan ja muokkaamaan toimintaa uudestaan kohderyhmän tarpeiden mukaan. Tosin jos näin ei ole, itsearviointia lienee syytä markkinoida.

Tutkimukseni on pienimuotoinen läpileikkaus, kurkistus projektin toimintaan ja sen synnyttämiin ajatuksiin tutkijan mielessä, teoreettiset taustakäsitteet ja yhteiskuntapoliittinen konteksti huomioiden. En aio etsimällä etsiä aineistosta tarkoitukseen sopivia diskursseja. Pahimmassa tapauksessa tällainen etsintä etäännyttäisi minut varsinaisesta aiheesta. Myöskään aineiston kaataminen grounded theory -konseptin alle ei tunnu mielekkäältä. Tavoitteenani on tausta-aineiston ja kirjallisuuden avulla kuvailla ja kartoittaa Kuriiri-projektia mahdollisena elämänpoliittisena interventiona, ottaen havainnot osana sosiaalista todellisuutta eikä vain tulkintana siitä tai sille annettujen merkitysten kautta. Tutkimani projektin toimintamuodoista on tavoitteena muodostaa yleispätevä malli, jolla voitaisiin vaikuttaa sosiaalisiin ongelmiin. Siksi projektista saatujen havaintojen perusteella on osallistuttava myös yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun, mitä tulee esimerkiksi alueelliseen sosiaalityöhön, kaupunkisuunnitteluun tai työllistämispolitiikkaan.

3. Palkkatyöstä epävarmuuteen

Sivuutan tässä yhteydessä (ensimmäisen) modernin teollisen yhteiskunnan historiallisen tarkastelun ja totean Ulrich Beckin (1992, 139-141) sanoin, että teollisessa yhteiskunnassa palkkatyö ja ammatti olivat elämän “koordinaatioakseli”. Jopa varsinaisen työn ulkopuolelta katsottuna teollinen yhteiskunta on palkkatyön yhteiskunta, mitä tulee sen oikeusjärjestelmään, sosiaaliturvaan, vallanjakoon, politiikkaan tai kulttuuriin. Jos siis palkkatyötä kohtaa systeeminen muutos, seuraa myös palkkatyön yhteiskunnan muutos. Yhteisöllisyyden puutteeseen liittyvät ongelmat eivät kuitenkaan liity vain tähän muutokseen, vaan niiden voidaan katsoa esiintyneen jo aikaisemmassa teollistumiskehityksessä. Ongelmiksi mainitaan esimerkiksi se, että perheet hajoavat ja yksinhuoltajuus lisääntyy, muuttoliike hajottaa naapurustoyhteisöjä, maahanmuutto vaikeuttaa kansallisen yhteisöllisyyden kehittymistä ja poliittinen aktiivisuus (ei siis pelkästään äänestysaktiivisuus) laskee tietyissä ryhmissä. Pitkittyvän työttömyyden ja pätkätöiden hallitsemassa

yhteiskunnassa siis olisi tilausta uudentalaiselle yhteisöllisyydelle. Käsittelen tätä sosiaalisen pääoman yhteydessä enemmän. Tässä luvussa käsittelen työttömyyden epävarmuutta, lähiöasumista palkkatyön jälkeisessä yhteiskunnassa sekä syrjäytymisen käsitettä.

3.1 Työttömyys ja epävarmuus

Nopean talouskasvunkin vallitessa työttömyys on läsnä enemmän sääntönä kuin poikkeuksena. Työsopimuksia ja -suhteita joustavoitetaan. Kun tällaisissa olosuhteissa hyvinvointivaltio jakaa sosiaalietuuksiaan, ne tarjoavat suhteellisen turvatut tulot – paitsi jos työ on osa-aikaista, satunnaista ja väliaikaista. (Beck 1999, 257-260.) Työsuhde sisältää siis implisiittisesti riskin työsuhteen loppumisesta, ja sen myötä yksilön elämäntilannetta muuttuu riskialttiiksi. Automaation ja informaatioteknologian kehittymisen myötä työn ja ei-työn samoin kuin työllisyyden ja ei-työllisyyden välinen raja muuttuu liukuvaksi. Työttömyys vähenee, mutta ilmestyy uudelleen erityyppisenä riskiytyneenä alityöllisyytenä. Formaali ja ei-formaali työ sekä työllisyys ja työttömyys sulautuvat uusiksi, joustaviksi ja pluralistisiksi alityöllisyyden muodoiksi. (Beck 1992, 142-144.) Mitä enemmän työsuhteiden sääntelyä puretaan ja joustavoitetaan, sitä nopeammin työyhteiskunta muuttuu riskiyhteiskunnaksi, jossa riskit eivät ole laskettavissa, eivät yksilön eikä valtion tasolla. Ihmisiltä odotetaan siis enenevästi yksilöllisiä elämänsuunnitelmia, liikkuvuutta ja erilaisia itseluottamuksen muotoja. (Beck 1999, 261-263.)

Beckiä lukeneet sosiaalialan asiantuntijat katsovat tämän olevan elämän tietoista epävakauttamista, joka lisää uudenlaisia riskejä niin yksilöille kuin yhteiskunnalle. Herää kysymys, millä tavoin ihmiset näissä oloissa voivat luoda inhimillisen elämän kannalta välttämättömän ennustettavuuden ja jatkuvuuden. Sosiaaliturvajärjestelmien olisi siis riskiyhteiskunnassa luotava elämän ennustettavuuden perustaa standardiratkaisuilla. Toisaalta yleiset ratkaisut tavoittavat huonosti juuri ne riskit, joissa apua tarvitaan. (Väärälä 1996, 7-9.) Pitäisi siis voida yksilöidä poliittista suunnittelua ottaen huomioon erilaiset elämäntilanteet kuitenkin niin, että kyseinen politiikka tuottaa yleistä turvallisuutta ja poistaa epävarmuuksia. Tämä vaatii refleksiivisyyttä päätöksenteossa ja päätöksenteon siirtämistä lähemmäs paikallistasoa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa 1990-luvun kuluessa suurtyöttömyys on tasaisesti vähentynyt, mutta myös uudet työsuhteet ovat lisääntyvästi lyhytaikaisia tai epätyypillisiä, mikä on

yleisintä naisten ja nuorten eli alle 25-vuotiaiden kohdalla. Talouskasvu ei ole tuonut työpaikkoja siinä määrin kuin voisi olettaa, vaan – Beckin termein – työllisyys on muuttunut hauraaksi. Pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömyys ovat pysyviä ongelmia, joita ei ratkaista vain työpaikkoja luomalla. Pitkäaikaistyöttömien joukkoon kuuluvista suuri osa ei enää orientoidu työmarkkinoille; esimerkiksi ikääntyvistä pitkäaikaistyöttömistä vain noin kolmasosa on tehdyn palveluntarveselvityksen mukaan suuntautunut ansiotyöhön. Tutkimusten mukaan 175 000 työttömällä on erityisiä vaikeuksia päästä työelämään. Näistä kaksi kolmasosaa on 25-49 -vuotiaita. Alhainen koulutustaso ja vanhentuneet ammattitaidot vaikeuttavat työmarkkinoille pääsyä. Iän ja sukupuolen kannalta katsottuna pitkäaikaistyöttömyys on erityisesti yli 50-vuotiaiden miesten sekä yli 60-vuotiaiden naisten ongelma; asuinalueen kannalta katsottuna syrjäseuduilla asuvat miehet ovat riskiryhmää; edelleen ammattialan kannalta tarkasteluna pitkäaikaistyöttömyys on yleisintä teollisessa työssä. (Tilastotiedot: EQUAL-ohjelma 2001, 30-32.) Riskiyhteiskunnassa työelämä vaatii siis työntekijältä jatkuvaa koulutuksen päivittämistä, aktiivista työnhakua ja tarvittaessa monen eri alan työn tekemistä lyhytaikaisesti. Herää kysymys, kuinka monelle pitkään työelämästä syrjässä olleelle enää voidaan tarjota palkkatyötä tai edes työllistämistöitä, jos heidän primääriset tarpeensa ovat lähinnä toimeentulo ja mielekäs arki, ja työkykykin on olennaisesti huonontunut. Lyhytaikainen työsuhde tai tukityö ei välttämättä vastaa tähän tarpeeseen, jos jo elämänhallinta on ongelmallista.

3.2 Korkean työttömyyden asuinalue riskinä

“Millaisen vastauksen postmoderni teoria onkaan antanut? Lähiö on tuotettu latteana, mielenkiinnottomana ihmisen ja elämäntavan symboloitumana, siis ulkoapäin. Lähiön asukkaalla itsellään voi puolestaan olla oma konstruktio: tyhjiys, turhautuneisuus tai addiktiivinen identiteetti epätäydellisyyden ilmentymänä. Näin jäsenettynä lähiön ihmisen tai työttömän B-luokan ihmisen elämä ei olekaan sankaruutta, myyttiä ja vapaata vaeltamista edes baumanilaisen postmodernin pyhiinvaeltajan roolissa, vaan silkkaa realismia.” (Karjalainen 1998, 52.)

Tutkimuskohteeni Kukuloiden Kuriiri -projekti toimii kolmella jyvaskyläläisellä asuinalueella: Keltinmäessä, Myllyjärvellä ja Mäyrämäessä. Kyseinen alue on rakennettu pääosin 1970-luvulla, ja yli puolet sen asunnoista on vuokra-asuntoja. Aukkaita alueella on noin 6600. Huhtikuussa 2002 koko alueen työttömyysprosentti oli 18,4 %, mikä on kaupungin keskitasoa korkeampi. Pitkäaikaistyöttömyys sekä nuorten kouluttautumattomuus ja sen myötä vaikea työllistyvyys ovat alueen ongelmia. Lisäksi alueen osallistumisaktiivisuutta

indikoiva äänestysprosentti on viime vaaleissa ollut alhainen. Joka neljäs perhe alueella on yksinhuoltajaperhe. Yksinhuoltajuushan ei sinänsä ole ongelma, mutta yhdistyneenä esimerkiksi työttömyyteen ja entisen puolison mahdollisiin ongelmiin se on riskialttiutta lisäävä tekijä. Kun tähän vielä lisätään asukkaiden liikkuvuus eli muuttoliike, voidaan todeta, että kyseessä on asuinalue, jonne työttömyyden ja juurettomuuden myötä on kasautunut sosiaalisia ongelmia tai ainakin sosiaalisia riskejä. (Projektisuunnitelma 2002, 4.) Keltinmäessä on tehty niin sanotusti raskaan sarjan sosiaalityötä, mikä on näkynyt huostaanottoina ja lastensuojelun tukitoimien tarpeiden lisääntymisenä. Asukkailla on myös erilaisia päihdeongelmia. (Kuittu 2002, 13.)

Lähiössä ilmenee omalla tavallaan teollisen palkkatyöyhteiskunnan murros riskiyhteiskunnaksi. Lähiöitä rakennettiin aikanaan kustannustietoisesti vastauksena asutopulaan ja työvoiman uusintamisyksiköiksi, "nukkumalähiöiksi". Suuren rakennemuutoksen aikaan lähiöistyminen oli sekä rakennemuutoksen tulos että sen edellytys. 1970-luvun alussa, jolloin Keltinmäen – Myllyjärven – Mäyrämäen aluekin on rakennettu, Suomessa tuotettiin ennätysmäärä asuntoja. Asunnontuotanto oli pääoman muodostuksen keskeinen keino. Samalla on kuitenkin rakennettu riskialttiutta yksilön kannalta. Lähiö ei ole sinänsä riskialtis. Riskit eivät ilmene suoraan, vaan riskien tiedostamisen kautta niiden hallitsemattomuuden mahdollisuus jää vaaratekijäksi. Fyysinen ympäristö ja yksilölliset elämänpolitiikat kytkeytyvät elämismaailmoihin, jolloin keskiössä on lopulta yksilö tai asukas sekä se, kuinka omaa elämänpolitiikkaa tulkitaan ja hallitaan. (Karjalainen 1998, 41-43; Hankonen 1994, 467-469.)

Matti Kortteisen Lähiö-tutkimus (1982) keskittyi palkkatyöläistymisen mukanaan tuomiin jännitteisiin. Tutkimus tarjoaa selityksen nykypäivän lähiöiden tilanteelle 1960-luvun rakennemuutoksen ja elämäntavan murroksen näkökulmasta käsin. Maalta muuttaneiden lähiöasukkaiden kaupungistuminen kärjisti kulttuurista murrosta, ja elämäntapojen privatisoituminen muodostui esteeksi lähiössä koettujen ongelmien purkautumiselle kollektiiviseksi toiminnaksi. Tämän takia asuinoloihin liittyvä eriarvoisuus säilyi, ja yleensä ongelmat kasautuivat perheiden sisälle. Lähiöissä kehittynyt negatiivinen solidaarisuus ilmenee erityisesti siten, että jokaisen henkilökohtaista elämänaluetta kunnioitetaan, eli jokaisen tulee hoitaa omat asiansa. (Kortteinen 1982, 250-256.)

1990-luvun massatyöttömyyden jälkeen lähiöt muuttuivat nukkumalähiöistä elin- ja

olinpaikoiksi. Koska työttömyys kohdistui rajuimmin työväestöön ja koska lähiöiden asukkaat suurelta osin voidaan lukea työväestöön, riskin kohtaaminen näkyi paikallisesti. Ollaan tultu siihen Beckin hahmottamaan tilanteeseen, että elämä ei perustukaan palkkatyöhön. Elämänpolitiikan pohjana saattaa olla jo vallinnut työttömyys, elämäntilanne tai nuorten kohdalla se, että työn perinteeseen ei ole kosketusta. Elämä on aktiivisen työssäkäyvän sijasta asukkaan tai asiakkaan elämää. Arkinen kokemuspiiri rakentuu kotona olemisen ja harrastamisen kautta, ja tällöin identiteettiin kohdistuvat muutokset synnyttävät uusia tarpeita ja mahdollisesti ongelmia. (Karjalainen 1998, 45, 50.) Vaikka lähiöt alun perin olisivatkin olleet palkkatyön elämäntapaa varten rakennettuja, niistä on tullut myös kulutusorientoitunutta elämäntapaa vastaavia kokonaisuuksia (Hankonen 1994, 468). Työttömän asukkaan on vaikea tai mahdoton sovittautua tällaiseen elämäntapaan, ja eriarvoisuus säilyy tai lisääntyy.

Edellä kuvaamani kolmen asuinalueen ongelmat ovat tiedostettuja ongelmia, joilla on kosketus viime vuosikymmenen työttömyyteen ja sitä seuralleeseen liikkuvuuteen sekä asukkaiden lisääntyneeseen segregatioon, mutta toisaalta myös lähiöiden rakennusvaiheeseen, jolloin asuinyhteisöjen normisto ja elämäntapa vielä rakentuivat palkkatyön normistosta ja identiteetistä käsin. Nykyisessä tilanteessa huomataan, että lähiöiden suunnitteluvaiheessa ei kunnolla tiedostettu tällaisia riskejä eikä täten ennakoitu, mitä voidaan tehdä, jos työllisyys vähenee, liikkuvuus lisääntyy eikä yhteisöllisyys kehitykään.

Voidaan kuitenkin kyseenalaistaa väitteet kaupunkilähiöistä jotenkin erityisinä riskipesäkkeinä. Marjaana Seppäsen väitöskirjatutkimus (2001) lahtelaisesta Liipolan asuinalueesta kääntää ympäri myyttejä, joihin helposti langetaan lähiöitä koskevilla keskusteluissa. Tutkimuksen pohjana olivat olettamukset siitä, että asuinalueella ja sen sosiaalisilla suhteilla ei ole asukkaille merkitystä – tämän taustana yleinen pettymys asukkaiden aktiivisuuteen toteutetuissa lähiöprojekteissa. Seppäsen tutkimus selvitti muun muassa sen, että asuinalueeseen kiinnittymiseen vaikuttivat merkittävimmin alueella asuttu aika (eli diskreetisti ikä), asumismuoto sekä työttömyys. Omistusasunnossa tai kaupungin vuokra-asunnossa asuminen kiinnittää alueeseen enemmän kuin muussa vuokra-asunnossa asuminen. Kiinnittyminen oli vahvasti kytköksissä sosiaaliseen aktiivisuuteen, jonka mittarina tutkimuksessa käytettiin kontakteja naapureiden kanssa sekä kyläilyä lähiympäristössä. Työtön tai ikääntynyt oli näillä mittareilla paikallisesti aktiivisempi kuin työssäkäyvä tai

nuori. Työttömien toimesta esimerkiksi Liipolassa perustettiin hoivapalveluosuuskunta, joka tukee alueen iäkkäiden asukkaiden kotona selviämistä.

Eräänä loppupäätelmänä voitaisiin sanoa, että juuri “riskiväestönä” pidetyt asukkaat olivat lokaalilla tasolla aktiivisia, mikä pätee esimerkiksi työttömien keskinäiseen sosiaaliseen vaihtoon. Seppäsen mukaan osallisuus yhteiskunnan keskeisistä areenoista ei lopulta ole tiiviisti sidoksissa osallisuuteen asuinympäristöstä. Asuinalue ei ole ensisijaisen merkityksellinen paikka, sillä elämän keskeiset perusrakenteet kiinnittyvät myös muualle. Työssä käyvän väestönosan sosiaaliset suhteet olivatkin yleensä vähemmän rajoittuneita omaan asuinalueeseen, ja tärkeimmät sosiaaliset kontaktit saattoivat olla fyysisesti asuinalueen ulkopuolella. Varsinaisena sosiaalisena turvaverkostona eli sellaisina ihmisinä, joihin turvauttaisiin hätätilanteissa, olivat järjestään sukulaiset tai ystävät, harvemmin naapurit. (Seppänen 2001.) Samanlaisia huomioitahan teki jo kaksi vuosikymmentä sitten Kortteinen omassa lähiötutkimuksessaan. Hänen keskeiset päätelmänsä liittyivät elämäntavan murrokseen, joka koski niin maalta muuttaneita kuin työläistaustaisia lähiöasukkaita. Lähiön syntyvaiheen jälkeen sinne syntyi korttelien sisäisiä yhdyskuntia, jotka toimivat aktiivisesti. Yhdyskuntien hajoaminen seurasi kuitenkin yleensä vääjäämättä, kun kortteli lakkasi olemasta naapuruuteen perustuva sosiaalisten verkostojen kokonaisuus. Jäljelle jäävät verkostot perustuivat lähinnä ammatilliseen, taloudelliseen ja harrastusperäiseen samankaltaisuuteen, eivät pelkkään naapuruuteen. (Kortteinen 1982, 106-107.)

Tässä havainnollistuu se ero, jonka Robert Putnam (2000, 22-23) tekee inklusiivisen ja eksklusiivisen sosiaalisen pääoman välille. Eksklusiivinen sosiaalinen pääoma on “sitovaa” eli se vahvistaa jo ennestään homogeenistä ryhmää, mutta ei edistä muiden integroitumista. Inklusiivinen eli “siltoja rakentava” sosiaalinen pääoma puolestaan kasautuu esimerkiksi eritaustaisten ihmisten toimiessa jonkin yhteisen asian puolesta ja se mahdollistaa ulkopuolisten integroitumisen. Edellä mainitut sukulaiset turvaverkostona viittaavat “sitovaan” sosiaaliseen pääomaan. Naapurisuhteiden ylläpito ja paikallinen osallistuminen sen sijaan saattavat tuottaa “siltoja rakentavaa” sosiaalista pääomaa. Koska Seppäsen tutkimuksen mukaan nuoret ja muualla työssä käyvät eivät osallistu asuinalueensa kansalaistoimintaan, heillä on vain eksklusiivista sosiaalista pääomaa lähiössä, vaikka heillä olisikin sosiaalisia verkostoja muualla. Toisaalta alueella asuvat työttömät hyödyntävät keskinäisessä toiminnassaan myöskin eksklusiivista sosiaalista pääomaa, koska he muodostavat keskenään homogeenisen ryhmän. Niinpä he eivät pääse hyödyntämään laajemmin piiriin heikkoja

siteitä, jotka olisivat tärkeitä työn saamisen kannalta.

3.3 Syrjäytymisestä

Olen viitannut jo edellä syrjäytymiseen riskiyhteiskunnalle tyypillisenä ilmiönä. Siitä kirjoittaessani on kuitenkin jatkuvasti olemassa vaara että käsite jää ulkoapäin määritellyksi, irralliseksi ilmiöksi, joka olisi sinällään olemassa. On tarpeen selvittää, mistä oikeastaan puhutaan, kun puhutaan syrjäytymisestä, ja mistä lopulta syrjäydytään. Niin ikään on olennaista, mikä vaikuttaa syrjäytymiseen enemmän: luomamme yhteiskunnalliset rakenteet vai yksilö, joka jää rakenteiden ulkopuolelle.

“Syrjäytyminen on määritelty yksilöä yhteiskuntaan nivovien taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen siteiden asteittaiseksi murtumiseksi. EU:n komission sosiaalista syrjäytymistä koskevassa tutkimusohjelmassa sosiaalinen syrjäytyminen viittaa myös yhteiskuntien ominaisuuksiin: sosiaalisen integraation puutteeseen, uuden dualismin syntymiseen ja sosiaalisten suhteiden rikkoutumiseen. Termi 'syrjäytetty' (excluded) korostaa syrjäytymisprosessissa rakenteellisia tekijöitä.“ (EQUAL 2001, 39-40.)

Syrjäytymisprosessi on itseään vahvistava kierre. Syrjäytymisessä on usein kysymys kasautuneesta huono-osaisuudesta (ks. Kortteinen 1998), jossa yhdistyvät esimerkiksi pitkäaikainen ja toistuva työttömyys, toimeentulo-ongelmat, ylivelkaantuminen, elämän hallintaan liittyvät ongelmat ja vieraantuminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Syrjäytymiseen voi liittyä sairautta tai vammaisuutta, kuuluminen johonkin etniseen vähemmistöön, erilaista poikkeavaa käyttäytymistä sekä rikollisuutta tai päihteiden käyttöä. Suomessa syrjäytymisen uhka ei ole kohdistunut yleisesti naisiin samalla tavoin kuin joissakin muissa maissa, sillä sosiaaliturva on turvannut esimerkiksi yksinhuoltajien ja heidän perheidensä toimeentulon. Tosin yksinhuoltajien asema on vaikeutunut 1990-luvulla. Kukuloiden Kuriirin eräänä erityiskohderyhmänä ovat juuri asuinalueen työttömät yksinhuoltajat, joita koetetaan saada projektin toiminnan piiriin. Tavoitteena on muun muassa koota yksinhuoltajaryhmä, jonka voimavaraistumista myös tutkitaan (ks. Kuittu 2002).

Selviä syrjäytymisriskejä ovat ainakin pitkäaikaistyöttömyys, mielenterveysongelmat, haavoittuvissa oloissa elävien lasten ja nuorten tilanne, vammaisuus, päihdeongelmat, asunnottomuus, ylivelkaantuneisuus ja hädät sekä taantuneilla asuinalueilla asuminen. Tosin viimeksi mainitun todenperäisyyttä on syytä tarkastella aina tapauskohtaisesti. Karjalainen, Karisto ja Seppänen (2002) tutkivat helsinkiläistä ja lahtelaista lähiötä ennako-oletuksenaan se, että syrjäytyminen on olennaisesti urbaani ilmiö ja leimallista taantuneena pidetyille

lähiöalueelle. Alueen asukkaiden kokema todellisuus oli kuitenkin usein toisenlainen. Vaikka oma elämäntilanne olisikin ollut epätydyttävä, sen ei katsottu johtuvan “huonomaineisesta” asuinalueesta. (Emt., 253-254.)

Ajatellen refleksiivisen modernisaation teoriaa ja globalisaatiokehitystä asuinalueen merkitys ja paikallisuus säilyy ilman muuta tärkeänä ulottuvuutena globaalissa yhteiskunnassa. Turvallisuusrakenteiden murtuminen esimerkiksi työttömäksi jäätyä saattaa sitoa entistä enemmän omaan kotiin viimeisenä oljenkortena, vaikka se ei institutionaalisesti sitoisikaan yksilöä. Laajemmin ajatellen globalisaatiokehitys tuo uudet jännitteet lokaalin ja globaalin välille. Kun toiset rajat avautuvat, monet muut voivat sulkeutua (emt., 255-256). Syrjäytyminen voidaan nimittäin ymmärtää muuksikin kuin palkkatyöstä syrjäytymiseksi. Scott Lash (1995, 182-183) puhuu uudesta alaluokasta, joka suljetaan lahoavien yhteiskunnallisten rakenteiden tilalle tulevien informaatio- ja viestintärakenteiden ulkopuolelle. Kun kansalaisyhteiskunta on alisteinen näille rakenteille, niiden ulkopuolelle jääminen on tavallaan kansalaisuuden menettämistä, kansalaisyhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä sekä poliittisessa että kulttuurisessa mielessä.

Taantuneen asuinalueen kytkeytymistä syrjäytymiseen voidaan tarkastella myös *kehkeytyvän marginalisaation* käsitteen kautta. Tämä selittää osaltaan sen, miksi taantuneiksi mainituilla lähiöalueilla asuvat eivät koe asuinalueitaan ongelmalliseksi. Kehkeytyvä marginalisaatio merkitsee kaupunkitilan segregoitumista, alueiden leimautumista ja sosiaalisten jakolinjojen syntymistä. Kyseessä on ongelmakokonaisuus, joka tekee vasta tuloaan. Taustalla ovat työmarkkinoiden muutokset ja makrotaloudellinen trendi, talouskasvu ilman työpaikkojen kasvua sekä riskialtis työllisyys. Tämä voi johtaa symboliseen ja sosiaaliseen fragmentoitumiseen. (Karjalainen ym. 2002, 258.)

4. Elämänpolitiikka ja elämänhallinta

Elämänpolitiikan konseptiota lienee luontevampaa lähteä purkamaan käytännön esimerkkien kuin teoreettisten määrittelyjen kautta. Kukuloiden Kuriiri -projekti toimii kohdealueellaan pääasiallisesti kahdessa toimintamuodossa: itseohjautuvissa tiimeissä sekä valmennusryhmissä. Tiimien ideana on käyttää asukkaiden omia tietoja ja taitoja asuinalueen ja oman elämän kehittämiseen, ja ne kootaan jonkin oma-aloitteisesti valitun kysymyksen tai ongelman ympärille. Tämän toimintamuodon funktio vaikuttaa olevan asukkaiden aktivointi

ja paikallisen yhteisvastuun herättäminen. Toinen toimintamalli, valmennusryhmä, on varsinaisesti työttömille suunnattu. Koulutuksessa painotetaan elämänhallintaa, oman toimintakyvyn arviointia ja voimavarojen löytymistä sekä ohjaavaa valmennusta. Pyritään lähtemään siis tarvittaessa aivan alkeista yksilöiden tarpeet huomioiden. Tässä on mielestäni projektin elämänpoliittinen aspekti: kaikille työttömille ei voida enää tarjota valmiita ratkaisuja kuten työvoimapolitiittista koulutusta tai työharjoittelua, vaan heille siirretään valtaa päättää oman lähiympäristönsä hyvinvoinnista (tiimit) ja pyritään tarjoamaan avaimet ottaa vastuu omasta elämästään ja rakentaa omaa identiteettiään (valmennusryhmät). Kumpikin toimintamuoto tarjoaa mahdollisuuden erilliseen tutkimukseen: tiimit yhteisöllisenä strategiana ja valmennusryhmät yksilön voimavaraistamisena. Empiirisessä osiossa tulen keskittymään näistä kahdesta toimintamuodosta valmennusryhmiin.

4.1 Elämäkertojen refleksiivisyys

Refleksiivisen modernin yksi perusilmentymä on yksilöityminen, joka tässä kontekstissa viittaa eri asiaan kuin yksilöllistyminen. Yksilöitymiseen liittyy Beckin (1992, 129-131) mukaan kaksi vapautumisen painopistettä – ja vapautuminenkin on tässä tapauksessa enemmän 'irtautumista' kuin 'emansipoitumista'. Ensiksikin irtaudutaan perinteisestä statukseen pohjautuvasta luokkakäsityksestä, johon liittyvät sosiokulttuuriset sitoumukset uusintamisen eli reproduktion piirissä. Toinen painopiste on naisten aseman muuttuminen ja perheen neuvoteltavuuden lisääntyminen. Kyseessä olevat ilmiöt eivät ole olennaisesti uusia, vaan jo viime vuosisadan alkupuolelta tuttuja. Ei voida kuitenkaan väittää, että luokkaerot ja perhesuhteet menettävät merkityksensä yksilöitymisen prosessissa. Ne pysyttelevät elämäkerran taustalla. Elämäkertoista tulee refleksiivisiä. Irtauduttuaan yhteiskuntaluokan ja perheen determinismistä ihmisten on pakko valita elämäntyyli, alakulttuuri ja sosiaaliset siteet ja identiteetti. Kärjistäen: siinä missä yksilöllistyminen on vapautta valita, yksilöityminen on valinnan pakkoa.

Modernissa yksilöityneessä yhteiskunnassa instituutiot muovaavat yksilöiden elämänkulkua siten, että koulutuksen, ammattielämän ja sosiaaliturvan säännökset ovat suorassa vaikutusyhteydessä vaiheisiin ihmisten elämänkulussa. Esimerkiksi Suomessakin ajankohtainen keskustelunaihe, yleisen eläkeiän nostaminen, saattaa pakottaa iäkkään työntekijän valintatilanteeseen oman jaksamisen ja työuran loppuvaiheen paremman toimeentulon välillä. Niinpä yksilöityminen merkitseekin lopulta institutionalisoitumista; sitä,

että instituutioilla on kyky muovata ihmisten elämäntilanteita poliittisesti. Refleksiivisessä modernissa instituutiot ja rakennetut järjestelmät kyseenalaistetaan. (Emt., 132.) Anthony Giddensin (1991, 215) mukaan refleksiivisesti rakennettu identiteetin kertomus tarjoaa mahdollisuuden pitää kasassa yksilön äärellistä elämänkaarta, kun ulkoiset olosuhteet ovat jatkuvasti vaihtuvia. Kuten luvun 3.1 lopussa mainitsin, myös päätöksenteon tulisi täten olla refleksiivistä, jotta instituutiot rakenteineen eivät etäännyisi yksilöistä ja heidän elämäkerroistaan.

On syytä vielä korostaa, että yksilöt eivät ole “pudonneet” tai “nousseet” refleksiiviseen elämäkertaansa ja elämänpolitiikkaansa markkinayhteiskunnan avulla tai kirkon, perheen tai ay-liikkeen suojan rapistuttua vaan teollisuusyhteiskunnan auki jättämistä “ovista ja porteista”. Epävarmuus tai ambivalenssi sekä määrittelemättömyys ovat peruspiirteitä refleksiiviselle yhteiskunnalle. (Eräsaari 1998, 103.)

4.2 Emansipatorisesta politiikasta elämänpolitiikkaan

Giddens (1991, 212-213) erottaa toisistaan teollisen yhteiskunnan emansipatorisen politiikan ja refleksiivisen elämänpolitiikan, joka kehittyy emansipatorisen politiikan rinnalle sen murentuessa. Emansipatorinen politiikka keskittyy kolmeen vallan ongelmaan: hyväksikäyttöön, epätasa-arvoon ja mahdollisuuksien rajoittamiseen. Sen on siis määrä tuottaa oikeutta, tasa-arvoa ja osallistumisen mahdollisuutta. Tendenssi on siis korjaava, “poispäin” eikä “kohti”. Emansipaatio viittaa tällöin siihen, että yksilölle luodaan olosuhteet, jossa hän on kykeneväinen vapaaseen ja itsenäiseen toimintaan.

Elämänpolitiikka ei koske olosuhteita, jotka vapauttavat yksilöt tekemään valintoja, vaan se on valintojen politiikkaa. Elämänpolitiikan idea käsitteellistää rakennettujen järjestelmien ja yksilöiden keskinäistä suhdetta. Valta on tällöin käsitettävä generatiivisena eikä hierarkkisena; valtaa ei käytetä yksilöön vaan hänen annetaan tiedostaa itsellään oleva omaan elämään kohdistuva valta. (Emt., 214.)

J. P. Roosin (1998, 22, 30) mukaan elämänpolitiikka on giddensiläisittäin jaettavissa kahteen osa-alueeseen. Yhteiskunnallisena kysymyksenä se on riskeihin liittyvää refleksiivisen yhteiskunnan ongelmanratkaisua, yksilötasolla taas se liittyy elämän hallintaan eettisesti hyväksyttävällä ja globaalit ongelmat huomioon ottavalla tavalla. Yksinkertaistettuna elämänpolitiikka voisi liittyä toisaalta hyvinvointivaltioon ja sen murrokseen eli

hyvinvointipolitiikan muuttumiseen elämänpolitiikaksi, toisaalta vain yksilöllisiin valintoihin ja elämäntyylisiin. Voidaan kuitenkin todeta, että elämänpolitiikan viitatessa yksilöllisiin valintoihin ja elämäntyylisiin se kaventuu melko keskiluokkaiseksi käsitteeksi ja lopulta palvelee elämäntapojen privatisoitumista, joka puolestaan on lukko kollektiiviselle toiminnalle. Esimerkiksi lähiöalueiden työttömät tuskin kokevat voivansa valita kovinkaan suuresta joukosta elämäntyylejä, koska esimerkiksi kulutusvalinnat eivät yksinkertaisesti ole heidän ulottuvillaan. Avaus yhteisöllisempään suuntaan, esimerkiksi uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin, voisi tuoda elämänpolitiikan käsitteeseen mieltä laajemminkin kuin keskiluokkaisten elämänvalintojen kontekstissa. Työttömien yhdistyksessä mukanaolo voisi kenties olla oman elämänpolitiikan toteuttamista yhteisöllisessä mielessä.

On paikallaan esittää myös Giddensin teoretisoinnin kritiikkiä. Risto Heiskala (1998, 124-125) näkee Giddensin elämänpolitiikan konseptin tarkoittavan asetelmallisesti sitä, että ihmisen oma tahto asetetaan vastakkain rakenteistuneiden byrokraattisten järjestelmien ja toisaalta toisin tahtovien ihmisten tahtojen (fundamentalismit) kanssa. Giddens olettaa osapuolten kykenevän diskursiiviseen dialogiin sortumatta fundamentalismeihin ja niistä juontuvaan väkivaltaan. Hän ei ole juuri analysoinut yhteiskunnallisen muutoksen kantajaryhmiä (esimerkiksi sosiaaliset liikkeet) eikä fundamentalismien torjumista. Heiskalan mielestä Giddens ei vastaa konkreettisella tasolla siihen, milloin ja miten jälkitraditionaalinen yhteiskunta vaikuttaa refleksiivisyyttä ja suvaitsevaisuutta lisäävästi ja milloin ja miten fundamentalismia lisäävästi.

Viitataan tässä tutkimuksessa elämänpolitiikkaan lähinnä siltä osin kuin se koskee hyvinvointipolitiikan murrosta. On kuitenkin huomioitava, että elämänpolitiikka liittyy myös yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja lopulta yhteisöllisyyteen, tai ainakin sen tulisi liittyä Giddensin mukaan.

4.3 Elämänpolitiikka ja asiantuntijuus

Edellä on jo mainittu muutaman kerran, että sosiaalisten ongelmien, tässä tapauksessa työttömyyden ja syrjäytymisen, torjumisessa riskiyhteiskunnan yhteiskuntapolitiikan tulisi olla luonteeltaan elämänpolitiikkaa. Elämäntyylit ja -tavat ovat moninaistuneet, ja jokaisen yksilön olisi pohdittava refleksiivisesti tekemiään valintoja. Tämä asettaa asiantuntijuuden ja poliittisen suunnittelun uusiin puitteisiin. Elämänpolitiikassa asiantuntijuus näyttäytyy

puitteista riisuvana prosessina, koska se voi asettaa vain erilaisia valintavaihtoehtoja, ei kaavallista totuutta (Kokkonen 2001).

Eräsaari ja Jokinen (1997, 73-74) keskustelevat refleksioliitin merkityksestä elämänpolitiikassa keskittyen lähinnä ympäristöriskeihin, mutta heidän ajatuksiaan voi soveltaa myös sosiaalsiin riskeihin. Argumentti on se, että epävarmuuden ja ambivalenssin ympäröimässä politiikassa ratkaisu on refleksiivisyys. Se sisältää kolme osa-aluetta:

- (1) Tieteen demokratisointi siten, että riskinhallinta otetaan pois arkielämän kokemuksista vieraantuneelta eliitiltä;
- (2) “Pyöreän pöydän” malli politiikan tekemisessä: differentioituneet sosiaaliset maailmat yhdistyvät uudelleen;
- (3) Yhteiskunnallisten liikkeiden lisääntymisen kautta syntyy uudenlaisia alapolitiikan muotoja, jotka vievät päätöksentekoa kauemmaksi muodollisilta demokraattisilta instituutioilta.

Beckiä lainatakseni “politiikka työntyy uudelleen esiin muodollisten velvoitteiden ja hierarkioiden tuolla puolen” (Beck 1995, 33).

4.4 Elämänpolitiikan heijastuminen yhteiskuntapolitiikkaan

Elämänpolitiikan käsite on alkanut saada tilaa suomalaista sosiaalipolitiikkaa koskevassa keskustelussa. Sitä on käytetty myös itsekritiikissä viitaten siihen, että sosiaalitutkimus ei ole perehtynyt yksilöiden konkreettisten elämänprosessien näkökulmaan, vaan yksilöt ovat hukkuneet rakenteisiin. Aikamme sosiaalinen kysymys olisikin siis kysymys yksilöllisten elämänprosessien sisällöistä jatkuvan yhteiskunnallisen murroksen ja muutoksen kourissa. (Rauhala 1998, 71.) Giddensin elämänpolitiikka on eräänlaista kaikkiin kohdistuvaa sosiaalityötä. Mikäli subjektiivinen hyvinvointi nostetaan keskeiseksi, tullaan Roosin (1998, 30) mukaan tilanteeseen, jossa koko pohjoismainen hyvinvointikonseptio mullistuu täysin, koska subjektiiviselle hyvinvoinnille on yleensä jätetty melko pieni rooli.

Lähiöprojektia, kuten Kukkuloiden Kuriiria, voidaan luonnehtia refleksiiviseksi vastausyritykseksi asuinalueen kehittämiseen ja sillä on eräänlainen elämänpoliittinen sisältö. Lähiöprojekti on sosiaalityötä ja sosiaalipolitiikkaa, jossa toteutuu welfare mix -malli eli se, että hyvinvointipalvelujen tuottajina ovat muutkin tahot kuin kunta. Kolmannella sektorilla on

pääpaino toiminnassa. Lähiöprojektin kautta on mahdollistunut myös työtapojen muutos yhdyskuntaa, ryhmiä ja yksilöitä voimistavan toimintaotteen suuntaan. “Joko tai” -ratkaisujen sijaan on mahdollistettu “sekä että” -ratkaisuja, jotka sopivat refleksiivisen modernin toimintaympäristöön. Toimintaotteeltaan lähiöprojektin on tarkoitus olla implisiittistä tai näkymätöntä sosiaalityötä, eikä perinteisen sosiaalipolitiikan ja -työn tavoin ongelmakeskeistä. Niinpä esimerkiksi projektin toteuttaman käsityöpiirin painopiste on käsitöiden tekemisessä eikä yhteiskuntaan integroimisessa toiminnan kautta. Integroitumista ja ongelmien käsittelyä saattaa silti tällaisessa toiminnassa tapahtua. (Karjalainen ym. 2002, 260-262.)

Elämänpolitiikka yhteiskuntapolitiikassa on pikemminkin perspektiivi kuin ratkaisu, eli mahdollisuus keskustella esimerkiksi sellaisista asioista, joita perinteisellä hyvinvointiajattelulla ei ole kyennyt lähestymään. Autonomisilla valinnoilla ja niihin liittyvillä oikeuksilla ei ole mitään merkitystä, ellei tarjolla ole valitsemisen arvoisia vaihtoehtoja. Niinpä elämänpolitiikka voi olla tiennäyttävä sekä uusliberalistisen yhteiskuntakritiikin että perinteisen hyvinvointi-ideologian keskusteluissa, koska näissä on selviä heikkouksia valitsemisen ja oman elämän problematiikan suhteen. (Eräsaari 1998, 105-106.)

4.4.1 Ehkäisevä sosiaalipolitiikka

Eräs toimintamuoto, jossa elämönhallinnallinen aspekti nousee esiin hallinnon tasolla, on ehkäisevä sosiaalipolitiikka. Vuonna 1995 lamasta hiljalleen toipuvassa Suomessa julkaistiin ehkäisevän sosiaalipolitiikan valtakunnallinen toimenpideohjelma. Siinä korostettiin yksilöllisen elämönhallinnan tärkeyttä, sosiaalisten investointien merkittävyyttä sekä elin-, asuin- ja muiden lähiympäristöjen keskeisyyttä kansalaisten elämönhallinnan lähteenä. Kaksi vuotta myöhemmin Sosiaali- ja terveysministeriö laati strategian, jossa ehkäisevään sosiaalipolitiikkaan kytkettiin myös terveystalitiikka. Ohjelmat ja strategiat saattavat kuitenkin jäädä sisällöttömiksi julistuksiksi, joten niistä on edettävä käytännön menetelmiin. (Rauhala 1998, 103-104.)

Rauhala (emt., 76) hahmottaa ehkäisevälle sosiaalipolitiikalle erilaisia konteksteja, joista tässä mainittakoon elämönhallinnan ja riskiyhteiskunnan kontekstit. Elämönhallinnan kontekstissa politiikan tavoitteena on sosialisatioprosessien tukeminen yksilöiden toimintakykyisyyttä vahvistamalla ja inklusion edistäminen; riskiyhteiskunnan kontekstissa tavoitteina on

viimeksi mainitun lisäksi yksilöiden, rakenteiden ja luontosuhteen yhteensovittaminen sekä eksklusion estäminen ja hallinta. Kummassakin kontekstissa yhtenä menetelmänä on kansalaisyhteiskunnan tukeminen, mikä on merkittävää, jos palautetaan mieliin tutkimuskohteeni. Kuriiri-projektin tavoitteita ovat muun muassa työttömien voimavaraistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen sekä asukastoiminnan kehittäminen (Projektisuunnitelma 2002, 5). Näin ollen projektin toiminnalla on ohjelmallinen perusta: sen on määrä toteuttaa ehkäisevää sosiaalipolitiikkaa omassa toimintakehyksessään, johon kuuluu merkittävänä osana kansalaisyhteiskunnan – esimerkiksi vapaaehtoistyön, epävirallisten verkostojen ja yhdistystoiminnan – hyödyntäminen.

5. Kolmas sektori toiminta-areenana

Esittelen seuraavassa kolmatta sektoria toiminta-areenana, jossa sosiaalisen pääoman aspekti työttömyyden ja syrjäytymisen torjunnassa korostuu. Kolmatta sektoria voidaan lähestyä sen mahdollisuuksien ja sosiaalisen pääoman kautta välittävänä verkostona, mutta välttämätöntä on myös puuttua kolmannen sektorin jännitteisyyteen ja valtaan verkostoissa. Kuten johdannossa totesin, kolmannen sektorin voima on sen sijainnissa välitasolla julkiseen ja yksityiseen sektoriin nähden, mutta tämä on myös heikkous. Välitason toiminta-areenojen näkyvyys saattaa jäädä pieneksi, ja tällöin ei välttämättä tiedosteta välitason julkista sektoria parempaa kosketusta yksilöiden elämänpolitiikkaan.

5.1 Sosiaalinen pääoma ja kolmas sektori

Kolmannen sektorin, kuten muidenkin yhteiskuntasektoreiden, voidaan katsoa perustuvan erilaisiin pääomiin, joista sosiaalinen pääoma muodostaa merkittävimmän perustan. Sosiaalinen pääoma on toki merkittävässä asemassa myös muilla sektoreilla, esimerkiksi vapaassa markkinataloudessa, joka tarvitsee vastavuoroisuutta ja luottamusta toimiakseen ja kehittyäkseen. Jo nimensä puolesta käsite on vahvasti taloustieteellisesti latautunut. Jotkut tutkijat ovatkin sitä mieltä, että normeja, verkostoja ja luottamusta ei tarvitsisi erikseen niputtaa yläkäsitteen 'sosiaalinen pääoma' alle, varsinkaan, jos siitä tulee puhtaasti poliittinen tai taloustieteellinen käsite (esim. Väärälä 2000). Kolmannen sektorin kohdalla nostetaan esiin sosiaalisen pääoman ilmenemismuotoja riippuen siitä, miten sektoria tulkitaan: vapaaehtoissektorina, yhteisötaloutena vai yhdistysten alueena, vain muutamia mainitakseni.

Siisiäisen (1999) mukaan kolmatta sektoria ja sitä kautta sosiaalista pääomaa voi lähestyä kahdella ulottuvuudella: normatiivisuuden ja analyttisyyden akselilla tai rakenteellisuuden ja individualismin akselilla. Näin saadaan neljä teoretisointityyppiä kolmannelle sektorille. Perehdyn tässä luvussa individualistis-normatiiviseen tyyppiin, johon voidaan lukea Robert Putnamin sosiaalisen pääoman konseptio, sekä individualistis-analyttiseen tyyppiin, johon puolestaan kuuluu James Colemanin sosiaalisen pääoman konseptio.

Putnamin käsitys sosiaalisesta pääomasta on vahvasti normatiivinen, mikä havaitaan hänen kuuluisimmista teoksistaan *Making Democracy Work* (1994) ja *Bowling Alone* (2000). Putnamin mukaan luottamuksen perusta luodaan kansalaisyhteiskunnan toimijoiden vuorovaikutustilanteissa. Luottamus on olennainen osa sosiaalista pääomaa. Yhteistyössä esimerkiksi yhdistyksen ja yrityksen tai työntekijän ja johtajan välillä luottamus tavallaan paikkaa sen aukon, jota ei sopimuksilla ja valvonnalla voida täyttää. Mitä enemmän osapuolten välillä on luottamusta, sitä todennäköisempää on, että yhteistyö toteutuu. Yksilöiden luottamus muuttuu sosiaaliseksi luottamukseksi. Myönteisessä kehässä luottamus mahdollistaa verkostojen syntymisen ja verkostot luovat luottamus pohjaa; tämä on siis sosiaalisen pääoman kasautumista. Normatiivisuus korostuu siinä, että luottamuksen verkostot vaativat yhteiskuntatason arvokonsensusta ja ehtoja integratiivisuudelle. Tässä mielessä teorialla näyttää olevan säilyttävä ja perinteisiin palaava tendenssi. Uudet yhteiskunnalliset liikkeet eivät lukeudu luottamusta luoviin verkostoihin, koska ne kytkeytyvät liaksi erityisintresseihin. Vain arvo- ja normikonsensus johtaa sellaiseen yhdistysvapauteen, joka luo sosiaalista pääomaa. (Putnam 1994, 170-171; Siisiäinen 1999, 23-24.) Kirjoittaessaan amerikkalaisen yhteiskunnan ongelmista Putnam (2000) toteaa, että sosiaalinen pääoma on uutta kieltä vanhassa keskustelussa, joka koskee yksilö-yhteisö -suhteita. "Bowling Alone" on lähes ohjelmallinen selvitys Yhdysvaltojen kansalaistoiminnan ja yhteisöllisyyden murenemisesta, ja argumenteissaan se lähentelee välillä neokonservatismia: esimerkiksi naisten lisääntyvä työssäkäynti mainitaan yhdeksi kansalaistoiminnan vähenemisen syyksi. Joka tapauksessa olennaista argumentoinnissa on se, että yhteiskunta olisi tehokkaampi niin taloudellisesti kuin sosiaalisestikin, jos yleisen vastavuoroisuuden periaate valtaisi alaa epäluottamukselta. (Emt., 21.)

Individualistis-analyttisessä teoretisoinnissa todetaan, että hyvälaatuisen sosiaalisen pääoman kehittyminen on vaikeasti ennakoitavissa eikä sitä pystytä suunnittelemaan. Mikrotason rationaaliset päätökset saattavat nimittäin johtaa ei-toivottuihin seurauksiin.

Konsensusajattelun sijaan nostetaan esille sosiologinen pluralismiteoria, joka pohjautuu muun muassa Georg Simmelin kirjoituksiin. Siinä todetaan, että yhteiskunnassa on jatkuvia konflikteja, jotka pukeutuvat yhdistyksiksi ja intressijärjestöiksi. Tällöin voidaan ottaa huomioon myös edellä mainitut uudet liikkeet. Vakaa yhteiskuntajärjestelmä syntyy silloin, kun yksilöiden organisoituminen on vapaata ja heillä on runsaasti jäsenyyksiä yhdistyksissä ja järjestöissä, kuitenkin niin, että jäsenyydet yhdistävät erilaisia ihmisiä eri elämänalueilta. Jos tällaisia ristikkäisjäsenyyksiä ei ole, mahdollinen taloudellinen kriisi tai lama vaikuttaa luokkajaon erottelemien ryhmien sisällä ja päällekkäiset jäsenyydet vahvistavat toinen toisiaan. Tuloksena on epävakaa tai atomistinen, syrjäytyneiden yksilöiden yhteiskunta, jossa suurella osalla jäsenistä ei ole pääsyä arkielämän ja eliittien suhteita välittäviin liikkeisiin tai yhdistyksiin. (Siisiäinen 1999, 25.) Tämä panee miettimään varsinkin lamanjälkeistä Suomea, jossa ammattijärjestöt ovat edelleen suuressa roolissa ja työttömät järjestäytyvät omiin yhdistyksiinsä, mutta jossa tuloerot kasvavat eikä tuloluokkien välillä vaikuttavia yhdistyksiä näytä olevan siinä määrin, että voitaisiin sanoa järjestelmän pohjan olevan kovin vakaa.

Tässä vaiheessa Putnamin teoriat voidaan nostaa uudelleen esiin. Hän erottaa toisistaan eksklusiivisen (”sitovan“) ja inklusiivisen (”siltoja rakentavan“) sosiaalisen pääoman. Käsitteiditotomia pohjautuu Mark Granovetterin 1970-luvulla esittelemiin ”vahvoihin“ ja ”heikkoihin“ siteisiin. Ensin mainittu perustuu samanlaisuuteen ja sen kautta yksilöllä on vahvoja siteitä eli psykologinen ja sosiaalinen tuki. Tällaista sosiaalista pääomaa voi olla esimerkiksi etnisillä veljesjärjestöillä tai uskonnollisilla fundamentalisteilla ja se sitoo yksilöitä yhteisöön. Kääntöpuolena on kuitenkin se, että tällainen homogeenisuus saattaa tarjota potentiaalia esimerkiksi uskonnollisille tai etnisille konflikteille, koska myös Ku Klux Klanin tyyppiset järjestöt tuottavat sitovaa sosiaalista pääomaa. Inklusiivista eli siltoja rakentavaa sosiaalista pääomaa taas kasautuu esimerkiksi kansalaisoikeustoiminnassa tai ekumeenisessa uskonnollisessa toiminnassa. Sen kautta yksilölle syntyy heikkoja siteitä, mutta koska yhteisöt ovat heterogeenisiä, ne voivat toimia välittäjinä eri kansanosien välillä. (Putnam 2000, 22-23.) Heikot siteet ovat ratkaisevampia kuin vahvat, kun on kysymys yhteiskuntaan integroitumisesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä (Kajanoja & Simpura 2000, 20).

Tutkimuksessaan Putnam totesi muun muassa, että lähiöasuminen privatisoi ja nakertaa sosiaalista pääomaa. Lähiöiden poliittinen aktiivisuus (esimerkiksi äänestämisen tai osallistuminen alueen yhdistyselämään) oli todetusti vähäistä. Tässä on taustalla se, että

amerikkalaiset lähiöt ovat yleensä homogeenisiä asukas pohjaltaan. Mitä suurempaa tämä homogeenisuus eli sitova sosiaalinen pääoma on, sitä alhaisempi on poliittinen aktiivisuus. (Emt., 210.) Samanlaisuuteen perustuva yhteisöllisyys siis saattaakin olla kansalaistoiminnan kannalta passivoivaa, eikä se rakenna verkostoja. Eksklusiivinen ja inklusiivinen sosiaalinen pääoma ovat hyviä analysointityökaluja tutkittaessa esimerkiksi Kuriirin kohteena olevia asuinalueita ja niiden ongelmia. Samalla asuinalueen kehitystyössä voidaan pohtia, minkälaista sosiaalista pääomaa toiminnalla halutaan ja voidaan synnyttää.

5.2 Kolmas sektori toimijaverkostoina

Hyvinvointivaltion karsiessa ja purkaessa palvelurakenteitaan keskeiseksi nousee hyvinvoinnin sekatalouden (welfare mix) malli, jota Suomessa on tutkinut erityisesti Aila-Leena Matthies (1996). Matthies hyödyntää tätä hyvinvoinnin sekatalousmallia määrittelemällä kolmannen sektorin välitasoksi: kokonaisuudeksi, jonka organisaatiot ovat dynaamisessa kanssakäymisessä eri sektoreihin välittämällä ja yhdistelemällä niiden vaikutteita. Välitasolla on siis merkittävä potentiaali sekatalouden toteuttamisessa ja lisäksi uutta luovan työllisyyden mahdollistajana. Suomalaiseen hyvinvoinnin sekatalousmalliin kuuluu esimerkiksi valtion vetäytyminen delegointirooliin, kuntien vapautuminen itsenäisiin ratkaisuihin mutta toisaalta vetäytyminen koordinoiturooliin. Järjestöjä, yhdistyksiä, seurakuntia ja säätiöitä kohtaa paine muuttua palveluorganisaatioiksi ja vapaaehtoistyö muuttuu keskeisemmäksi. (Emt., 11-18.) Suurimmat hyvinvointivaltion kaventumisen jättämät aukot, joita kolmas sektori voi paikata laajenemalla itse, ovat sosiaalipalvelut ja palkkatyön yhteiskunnan murros. Tosin kolmas sektori ei voi erillisenä kokonaisuutena aukkoa paikata, vaan sen voima on innovatiivisessa yhdistämisessä: rahoitus, toimijat ja toimitilat ovat sekoitus eri lähteistä. Welfare mix -ratkaisuihin aloitteentekijänä eivät aina ole julkisen sektorin toimijat. Tästä ovat osoituksena esimerkiksi paikalliset kumppanuushankkeet, hyvinvoinnin tukiverkostot, lähimmäisen kammarit tai soppakeittiöt. (Matthies 1999, 48-49.)

Keskustelu kolmannesta sektorista muuttuu mielenkiintoisemmaksi, kun siihen lisätään valtaspektri ja jännitteisyys. Valtion, markkinoiden ja kansalaisyhteiskunnan (tässä yhteydessä lähiyhteisöt) toimintaperiaatteet ovat vaikeasti sovitettavissa yhteen, ja niiden alueiden välisiin rajoihin liittyy intressi- ja valtakäyttöä. Hyvinvointivaltiota ja kolmatta sektoria voidaan tarkastella toimijaverkostoina. Tällöin kolmannen sektorin kehitys tapahtuu

vuorovaikutusprosesseissa, joissa eri toimijat osallistuvat toimijaverkostoihin kohteenaan “kolmas sektori“. Kilpailevat toimijat kamppailevat siitä, minkälaisia materiaalisia, tieteellisiä, sosiaalisia tai kulttuurisia yksikkökombinaatioita ne kykenevät muodostamaan ja mistä kombinaatiosta muodostuu leimallinen kolmannelle sektorille. Niinpä esimerkiksi yhdistykset, oma-apuryhmät ja työllistämiskokeilut ovat vain tapoja ratkaista erilaisia sosiaalisia ja hallinnollisia ongelmia – kokonaisprosessi ei toteudu ilman valtapyyteitä. (Siisiäinen 1999, 10-13.)

5.2.1 Aktoriverkostoteoria, valta ja kääntäminen

Tässä vaiheessa teen pienen harppauksen sivuun tutkimusongelmastani. Tarkoitukseni on aktoriverkostoteorian avulla havainnollistaa, miten yhteiskuntasektorien välitasolle luettava Kuriirin tapainen projekti saa toiminnalleen legitimaation. Tämä ei suoranaisesti liity tutkimusongelmaani, mutta taustoittaa projektin toimintaa ja on siten merkityksellinen ajatellen sitä, minkälaisessa tilassa ja minkälaisilla ehdoilla projekti saa toimia.

Aktoriverkostoteoria on samanaikaisesti mikro- ja makrososiologinen teoria, joka pyrkii luomaan näkemyksen siitä, mikä pitää yhteiskuntaa koossa. Valta on keskeinen käsite tässä teoriassa. Bruno Latourin (1986, 264-280) mukaan toimijalla ei ole valtaa muutoin kuin silloin, kun hän käyttää sitä niin, että hän saa aikaan toimintaa muissa toimijoissa. Latour päätyy johtopäätökseen, että yhteiskuntaa pitävät koossa erilaiset toimijat, jotka käyttävät valtaa eri tavalla ja määrittelevät itse asiassa yhteiskunnan jatkuvasti uudelleen. Perehdyn seuraavassa Michel Callonin (1991) kirjoitukseen aktoriverkostoista ja kääntämisen sosiologiasta. Verkosto vaatii aina toimijoita (aktoreita) ja välittäjiä. Toimijat ja välittäjät kuvaavat sitä verkostoa, johon kuuluvat eli toimijat määrittelevät keskinäiset suhteensa niiden välittäjien avulla, jotka he laittavat verkostoissa kiertoon. Muodostuu välittäjien verkosto, jonka toimija neuvottelun tuloksena hyväksyy ja jota toimija myös osaltaan muuttaa. Toimija on siis myös toimijaverkosto. (Callon 1991, 142.)

Kääntäminen (translation) on lyhyesti sanottuna määrittelyä: toimija kääntää vuorovaikutuksen omalle kielelleen. Tähän vaaditaan aina jokin välittäjä, joka voi olla esimerkiksi keskustelu, julistus, teksti, tekninen väline tai valuutta. Kilpailevien käännosten kamppailussa muotoutuvat myös valtasuhteet. Tosin jos kaksi käännostä linkittyy, ne generoivat kolmannen, joka voi yhdistää ryhmiä, jotka muutoin olisivat olleet erillään. Onnistunut käännosprosessi luo jaetun tilan, tasapainoisuuden. Tällöin puhutaan tasaamisesta

(alignment). (Emt., 143-146.)

Välittäjien liittämistä tiettyihin toimijoihin koskevat erilaiset säännöt ja konventiot. Ne koskevat myös sitä, kuka voi puhua kenenkin puolesta. Täten säännöt ja konventiot harventavat mahdollisten toimijoiden universumia ja rajoittavat käännosten määrää luoden kääntämisen regiimejä. Konventiot eivät ole stabiileja, vaan yleisistä konventioista ja säännöistä voi tulla paikallisia ja paikallisista yleisiä. Kyseessä on kääntämisen toinen ulottuvuus, koordinaatio. Heikko koordinaatio tarkoittaa, että spesifejä paikallisia sääntöjä ei ole. Vahva koordinaatio puolestaan viittaa verkostoon, jossa on sekä paikalliset että yleiset säännöt. (Emt., 146-147.)

Callon käyttää toimijaverkostoista nimitystä teknis-taloudelliset verkostot (techno-economic networks, TEN). Lyhyt verkosto pitää sisällään vain teknisen ja markkinanavan – esimerkiksi tietokoneohjattu osakepörssi voisi olla tällainen toimijaverkosto. Pitkä verkosto sen sijaan sisältää kaikki navat ja erityyppiset välittäjät. Esimerkiksi nykyaikaiset työmarkkinat lisääntyvine toimijoineen voisi olla tällainen toimijaverkosto. Verkoston pysyvyys ja valtapotentiaali riippuu käännoksen peruuttamattomuudesta. Tämä ilmenee kykynä vastustaa kilpailevien käännosten hyökkäystä. Voidaan lopulta väittää, että mitä lukuisimmat ja heterogeenisemmät ovat aktorien väliset suhteet, sitä suurempi on verkoston koordinoinnin aste ja mahdollisuus vastustaa kilpailevia käännoksiä. (Emt., 147-150.) Palautan tässä yhteydessä mieleen kolmannen sektorin toiminta-areenana. Jos siis työllistämiprojektin intervention avulla onnistutaan luomaan monialainen ja heterogeeninen toimijaverkosto, johon kuuluvat yritysmaailman toimijat, julkisen sektorin viranomaiset, muutama kolmannen sektorin organisaatio, työvoimalainsäädäntö, palkkatyöntekijät sekä työttömät, voidaan puhua pitkästä verkostosta. Edelleen, jos hallitsevaksi käännokseksi tulee näkemys siitä, että työllistämisen ja aktivoinnin tukeminen on tärkeä sijoitus, jolla on vaikutusta hyvinvointiin nyt ja tulevaisuudessa, vaihtoehtoiset työmarkkinat voivat vakiinnuttaa asemansa. Työttömistä olisi tehty Callonin termein pakollinen ohituspiste.

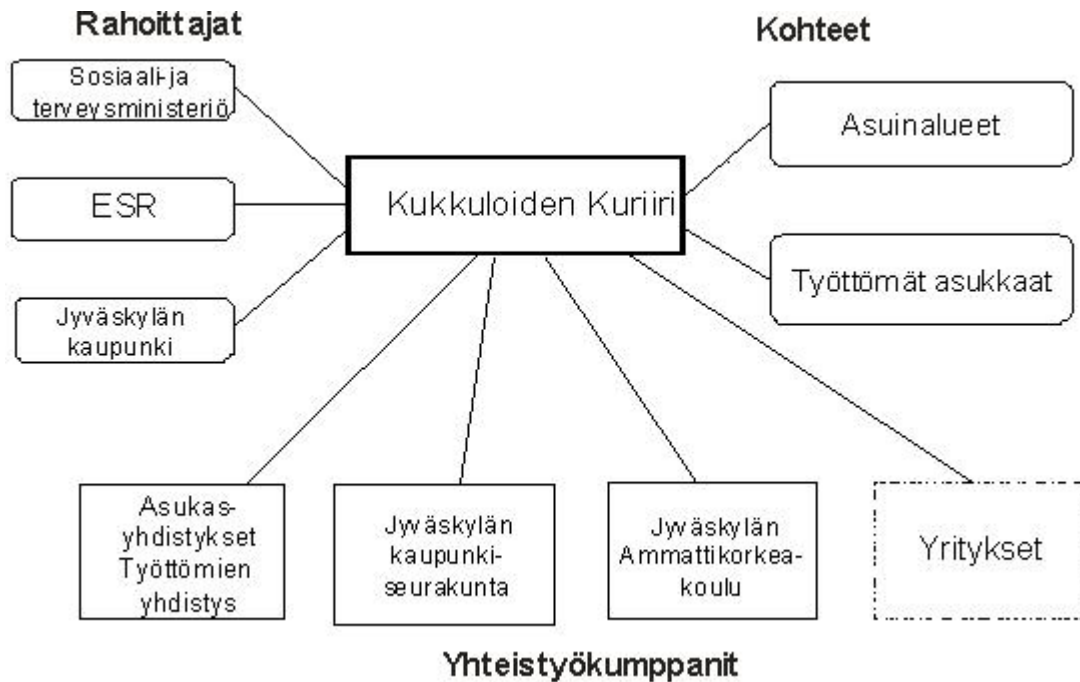
5.2.2 Kukuloiden Kuriirin toimijaverkosto

Kuriiri-projekti on esimerkki eräänlaisesta sekatalousmallista. Se nivoo välittäjänä yhteen monenlaisia toimijoita työllistämiprojektin verkostoon ja pyrkii samalla sovittamaan yhteen eri sektorien toimintalogiikkoja. Yhtäältä verkostoa voidaan tarkastella projektin rahoittajien ja kohteen näkökulmasta. Rahoittajia ovat Euroopan Sosiaalirahasto (50 % rahoituksesta),

Sosiaali- ja terveysministeriö (45 %) sekä Jyväskylän kaupunki (5 %), joka tarjoaa myös tilaresursseja. Nämä osallistuvat verkostoon ja omalta osaltaan määrittävät toiminnan sisältöä. Kohteina taas ovat asuinalue ongelmineen sekä alueen asukkaat, pääasiassa työttömät. Toiminta määräytyy osittain näiden tarpeiden kautta.

Toisaalta projektia voidaan tarkastella osana yhteistyökumppanien verkostoa. Tällaisia kumppaneita ovat organisaatiot, joiden edustajia on projektin alueellisessa johtoryhmässä, Kuriirin kumppanuushankkeet, muut projektit, Jyväskylän ammattikorkeakoulu sekä mahdollisesti yritykset. Alueellisen johtoryhmän jäsenet edustavat kolmen asuinalueen asukasyhdistyksiä, työttömien yhdistystä, kaupunkiseurakuntaa, kaupungin sosiaalitoimea ja Jyvälän kansalaisopistoa. Ammattikorkeakoulu tarjoaa harjoittelijoita projektin työhön. Välittävien verkostojen idean tulisi toteutua tässä siis esimerkiksi siten, että muodostuisi silta työttömän ja työvoimahallinnon välille, työttömän ja yrityselämän välille tai asukkaan ja asukasyhdistyksen välille. Tärkein verkostossa kulkeva voimavara on tieto: tieto yrityksille ammattitaitoisesta, kouluttamisen tarpeesta olevasta työvoimasta, tieto työttömille työelämän vaatimuksista ja toisaalta heidän omista mahdollisuuksistaan tai jopa tieto kaupungin hallinnolle asuinalueen kehittämisen mallista. Yhtä kaikki kyse on valtaintressien kohtaamisesta ja yhteensovittamisesta sekä vastapuolen vakuuttamisesta eli oman käännöksen kannattajien saamisesta. Kukuloiden Kuriiri on nyt toteuttamisvaiheessa, eli taustavaikuttajat on saatu mukaan yhteistyökumppanien verkostoon. Tällä hetkellä haasteena on kohderyhmän eli asukkaiden saavuttaminen.

Kuvassa 1 on havainnollistettu Kukuloiden Kuriirin toimijaverkostoa rahoittajineen, kohteineen ja yhteistyökumppaneineen. Kuviossa kaikki toimijat kulkevat yksinkertaisesti projektin kautta, mikä on osittain totta, mutta todellisuudessa asukasyhdistykset, työttömien yhdistys, kaupunkiseurakunta ja Jyväskylän kaupunki (sosiaalitoimi) ovat myös suoraan yhteydessä asukkaisiin, jotka ohjautuvat projektiin näiden toimijaverkoston jäsenten kautta. Tämä tekee toimijaverkoston kompleksisemmaksi. Yritykset on merkitty katkoviivalla olevaan neliöön, koska niiden sitoutuminen verkostoon on vielä epäselvää.

KUVA 1. KUKKULOIDEN KURIIRIN TOIMIJAVERKOSTO.

5.3 Kolmannen sektorin mahdollisuudet

Tarkastellessani Kuriiri-projektin toiminta-alueella eli Keltinmäessä, Myllyjärvellä ja Mäyrämäessä ilmestyvää aluelehteä huomasin, että projektin ei tarvitse lähteä aivan tyhjästä. Lehden kirjoitukset ilmentävät yhteistyö- ja talkoohenkeä, joka perustuu osittain huoleen yhteisestä asuinalueesta (ks. Liite 1). Esimerkiksi alueella sijaitsevan Mustankorkean jätteenkäsittelylaitoksen toiminta on herättänyt paljon kansalaiskeskustelua maakuntalehdessäkin. Alueella toimii asukas-yhdistyksiä, ja vapaaehtoistyökin on tuttua esimerkiksi koululaisille suunnatuissa iltapäiväkerhoissa. Toisaalta vapaaehtoisten joukko on pieni ja työkenttä laaja. Niinpä Kuriirin potentiaali olisi tuoda kolmannen sektorin toimijat yhteen työllistämisen ongelman ympärille ja luoda toimintaa suunnitelmallisemmin sekä tarjota voimavaroja verkostoitumiseen.

Petri Kinnunen (2000, 223-225) hahmottaa kolmannen sektorin tulevaisuusnäkyviä seuraavasti:

- (1) Julkinen talous- ja poliittishallinnollinen ohjausjärjestelmä ei tunnista kolmatta sektoria riittävästi;
- (2) Yhdistysten ja yhteisöjen omat erityispiirteet ja perinteet ovat esteinä, kun tarkoituksena olisi vastata muuttuviin yhteiskunnallisiin haasteisiin;

(3) Kolmannen sektorin työllistämistä olisi syytä laajentaa palvelutoiminnan ja virkistyksen lisäksi kestäväen kehityksen ja ympäristöhoidon saralle.

Kolmannen sektorin toimintapotentiaalin olisi kyettävä vastaamaan työmarkkinoiden kulloiseenkin tarpeeseen ja työvajeeseen. Kattavat ja julkisen sektorin organisoimat kolmannen sektorin työllistämishjelmat tulisikin aina sovittaa paikallisuuteen. (Emt., 225.)

Suomalainen hyvinvointisekoitus kietoutuu paikalliseen aktivoivaan ja integroivaan toimintamalliin, mikä saattaa toteutua Kuriirin kaltaisessa projektissa. Toimintakehykset ja resurssit kolmannelle sektorille luo edelleen pitkälti julkinen sektori. Tämä on etu sikäli, että paikalliset projektit eivät etäänny liian kauas kunnallisesta politiikan teosta, vaan niillä on esimerkiksi palvelun tuottajina vaikutusmahdollisuus palveluihin laajemmaltikin. Julkisen sektorin keskeisyys on kuitenkin myös este, jos yksimieliseksi jähmettyneet välittäjäorganisaatiot eivät enää kykene käsittelemään ristiriitaisia intressejä. Mitä monimutkaisempia työllisyyden ja osallistumisen haasteet ovat, sitä tärkeämpää on, että ratkaisijoiden joukko on mahdollisimman kirjava. (Matthies 1996, 27-29.) Kolmanteen sektoriin tukeutuminen esimerkiksi työllisyyden ylläpitämisessä ja työttömien aktivoinnissa edellyttää mielestäni aktiivista yhteistoimintaa ja vuoropuhelua eri tason toimijoiden kesken.

6. Kukuloiden Kuriirin ohjelmallinen konteksti

On huomionarvoista, että ESR-projektit ovat epävirallisista toimintamuodoistaan huolimatta osa julkista työvoimapolitiikkaa. Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelmassa (Työministeriö 2001) ESR ja muut rakennerahastot mainitaan erillisenä kohtana. ESR-viitekehysten ensimmäinen painopiste on työvoiman kysynnän hyödyntäminen ja työllistyvyyden ylläpitäminen, jossa horisontaalisia painotuksia ovat muun muassa paikallinen kumppanuus sekä ennakointi. Tämä painopiste liittyy kansallisen toimintasuunnitelman pilariin 1, joka on työllistyvyys. Pitkäaikaistyöttömyys ja syrjäytyminen ovat siis ylikansallisella tasolla tiedostettuja riskejä, joiden torjumiseen pyritään käyttämään paikallisia strategioita.

6.1 EQUAL-yhteisöaloite

Kansalliset toimintasuunnitelmat ovat Euroopan unionin yhteisen työllisyysstrategian

toteuttamiskanavia. Suunnitelmia täydentää yhteisöaloite EQUAL, jonka tavoitteena on kansainvälisen yhteistyön avulla etsiä ja kokeilla uusia keinoja torjua syrjäytymistä sekä eriarvoisuutta työmarkkinoilla. EQUALia toteutetaan käytännössä projektikumppanuuksilla, joita kutsutaan kehittämiskumppanuuksiksi. Kuriiri-projekti on eräs tällainen kehittämiskumppanuus. Se koostuu neljästä osaprojektista, jotka toimivat Rovaniemellä, Kuopiossa, Lappeenrannassa sekä Jyväskylässä, joista viimeksi mainitussa toimii nimenomaan tutkimani Kukkuloiden Kuriiri. Yhteisöaloitteen yleisiä toteutusperiaatteita ovat kehittämiskumppanuuksien lisäksi temaattinen lähestymistapa, valtaistaminen eli voimavaraistaminen (empowerment) sekä valtavirtaistaminen eli kokeiltujen käytäntöjen saattaminen yleiseen käyttöön.

Yhteisöaloite suuntaa kehittämiskumppanuuksien toimintaa seuraavasti:

“DP:t [Development Partnerships, kehittämiskumppanuudet] kokoavat yhteen toimijoita, jotka yhdistävät resurssinsa kartoittaakseen työmarkkinoiden epätasa-arvoon ja syrjintään liittyvän keskeisen, moniulotteisen ongelman tietyn toimenpidekokonaisuuden teema-alueella. Pyrkimyksenä on löytää ongelmalle ratkaisumalli kokonaisvaltaisen ja innovatiivisen lähestymistavan avulla. Tavoitteena on suunnitelmallinen yhteistyö, johon sitoudutaan aidosti, sekä kohderyhmän ja muiden kumppanuuteen osallistuvien erilaisten intressien ja asiantuntemuksen yhdistäminen yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi.”

“DP:n käynnistäjien on varmistettava, että kaikki ongelman ratkaisun kannalta alan olennaiset toimijat, kuten esimerkiksi kansalaisjärjestöt, työelämän osapuolet, yritykset (erityisesti pk-yritykset), alue- ja paikallisviranomaiset, koulutusinstituutit ja tutkimuslaitokset osallistuvat toimintaan DP:n aikana.” (EQUAL 2001, 50.)

Kehittämiskumppanuuksien toteutusperiaatteissa painotetaan lisäksi sitä, että toteutettavan toiminnan tulee lähteä paikallisista kohderyhmän tarpeista ja sen tulee toteutua paikallisessa ja alueellisessa yhteistyössä siten että kumppanuus osaprojektien välillä on temaattisesti yhtenäinen. Lisäksi toiminnan tulee olla innovatiivista. Edelleen toteutusperiaatteisiin kuuluu integroitu, kokonaisvaltainen lähestymistapa. Kompleksista ongelmaa eli tässä tapauksessa syrjäytymistä tulee tarkastella monesta näkökulmasta ja ratkaisukeinoilta edellytetään monitahoisuutta, erilaisuutta ja ennakkoluulottomuutta. Kokonaisvaltaisuus viittaa siihen, että kohderyhmien yksilöt otetaan huomioon koko elämäntilanteensa, ei pelkästään työllisyyden osalta. Kukkuloiden Kuriirin projektisuunnitelmasta (2002) on löydettävissä näitä mainittuja painotuksia, joihin palaan luvussa 6.2. Kuriirin osaprojekteissa innovaatioina ovat esimerkiksi Jyväskylässä itseohjautuvat tiimit ja Rovaniemen osaprojektissa elämäkerralliset tarinaryhmät.

EQUAL-yhteisöaloitteella on Suomessa neljä toimintalinjaa, joista ensimmäinen on työllistyvyys. Toimenpidekokonaisuus, johon Kuriiri-projektin tapaiset toiminnot sijoitetaan, on ohjelmassa kohta 1.1 eli "Työmarkkinoille pääsemisen ja paluun helpottaminen kaikille avointen työmarkkinoiden luomiseksi myös niille, joilla on työmarkkinoille pääsemiseen tai niille palaamiseen liittyviä integroitumisvaikeuksia" (EQUAL 2001, 60). Tavoitteena on muun muassa synnyttää kumppanuuksia työelämän, julkisen sektorin ja kohderyhmien edustajien välille sekä parantaa kohderyhmän yksilöiden elämänhallintaa tukemalla heidän vahvuuksiaan ja kannustamalla aktiivisuuteen ja osallistumiseen. Kun kohderyhmänä ovat pitkään työttömänä olleet ja vaikeasti työllistyvät, tarvitaan tukitoimenpiteitä elämänhallinnan ja sosiaalisten valmiuksien vahvistamiseksi tärkeänä osana työvalmennusta. Tämä korostuu myös Kukuloiden Kuriirin työvalmennusjaksoilla.

Yhteisöaloite on laaja ohjelma, jonka painotukset ovat moninaiset ja jonka toteutus on käytännössä väljempää kuin mitä tiukat ohjelmaraamit antavat ymmärtää. Seuraavaksi haluan keskittyä kahteen tutkimukseni teeman kannalta olennaiseen painotukseen, jotka yhteisöaloitteessa mainitaan: voimavaraistamiseen ja kolmannen sektorin rooliin yhteisöaloutena.

6.1.1 Empowerment eli voimavaraistaminen

Edellä mainitsemani elämänpolitiikan konseptin kannalta "kova ydin" on tässä tutkimuksessa "empowerment". Termiä on käytetty 1960-luvulta lähtien anglosaksisessa kirjallisuudessa; aikaisemmin se on merkinnyt eri vähemmistöryhmien yksilöllisen toimintakyvyn vahvistumista. Sitten termistä on tehty sekä yksilöllisiä että poliittisia tulkintoja. (Järvelä & Laukkanen 2000, 1.) Termiä on käytetty yleisimmin sosiaalityössä ja sosiaalipedagogiikassa. Yhteisöaloitteessa termi on käännetty valtaistamiseksi, osallistamiseksi tai voimavaraistamiseksi. Elämänpolitiikan kontekstissa luontevin käänne on mielestäni voimavaraistaminen, joka viittaa tällöin niin yksilön ohjaamiseen omien voimavarojensa löytämiseksi kuin vallan generointiin yksilölle.

"Tällä pyritään siihen, että henkilö löytäisi voimavaransa, saisi tukea, ottaisi vastuun elämästään ja osallistuisi itseään koskevaan päätöksentekoon. Toisinaan omaehtoinen ongelmien ja tavoitteiden määrittely ei onnistu itsestään vaan tarvitaan tukea, johon kehittämiskumppanuusprojekteissa on varauduttava." (EQUAL 2001, 52.)

Yhteisöaloitteessa ilmaistaan eksplisiittisesti se, mihin Kukuloiden Kuriiri erityisesti non-stop -koulutuksella eli valmennusryhmillä pyrkii, eli yksilön omien voimavarojen ja

elämänhallinnan lisääminen. Projektien näkökulmasta voimavaraistamisprosessi voidaan ymmärtää kahdesta näkökulmasta: toisaalta ulkopuolisesta tuesta ja käytössä olevista mahdollisuuksista tähän tukeen sekä toisaalta yksilön omasta tahdosta ja kyvystä voimavaraistua (Eskonen & Järvelä 2000, 12-13). Jotta ei kuitenkaan luisuta uusliberalistiseen ajatteluun ja redusoida voimavaraistumista vain yksilön omaan valintaan, tulee muistaa se, että elämänpolitiikankaan näkökulmasta autonomisilla valinnoilla ja niihin liittyvillä oikeuksilla ei ole mitään merkitystä, ellei tarjolla ole valitsemisen arvoisia vaihtoehtoja, kuten Risto Eräsaari asian ilmaisi.

Voimavaraistamiseen tähtääviä projekteja on toteutettu Suomen EU-jäsenyyden aikana lukuisia, ja niiden onnistumista ja tarkoituksenmukaisuutta on myös tutkittu. Muun muassa Järvelä ja Laukkanen (2000) ovat koonneet projektien hyvistä kokemuksista teematyön. Kohteena olleiden projektien työtapoja olivat esimerkiksi voimavarakeskeinen asiakastyö, empowerment-tyyppinen sosiaalityö sekä yhteisömallit, kuten asuinalueyhteisöt. Näistä Kukkuloiden Kuriiri-projekti pyrki toteuttamaan varsinkin viimeksi mainittua. Lähiöprojekteista todetaan muun muassa, että niiden toiminnasta on yleensä hyötyä sekä niiden kohteena oleville erityisryhmille, mutta myös muille asukkaille. Kyse on niin sanotusta näkymättömästä sosiaalityöstä. (Karjalainen ym. 2002, 261-262.) Voimavaraistumista tarvitsevat mielestäni yhtälailla yhteiskunnan toiminnoissa "sisällä" olevat, joiden osallistumisaktiivisuus kenties on pieni. Jos lähiöprojekti pystyy generoimaan kansalaistoimintaa sosiaalisesti toimintakykyisten parissa esimerkiksi herättäen henkiin asukas-yhteisöjä tai luomalla uusia yhteenliittymiä, voidaan epäsuorasti auttaa niitä, jotka eivät kykene tiedostamaan ongelmiaan tai ryhdy oma-aloitteisesti niitä ratkaisemaan. Työllistämistä tärkeämmäksi nousee tällöin toiminnallistaminen. Jatkokysymys on tietenkin se, onko tällainen toiminnallistaminen sitten kohderyhmän kannalta mielekäästä.

Teematyössä yksilön voimavaraistumista tarkasteltiin riippuvaisena paitsi yksilöllisistä tekijöistä myös yhteiskunnan ja työelämän rakenteellisista tekijöistä sekä lähiyhteisöön ja elinympäristöön liittyvistä tekijöistä. Teematyöryhmän mukaan voimavaraistamisteemassa korostetaan liian usein yksilön omaa vastuuta itsestään ja hänestä itsestään riippuvien tekijöiden merkitystä. Johtopäätös oli, että mitä syrjäytyneemmästä kohderyhmästä on kysymys, sitä enemmän korostuu yksilöstä riippumattomien tekijöiden merkitys. (Järvelä & Laukkanen 2000, 1, 3.) Elämänhallintaa ei siis voida opettaa, jos yksilö ei lähtökohtaisesti siihen kykene. On oltava sosiaalista toimintakykyä, jotta voi hakeutua projektin toiminnan

piiriin tai edes tiedostaa, miksi mahdollisesti tarvitsee projektin toimintamuotoja.

Empowerment-projekteissa keskeiset kysymykset ovat osallistujien motivaatio sekä sosiaalinen toimintakyky. Syrjäytyminen ymmärtämässämme mielessä ilmenee usein juuri sosiaalisen toimintakyvyn ongelmina. Nämä ongelmat yhdessä muiden tekijöiden kanssa aiheuttavat yleensä sen, että projektien osallistujat eivät kykene omin voimin tai normaalipalveluiden avulla selviytymään avoimilla työmarkkinoilla. Työhallinnon toimet ja ammatillinen kuntoutuskaan eivät usein kykene kattamaan kuin osan tarvittavista toimenpiteistä. Kuva 2 havainnollistaa sitä, miten yksilön sosiaalisen toimintakyvyn kohentaminen on yhteydessä sekä yksilöllisiin että yhteiskunnallisiin tekijöihin. Empowerment-projektien on toiminnassaan pyrittävä etsimään ratkaisuja molemmilla tasoilla. (Emt., 38-39.)

KUVA 2. SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY YKSILOÄ JA YHTEISKUNNAN NÄKÖKULMISTA (JÄRVELÄ & LAUKKANEN 2000, 39).

Eräs empowerment-projektien yleinen tavoite on kohderyhmän syrjäytymisen vähentäminen ja yhteiskuntaan integroitumisen tukeminen EU:n sisäisiä työmarkkinoita kehittämällä. Kehittämissuunnitelmat voidaan jaotella kolmeen toimintastrategiaan, ja empowerment-

projektit yleensä tukeutuvat vahvimmin näistä kolmanteen. (1) Perinteinen työmarkkinastrategia: työmarkkinakansalaisuuden tukeminen ja työmarkkinakynnyksen madaltaminen, vaikuttaminen työelämän rakenteisiin ja arvoihin

(2) Kolmannen sektorin työllistämistästrategia: sosiaaliskansalaisuuden tukeminen, alhaisen tuottavuuden työmarkkinoiden kehittyminen sosiaalitalouden piirissä

(3) Voimavaraistamisen ja sosiaalisen kumppanuuden strategia: uusia julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin paikalliseen kumppanuuteen perustuvia palvelu- ja toimintamuotoja tukemaan yksilön työllistymispyrkimyksiä. (Emt., 49.)

6.1.2 Yhteisötalous eli "kolmas sektori"

EU: n tasolla on 1990-luvun lopulla tunnustettu voittoa tuottamattoman sektorin aloitteellisuus ja merkitys esimerkiksi sosiaalisen koheesion tai korvaavien palveluiden tuottamisessa. Tämä tunnustaminen on kanavoitunut ohjelmalliseksi kolmannen sektorin tukemiseksi paikallisella tasolla, mikä tietysti turvaa paikallisten aloitteiden rahoituksen. Muun muassa vuonna 1998 Euroopan komissio käynnisti hankeohjelman paikallisen sosiaalisen pääoman välittäjähankeiden tueksi (Local Social Capital Intermediary Structures, LSCIS). (Loranca-Garcia 2000, 82-83.) EU: n tuki on tässä suhteessa tietyllä tavalla ambivalenttia: rahallinen tuki ja verkostoituminen kumppanuushankkeisiin on järjestöille ja sosiaalisille yrityksille ilman muuta eduksi, mutta samalla sitoudutaan EU-hankkeille tyypilliseen projektiluontoisuuteen eikä ole kovin selvää, minkälaisia valtapoliittisia intressejä esimerkiksi komissiolla on ja voidaanko samaan aikaan palvella niitä ja varsinaisia hyödynsääjiä eli projektien osallistujia.

EQUAL-yhteisöaloitteessa määritellään kolmas sektori suunnilleen kuten Matthies (1996) edellä luvussa 5.2. Toiminnoista kolmanteen sektoriin liitetään niin kansalaisyhteiskunnan ja arjen käytäntöjen kehittäminen kuin vapaaehtoistoiminta, paikallinen aloitteellisuus ja omatoimisuus sekä uudenlaiset yhteistyöverkostot ja osallisuus. Kolmannen sektorin taloudellista ja sosiaalista roolia korostaa EU:n piirissä käytetty nimitys "social economy", joka Suomen tapauksessa on käännetty "yhteisötaloudeksi". Yhteisöaloitteen mukaan Suomessa yhteisötalouden sisällöllinen määritelmä ei ole vielä vakiintunut, eikä sen rooli yhteiskunnan kehittämisstrategioissa ole jäsentynyt. Julkisen sektorin vahva rooli hyvinvointiyhteiskunnassa on vaikeuttanut sektorien välistä neuvottelua; lisäksi yhteisötalouden toimintamuotojen sulautuminen toisaalta julkiseen ja toisaalta yksityiseen

(pankkien ja kauppojen osuuskunnat) sektoriin hämärtää käsitettä.

Yhteisötalouden keskeisiä toimijoita Suomessa ovat muun muassa järjestöt, osuuskunnat, sosiaaliset yritykset ja paikalliset kumppanuudet. Yhteisöaloitteessa tarkastellaan näistä työllistämisen innovatiivisina toiminta-areenoina *uusosuuskuntia*, *sosiaalisia yrityksiä* sekä *paikallisia kumppanuuksia*. Osuuskunnan ideana on yleisesti olla voittoa tavoittelematon yritys, johon osallistuvat toimijat tuovat kukin oman pääomansa mukaan. Vuonna 2000 uusosuuskuntia oli Suomessa 1057, ja niistä suurin osa oli työ-, palvelu- ja asiantuntijaosuuskuntia. Sosiaalinen yritys on osuuskuntaperiaatteella toimiva yritys, jonka tarkoituksena on toisaalta työllistää heikossa työmarkkina-asemassa olevia ja toisaalta tarjota sosiaalipalveluja julkisten palvelujen täydennykseksi. Paikallisilla kumppanuuksilla puolestaan tarkoitetaan valtion, kunnan, paikallisten yrittäjien, järjestöjen ja työttömien yhteistyötä, jossa etsitään paikallisia ratkaisuja työllistämisen ongelmiin. Muista EU-maista esimerkiksi Irlannissa tätä toimintamuotoa on kokeiltu jo laajasti.

Kuriiri-projektin osaprojektien kokonaisuutta hallinnoi Keski-Suomen yhteisöjen Tuki (KYT), joka on osuuskuntamuotoinen voittoa tavoittelematon sosiaalinen yritys. KYT on varsinaisesti se, joka sitoo Kukuloiden Kuriirin olennaisesti kolmanteen sektoriin nimenomaan yhteisötalouden merkityksessä. KYT tarjoaa keskisuomalaisille kolmannen sektorin toimijoille erilaisia tukipalveluja tarpeen mukaan, kuten kirjanpitoa tai muita taloushallinnon palveluja, sekä projekteille ohjausta esimerkiksi rahoituksen hakemisessa ja hankesuunnitelmien tekemisessä. Tällä hetkellä KYT hallinnoi Kuriirin lisäksi Asumisneuvoja-projektia ja Antenni-projektia Jyväskylässä.

6.2 Kukuloiden Kuriirin projektisuunnitelma

Projektin valmisteluvaiheessa keväällä 2002 julkaistussa projektisuunnitelmassa luodaan yleiskuva hankkeen tarkoituksesta, kuvaillaan kohteena olevia asuinalueita ja niiden ongelmia, esitetään projektin toivotut tulokset sekä projektin alustava aikataulu. Tarkoituksena on siis kehittää asuinaluekohtainen, asuntoalueen omiin voimavaroihin perustuva työllistymismalli, joka on levittämiskelpoinen ja sovellettavissa muualla. Toimintamallin on määrä edistää heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä sekä poistaa työllistymisen esteitä eri yhteiskuntasektoreiden välisellä kumppanuudella. Projektille annetaan myös sosiaalisen pääoman kehittämistehtävä; tämä on laajempi ja vaikeammin

kohdennettava tehtävä. Se pitää sisällään muun muassa asukkaiden aktivoimista kansalaistoimintaan ja olemassa olevien toimintojen kuten asukasyhdistysten elvyttämistä. Aktivoituneita ja kiinnostuneita osallistujia pyritään edelleen ohjaamaan muihin koulutus- ja työllistämispolkuihin sekä työllistymään. Projektin on siis määrä olla työllistämispolun alkupää.

Projektin kohteena olevien asuinalueiden (Keltinmäki – Myllyjärvi – Mäyrämäki) ongelmat ovat jo tuttuja ja esiteltiin luvussa 3.2. Asuinalueilla on muutama vuosi sitten suoritettu alueanalyysi, jossa keskeisimmiksi kehittämisehdotuksiksi nostettiin:

- Työttömyyden vähentäminen
- Syrjäytymisen ehkäisy
- Nuorten ohjaaminen koulutukseen
- Yksinhuoltajien aseman parantaminen
- Alueen yleisimagon nostaminen muun muassa asukastoimintaa aktivoimalla.

Nämä huomioiden Kuriiri-projekti määrittelee toimintansa lopulliset hyödynsaajat eli kohderyhmät, jotka ovat: työttömät yksinhuoltajat, pitkäaikaistyöttömät, toistuvaistyöttömät sekä nuoret työttömät. Edelleen kehitystavoitteet on jaettu kahteen päälinjaan: alueen kehittäminen sekä työttömyyden alentaminen.

Toteuttamisstrategian suhteen projektisuunnitelmassa otetaan huomioon se, että hankkeen tehtävästä ja kohderyhmästä huolimatta se ei saa leimautua työttömien tai syrjäytyneiden hankkeeksi. Tämä vaikeuttaisi paitsi projektin toimintaa myös osallistujien hakeutumista projektiin, jos heillä on alun perinkin vaikea elämäntilanne. Projektin on siis pyrittävä profiloitumaan aktivointihankkeeksi, jossa osallistujille tarjotaan mahdollisuutta ottaa käyttämättömät voimavaransa käyttöön. Onnistuminen ja osallistuminen voi johtaa ainakin oman elämänhallinnan lisääntymiseen.

Ensimmäinen osatavoite, alueen kehittäminen, tähtää vuorovaikutuksen lisäämiseen asuinalueen eri toimijoiden ja asukkaiden välillä sekä positiivisen me-hengen luomiseen asukastoiminnan aktivoinnin kautta. Lisäksi yhteiskuntasektorien välistä yhteistyötä pyritään kehittämään siten, että yhteistyön kautta voitaisiin toteuttaa konkreettisia toimia asuinalueiden viihtyvyyden ja turvallisuuden lisäämiseksi. Sektori yhteistyön mahdollisille innovaatioille koetetaan saada jatkuvuutta projektin jälkeenkin. Tämä on olennaisesti yhteisöllinen kehittämisstrategia, ja sen juuria löytyy varsinkin sosiaalista pääomaa käsittelevästä kirjallisuudesta. “Ruusuisena kehänä” yhteisöllinen toiminta synnyttää verkostoja ja sosiaalista pääomaa, joka synnyttää luottamusta, sosiaalisia verkostoja ja edelleen

yhteisöllistä toimintaa (ks. esim. Putnam 2000).

Toisena osatavoitteena on työllistymisen esteiden poistaminen ja työttömyyden alentaminen. Toimintamuotoja on kaksi: non-stop -koulutus eli valmennusryhmät sekä itseohjautuvat tiimit. Valmennusryhmät ovat lyhyitä 1–2 viikon kursseja, joilla käsitellään muun muassa elämänhallintaa, toimintakyvyn arviointia ja voimavarojen löytämistä. Jotkut kurssit voivat myös suuntautua selkeästi työnhakuopastukseen. Kuntoutukseen liittyen koulutusta järjestetään yhteistyössä samantapaisen WIRE-projektin kanssa. Lisäksi järjestetään atk-koulutusta. Tämä toimintamuoto on siis erityisesti yksilön voimavaraistamista. Toinen toimintamuoto, itseohjautuvat tiimit, painottaa ensimmäisen osatavoitteen yhteisöllistä strategiaa. Se tähtää asukkaiden omien tietojen, taitojen ja kiinnostuksen valjastamiseen asuinalueen hyväksi tehtävään työhön. Tiimien on määrä olla itsenäisiä ryhmiä, jotka joko muodostetaan annetun tehtävän ympärille tai jotka keksivät itse ongelman tai kehittämistehtävän. Ne saavat pienen budjetin toimintaansa, jolla on tarkoitus löytää uusia ratkaisuja alueen ja työllistymistilanteen kohentamiseksi. Tiimejä tukemaan projekti työllistää yhdistelmämuella vertaisohjaajia ja/tai asukastoimijoita.

Projektisuunnitelmaa tarkastellessa tuli väistämättä mieleen, että vanhaa anglosaksisissa maissa kauan esiintynyttä toimintamuotoa herätetään tässä projektin kehyksissä uudelleen henkiin: yhdyskuntatyö (community work) rantautui 1970-luvulla Ruotsin kautta suomalaiseen yhteiskuntaan ja oli nimenomaan asuinympäristöön kohdistuvaa toimintaa, jonka tavoitteena on asukkaiden aktivoiminen. Elämänpoliittinen sisältö yhdyskuntatyölle on brasilialaisen Paulo Freiren pedagogiikassa, jossa korostui yksilön kasvattaminen tietoisuuteen ja rohkaiseminen vallan käyttöön. 2000-luvun yhdyskuntatyö on rakenteeltaan paljon löyhempää 1970-luvun vastaavaan verrattuna, koska ihmisten sitoutumisaste on vähäisempi. Potentiaalia yhdyskuntatyölle on kuitenkin 1990-luvun taloudellisen laman kansalaisaktiivisuudelle jättämässä tilassa. (Mikkola 1996, 59-71.)

Edellä mainittujen toimintamallien lisäksi projektin kautta on tarkoitus myös synnyttää yritys yhteistyötä siten, että selvitetään keinoja alueen yritysten verkostoitumiselle alueen muiden toimijoiden kanssa ja pyritään herättämään yrityksissä kiinnostusta ja sosiaalista vastuuta. Tarkoituksena on tukea kohderyhmän työllistymistä erityisesti yksityiselle sektorille. Tämä vaatii paitsi työllistettävän myös yritysten valmennusta työntekijän vastaanottamiseen ja tukemiseen. Projektisuunnitelmassa esitetään vielä, että projekti seuraa

työllistetyn työntekijän vaiheita ja kokemuksia vielä työllistymisen jälkeen.

6.3 Edeltävät projektit asuinalueella

Keltinmäki on Kukuloiden Kuriirin kohdealueen “kaupallinen” keskus. Kehittämiprojektin kohteena se ei ole suinkaan ensimmäistä kertaa. Aikaisemmat Keltinmäellä toteutetut projektit ovat olleet tarkoitusperiltään samanlaisia kuin Kukuloiden Kuriiri, eli päätavoitteena on ollut asuinalueen kehittäminen asukkaiden aktivoinnin kautta. Kuitun (2002, 13-14) mukaan alueella toteutettiin SOFY-projekti vuosina 1985-1986. Kyseessä oli Teknillisen Korkeakoulun hallinnoima projekti, jossa pyrittiin sosiaalisen ja fyysisen näkökulman huomiointiin yhdyskuntasuunnittelussa. Asukkaita koetettiin tuolloin saada aktivoitumaan oman asuinalueensa kehittämiseen yhteistyössä viranomaisten kanssa. Jyväskylän Huhtasuolla projekti oli onnistunut, mutta Keltinmäessä ei tehty merkittäviä saavutuksia. 1990-luvun lopulla käynnistynyt Laari-projekti on pyrkinyt yhdistämään asukasyhdistyksiä toiminnallisesti.

Huoli Keltinmäen ja muiden jyväskyläläisten lähiöalueiden kehityksestä on ollut pitkäaikainen, ja Laari-projektikin oli itse asiassa osa taustalla olevaa laajempaa hanketta, joka oli nimeltään “Uudet paikalliset toimintatavat sosiaalista syrjäytymistä vastaan” (Närhi & Hiekka 2000). Hankkeen aluksi Keltinmäen epäkohdat ja kehityskohdat kartoitettiin syksyllä 1997. Kartoituksessa olivat mukana Jyväskylän kaupungin nuorisotyö, sosiaalityö, kaupunkiseurakunta sekä Jyvälän kansalaisopisto. Huomiot olivat samantyyppisiä kuin luvussa 6.2. käsittelemäni alueanalyysin tuloksina saadut, eli pinnalla olivat syrjäytymisen ehkäiseminen, nuorten tilanteen parantaminen ja alueen imagon kohottaminen. Toimijat päättivät järjestää koulutusta 17–30 -vuotiaille nuorille, lisätä kolmannen sektorin yhteistyötä viranomaisten ja asukkaiden kanssa sekä herätellä asukasyhdistyksiä muun muassa asukaslehden ja toimijakokouksen muodossa. (Emt., 17-18.)

Hankkeella oli näkyviä tuloksia. Vaikeimmaksi osoittautui nuorten koulutuksen järjestäminen. 24 kohderyhmään kuuluvaa nuorta aloitti kurssin, ja osa heistä hakeutui ammatilliseen koulutukseen, mutta varsin moni ei kyennyt hyödyntämään kurssia. Kurssin havaittiin sopivan nuorille, jotka eivät heti peruskoulun jälkeen ole löytäneet työllistämisreittiä. Sen sijaan pidemmälle edenneen syrjäytymisen katkaisemisen todettiin vaativan muita keinoja. Muilla tavoitealueilla positiivista oli Kukuloiden kaiku -aluelehden

julkaiseminen. Ensimmäinen numero ilmestyi vuoden 1999 alussa sosiaalityön opiskelijoiden ja yhteistyökumppaneiden tekemänä. Jatkossa asukasyhdistysten oli määrä julkaista lehteä neljä kertaa vuodessa. (Omien havaintojeni mukaan lehti ilmestyi ainakin vielä vuoden 2002 lopussa, ja sitä julkaisivat asukasyhdistykset yhdessä alueellisen nuorisotyön kanssa.) Lisäksi paikallisiin toimijakokouksiin kutsuttiin edustajia kirjastosta, teknisestä palvelukeskuksesta, koulusta, seurakunnasta, poliisista, yrityksistä sekä Sosiaali- ja terveystalouksista. (Emt., 19-20.) Tämän tuloksellisuudesta ei ole tietoa. Eräänä merkittävänä tuloksena oli alueellisen toimintatilan saaminen Keltinmäen kerhokeskukseen, joka oli ollut säästösyistä suljettuna. Asukasyhdistykset vuokrasivat tilan aluekehittämisrahan turvin, ja Asukastalo avattiin kesällä 1999. Hankkeen aikana siellä järjestettiin nuorten toimintaa sekä Jyvälän kansalaisopiston kursseja aikuisille. Jyväskylä alkoi pyörittää toimintaa vuonna 2000 RAY:n rahoituksella osana mainittua Laari-projektia, ja nuorisotyö sekä asukasyhdistykset osallistuivat myös toimintaan. Näin laajalla ja heterogeenisellä toimijajoukolla kuitenkin yhteistyökäytäntöjen luominen muodostui ongelmalliseksi, ja toimijoiden tehtävänjako sekä roolit jäivät vielä avonaisiksi. (Emt., 21.) Nykyään tilaa vuokraa Jyväskylän kaupungilta Sosiaali- ja terveystalouksista, jolle Kuriiri -projekti on alivuokralaisena. Edellisen hankkeen aikaista toimintaa on vielä vireillä. Tehtäväkentän määrittely siis jatkuu edelleen, ja tämä tuo mukanaan myös jännitteitä. Näihin palaan luvussa 8.1.

Samanaikaisesti Kuriirin kanssa Keltinmäessä toimii RAY:n rahoittama ja Jyväskylän seudun sosiaalialan kehittämisen tuki ry:n hallinnoima Sukupolvet verkoksi -hanke. Sen painopiste on sukupolvien välisen kanssakäymisen lisäämisessä ja yhteistyön vahvistamisessa. Hankkeen toiminnassa vapaaehtoisina valikoituneet aikuiset toimivat lasten ja nuorten ystävinä ja ohjaajina eli mentoreina. Tavoitteena on kehittää vastavuoroinen sukupolvien välinen toimintamalli eli kyseessä on yhteisölliseen toimintaan perustuvan mentoroinnin kokeilu. Hankkeeseen osallistuvia vapaaehtoisia aikuisia koulutettiin syksyn 2002 aikana, ja toiminnan oli tarkoitus käynnistyä keväällä 2003.

Yhteenvedon voi sanoa, että Keltinmäki on ollut pitkään niin sanotusti kehitysalue. Vaarana moninaisten projektien toteuttamisessa on se, että ne entisestäänkin leimaavat aluetta erityisesti korkean työttömyyden, passiivisuuden ja sosiaalisten ongelmien alueeksi. Lisäksi hankkeiden pitää tarjota olennaisesti jotakin uutta, kun ensimmäisistä aktivointihankkeista on kulunut jo 15 vuotta. Nyt Keltinmäen aluekehityshankkeena on Kukuloiden Kuriiri. Sen toiminnalliset lähtökohdat ovat samantyyppisiä kuin edeltävällä hankkeella, ja

yhteistyökumppaneihin kuuluu samoja toimijoita. Haasteena on tuoda jotakin uutta alueelliseen kehitystyöhön. Ainakin yhteistyöverkostojensa puolesta Kuriiri-projektilla näyttää olevan ainutlaatuiset resurssit tähän tehtävään. Aika näyttää, saadaanko resurssit käyttöön toivotulla tavalla. Seuraavissa luvuissa siirryn käsittelemään projektin varsinaista toimintaa sekä toiminnan haasteita ja skenaarioita.

7. Projektin toiminta

Kukkuloiden Kuriiri on toiminut aktiivisesti yhden syksyn, ja kevään toiminta on tätä tutkimusta kirjoitettaessa käynnissä. Ensimmäinen kysymys, johon haen aineistosta vastausta, on yksinkertaisesti se, mitä projektissa tapahtuu, kun se toimii. Toinen kysymys on arvioivampi: pohdin sekä sitä, miten toimintamuodot otetaan vastaan että sitä, mitä tapahtuu, kun suunnitelmat kohtaavat osallistujat ja käytännön toteutuksen. Esittelen seuraavissa alaluvuissa projektin työntekijät tehtäväalueineen sekä syksyn 2002 tapahtumakalenterin suunnitelmat ja toteutuneet tavoitteet. Tämän jälkeen valotan havaintojen perusteella sitä, mitä valmennusjaksoilla sekä nuorten äitien keskusteluryhmissä tapahtuu ja esitän niistä arvioivia kommentteja.

7.1 Projektin työntekijät

“Mää tykkään projektimaailmassa siitä et se on niin hektistä. Ja joutuu tekemään kymmentä asiaa yhtä aikaa ja se sopii mulle työmuotona oikein hyvin.“ (M)

“Mutta kyllä tää työntekijälle on aika raastava, rankka työmuoto, tää projekti.“ (A)

Projekti työllistää koko toimintakautensa ajaksi kolme työntekijää. Projektin aikana on myös tarkoitus työllistää yhdistelmätuella korkeintaan vuodeksi 5-6 työtöntä erityyppisiin tehtäviin aluetoiminnassa. Keväällä 2003 yhdistelmätuella on työllistetty yksi henkilö, ja toinen aiotaan palkata saman vuoden aikana. Lisäksi harjoittelijoina toiminnassa on mukana Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoita.

Vakituiset työntekijät huolehtivat toiminnan organisoinnista ja käytännön toteuttamisesta. Projektipäällikkö on nimellisesti toiminnan johtaja. Hän vastaa uusien asioiden alullepanosta ja koordinoinnista sekä tavoitteiden asettamisesta ja tarvittaessa muuttamisesta, jos tavoitteet eivät ole mielekkäitä. Uutena innovaationa tähän projektiin hän on tuonut itseohjautuvat tiimit. Projektipäällikkö pitää osaltaan yllä yhteyksiä sidosryhmiin ja yhteistyökumppaneihin

(ks. kuva 1 sivulla 31) ja toimii myös Kuriirin kokonaishankkeen kansainvälisenä koordinaattorina.

Siinä missä projektipäällikön toimenkuva painottuu enemmän alueen kehittämiseen, työvalmentaja työskentelee projektin toisen painopisteen eli työllistymisen esteiden poistamisen parissa. Hänen toimialaansa kuuluvat yksilötyövalmennus, jossa kartoitetaan kahden kesken osallistujan kanssa elämäntilannetta ja voimavaroja ja lähdetään rakentamaan jatkoa, sekä ryhmätyövalmennus eli valmennusjaksot, joissa korostetaan vertaistuen ja kokemusten jakamisen merkitystä eri elämäntilanteista selviytymisessä. Lisäksi työvalmentajan toimenkuvaan kuuluu vastuu yritys yhteistyöstä. Siinä tavoitteena on muodostaa yritysringi, jossa voitaisiin jakaa tietoa yritysten mahdollisista yhteisistä tarpeista ja tätä kautta löytää työntekijöitä sekä jopa luoda uusia työpaikkoja. Hankkeiden välistä yhteistyötä tällä saralla tehdään muun muassa Jyväskylän ammattikorkeakoulun hallinnoiman Osaajapaletti-hankkeen kanssa. Työvalmentaja pitää projektipäällikön tavoin yllä yhteyksiä yhteistyökumppaneihin; hänen vastuullaan on erityisesti ideoiden jakaminen yhteistyöhankkeiden työvalmentajien kanssa. Tällaisia yhteistyöhankkeita ovat muun muassa Tekevä-säätiö sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun hallinnoima ESR-rahoitteinen WIRE (Verkostoista voimaa inhimillisiin ratkaisuihin elämässä) -projekti.

Vuonna 2003 työvalmentaja toimii projektipäällikkönä puolen vuoden ajan varsinaisen projektipäällikön ollessa äitiyslomalla. Työvalmentajaksi on palkattu sijainen täksi ajaksi. Hänen vastuullaan ovat valmennusjaksot ja yksilötyövalmennus sekä äideille suunnattujen ryhmien vetäminen. Uudelle työvalmentajalle projektityön kuviot ovat uusia, koska hän on koulutukseltaan äidinkielen opettaja. "Ulkopuolelta tulleena" alueen asukkaana hänellä näyttää olevan hyviä ja tuoreita näkemyksiä projektin kehittämiseen, ja hän on tuonut toimintaan lisää systemaattisuutta esimerkiksi henkilökohtaisen työhöjauksen ja raportointitapojen alueilla.

Kolmantena työntekijänä on projektiassistentti, jonka pääasiallisena tehtävänä on osallistujien kohtaaminen ja vastaanotto eli tavallaan projektin "asiakaspalvelu". Hän on siis yleensä ensimmäinen henkilö, jonka projektiin tulevat osallistujat tapaavat. Osallistujiin etukäteen tutustumisen kautta näiden on helpompi lähestyä projektin toimijoita. Projektiassistentti vastaa myös tiimitoiminnan käytännön järjestelyistä eli esimerkiksi luennoitsijoiden hankkimisesta tiimeihin ja yhteydenpidosta yhteistyökumppaneihin tällä saralla. Samoin

hänellä on vetovastuu muutamista vertaistukiryhmistä. Projektiassistentti aloitti työnsä projektissa suunnitteluvaiheen jälkeen eli syksyn 2002 alussa.

7.2 Suunniteltu ja toteutettu toiminta

Tiedotus- ja markkinointivaiheen sekä yhteistyöverkostojen luomisen jälkeen Kukkuloiden Kuriiri käynnisti näkyvän toimintansa elokuussa 2002. Aluelehti Kukkulan Kaiku tiedotti vuoden jokaisessa numerossaan projektin kuulumisista ja toiminnasta. Elokuussa suunnitteilla oli valmennusjaksojen ja itseohjautuvien tiimien lisäksi osuuskuntatoiminnan käynnistäminen, teemallisia tapahtumia ja matkoja, toiminnallisia iltoja sekä yritys yhteistyötä.

Työttömille suunnattuja työvalmentajan vetämiä valmennusjaksoja järjestettiin syksyn aikana neljä siten, että ne muodostivat kaksi kokonaisuutta. Ensimmäiset alku- ja jatkovalmennusjaksot käsittivät kaksi viiden päivän jaksoa kuukauden välein. Näitä seurasivat kakkosjaksot niin ikään kahtena arkiviikon jaksoneu kuukauden välein. Jaksojen tarkoituksena oli lisätä itsetuntemusta, vahvistaa itseluottamusta ja tarjota mahdollisuutta oman elämäntilanteen kartoittamiseen, eli metodi oli aika lailla voimavaraistamiseen painottunut. Valmennusjaksot olivat osallistujille maksuttomia, ja niiden yhteydessä tarjottiin maksuton ruoka ja kahvi. Osallistuminen ei vaikuttaisi työttömyysturvaan, ja jaksolle voisi osallistua non-stop -periaatteella, eli jaksolle sai liittyä tai siltä lähteä kun haluaa. Vuoden 2002 lopulla julkaistussa tiedotteessa nimitys "valmennusjakso" oli muutettu "virkistysjaksoksi". Tämä nimenmuutos korostaa entistä enemmän sitä, että kyseessä ei ole perinteinen työvoimapolitiittinen koulutus. Mukaan voisi tulla, jos haluaisi vaikka pelkästään vaihtelua työttömän arkeen. Syksyn 2002 aikana valmennusjaksoille osallistui yhteensä 9 henkilöä, ja jaksot jatketaan keuällä 2003. Käyn läpi havaintojani valmennusjaksoilla luvussa 7.3. Valmennusjaksojen lisäksi tarjolla oli muutaman päivän pituisia maksuttomia ATK-kursseja Jyväskylän kaupunginkirjastolla. ATK-jaksot on tarkoitettu pääasiassa työttömille, joilla ei ole ATK-taitoja tai vähäiset taidot.

Itseohjautuvien tiimien osalta suunnitteilla oli syksyn alussa kaksi tiimiä, joista toinen keskittyisi Asukastalon toiminnan kehittämiseen ja toinen valmistaisi lastenvaatteita SPR: n käyttöön. Projektin aloitusvaiheessa lähtökohtana oli se, että asukkaille tarjotaan valmista ideaa, johon he perustaisivat tiimin. Projektin toiminnan jatkuessa tarkoitus oli saada

tiimitoiminta pyörimään osallistujien omien aloitteiden pohjalta. Hyvä ajatus osoittautui kuitenkin hankalaksi toteuttaa. Aloitussyksynä tiimitoimintaa ei saatu käyntiin, ja keväällä 2003 toimintakonseptio oli kriittisen pohdinnan alla. Jos toimintaideasta luovutaan, haudataan samalla toinen projektisuunnitelmassa mainituista tärkeistä toimintamuodoista. Koko ajatusta ei kuitenkaan ole vielä haudattu, sillä kevään työvalmennusjaksoilta on kasautunut oma-aloitteisia ryhmätyöhaluisia osallistujia. Tiimien ideaa mukailevaa toimintaa voitaisiin toteuttaa näiden henkilöiden avulla.

Toinen avoimeksi syksyn aikana jäänyt toimintasektori oli osuuskuntatoiminta, jota olisi tarkoitus lähteä käynnistämään yhteistyössä WIRE- ja Huhtasuo-projektien sekä Tekevä-säätiön kanssa. Osuuskunta organisoisi palvelutoimintaa lähinnä kotipalvelun alalle, ja toimijoita voidaan kouluttaa projektin sisällä. Tämä toiminta lähtenee kunnolla käyntiin vasta yritys yhteistyön konseptin selkiytyttyä. Kun vierailin Asukastalolla syyskuun 2002 alussa, yritys yhteistyön pohjustus oli aloitettu järjestämällä alueen yrittäjille yrityspalaveri. Tämän tuloksena oli saatu muutama yhteydenotto. Tavoitteena oli muodostaa yritysringi, jonka jäsenet saisivat tietoa toisista yrityksistä sekä heidän tarpeistaan esimerkiksi koulutuksen, mainostamisen tai jaksamisen alueilla. Kuriiri-projektin on määrä tarjota yrityksille apua työntekijöiden etsimisessä ja valmentamisessa. Haastatteluajankohtana yritys yhteistyössä oli mukana kaksi alueen yritystä. Projektipäällikön mukaan yritys kontakteissa ei ole vielä otettu kovin aktiivista roolia, koska tarkoitus on tehdä yhteistyötä muiden hankkeiden eli edellä mainittujen WIRE: n, Huhtasuon ja Tekevä-säätiön kanssa. Mukana olevat yritykset ovat kuitenkin laadukkaita ja tärkeitä projektille. Varsinaisesti yritys yhteistyötä pyrittiin saattamaan käyntiin keväällä 2003.

Merkittävän aloituspotkun Kuriirinkin toiminnalle kohdealueella antoivat elokuun 2002 lopussa järjestetyt syysmessut Keltinmäessä. Idea syysmessujen järjestämiseen tuli pääosin Kuriirin työntekijöiltä. Tärkeimmät tapahtuman järjestäjät olivat projektin lisäksi asukasyhdistykset, Keltinmäen koulu, alueellinen nuorisotyö, seurakunta, päiväkodit, Sukupolvet verkoksi -hanke, paikalliset yrittäjät ja urheiluseura KuKu sport. Tapahtuma tarjosi toimijoille mahdollisuuden kertoa omasta toiminnastaan ja markkinoida sitä. Kukuloiden Kuriiri herätti asukkaissa kiinnostusta ja projektiassistentin mukaan syysmessujen jälkeen projektin toimistoon tuli yhteydenottoja kiinnostuneilta enenevässä määrin. Tärkeintä kuitenkin oli tapahtuman yhteiskuntasektoreita yhdistävä vaikutus ja potentiaalisten yhteistyökumppaneiden yhteen saattaminen. Aikaisemmin alueen

asukasyhdistykset ovat järjestäneet vuosittain talvitapahtuman. Kevään 2003 talvitapahtumaa organisoi Kuriiri yhteistyössä asukasyhdistysten kanssa.

“Se [syysmessut] oli semmonen mukava kokemus että saatiin yhteistyöllä tapahtumaan jotain konkreettista, niin se oli semmonen rohkaseva systeemi, että siitä vois todennäköisesti jatkossakin viritellä semmosta yhteistyötä.” (J)

Muita suunnitteilla olevia tapahtumia olivat syksyn 2002 alussa työttömille ilmainen tutustumismatka, kasvatusaiheinen ilta, toiminnalliset iltapäivät sekä leivonta- ja askartelutoiminta. Tutustumismatka järjestettiin marraskuussa Oppisopimustoimistoon. Yksinhuoltajille ja lapsille järjestettiin toimintaa siten, että maanantaiaamuisin oli lapsille ja vanhemmille suunnattu Muksupiiri ja kerran viikossa neljän viikon ajan kokeiluna Yksinhuoltajien olohuone, jonka ajaksi oli järjestetty lastenhoito. Torstai-iltapäiväisin järjestettiin keskustelupiiriä kaikille asukkaille. Yksinhuoltajien olohuone ja keskustelupiiri eivät kuitenkaan saaneet osallistujia liikkeelle, joten niitä ei tässä muodossa jatkettu keväälle 2003.

Ensimmäisen syksyn toiminta oli tapahtumien osalta suhteellisen vilkasta. Tapahtumien kehyksissä on mahdollisuuksia kokeilla monenlaisia innovatiivisia teemoja, joskin tietyt kokeilut osoittautuivat toimimattomiksi. Kysymysmerkkejä sen sijaan ovat abstraktimmat toimintasektorit eli yritys- ja osuuskuntayhteistyö, joissa toimintamallit täytyy luoda pitkällisen neuvottelun ja kokeilun kautta. Saattaa olla, että alkuperäisistä toimintasuunnitelmista pitääkin luopua ja keskittää voimavaroja toisenlaiseen toimintaan. Valmennusjaksojenkin osalta jäi paljon pohdittavaa. Osallistujia oli jonkun verran, mutta ei kovin sitoutuneita. Jaksojen sisällöt ja toteutustapa tulee miettiä todella tarkkaan, jotta jaksot palvelevat työttömiä tarkoituksenmukaisesti eli kannustaen ja nostaen esiin osallistujan voimavaroja.

Keväällä 2003 toteutetaan kahden valmennus- ja virkistysjakson, ATK-jakson sekä Muksupiirin lisäksi uutena säännöllisenä toimintana Arjessa eteenpäin -ryhmä äideille. Ryhmä järjestetään yhteistyössä kaupungin sosiaalitoimiston ja perhetyön yksikön kanssa, ja sitä vetävät yhdessä Kukkuloiden Kuriirin työvalmentaja sekä kaupungin perhetyöntekijä. Perehdyn ryhmän toimintaan tarkemmin luvussa 7.4. Näiden lisäksi aiotaan järjestää kaksi yritysvierailua, kaksi työttömien virkistyspäivää luonnonympäristössä, teemapäivä koulutuksesta sekä tutustumismatka toiseen Kuriiriin osaprojektiin Lappeenrantaan. Asukastalon kynnystä on madallettu muun muassa siten, että sinne voi tulla joka aamu

lukemaan päivän Keski-suomalaisen ja Helsingin Sanomat ja juomaan aamukahvit. Tämä on koettu hyväksi toimintamuodoksi projektityöntekijöiden keskuudessa. Uutena kohderyhmänä on huomioitu maahanmuuttajat, joille järjestetään kevään aikana oma valmennusjakso. Jakso keskittyy lähinnä suomen kielen opiskeluun. Lisäksi Jyväskylän kaupungin ulkomaalaistoimiston pyynnöstä alueella asuville afganistanilaisille naisille annetaan ompeluopetusta Kuriirin toimesta Asukastalolla. Tätä toimintaa vetää projektiassistentti. Kulttuurivaihtokokemukset ovat olleet erittäin mielenkiintoisia, eikä vähiten sen takia, että kommunikointi tapahtuu pelkästään tulkin välityksellä. Ompelutunnit ovat projektiassistentin mielestä antoisia, mutta luonnollisesti myös erittäin rasittavia.

Yhtä kaikki vaikuttaa siltä, että projekti pyrkii keväällä 2003 tarjoamaan monialaisempaa ja sisällöllisempää toimintaa. Toisaalta tätä on edesauttanut syksyn kokeiluista saatu palaute, toisaalta työntekijöiden oma-aloitteinen havainnointi. Aktivoitaessa alueen asukkaita ei selvästikään riitä vain se, että tarjotaan mahdollisuutta tulla ideoimaan, vaan aluksi pitää tarjota valmiita toimintakokonaisuuksia ja konkreettista tekemistä. Jos ja kun asukkaiden aktiivisuuden ja elämänhallinnan aste nousee, heiltä voidaan alkaa odottaa enemmän vastuuta. Työntekijöidenkin näkökulmasta syksy oli lähinnä tiedotusta, suunnittelua ja lomakkeiden tekoa ja samalla sen miettimistä, mitä pitäisi tehdä. Keväällä on voitu keskittyä enemmän toiminnan toteuttamiseen. Projektiassistentin mukaan erona aloitussyksyn ja kevään 2003 välillä on paitsi se, että osallistujia on määrällisesti enemmän, myös se, että nyt mukana on “väkeä, joka tekee”.

7.3 Työttömien valmennusjaksot

“Meillä on käytössä siinä [valmennusjaksoilla] ryhmäläisten oma tämmöinen... vois puhua melkein vertaistuesta. Ja pyritään käymään niitä kokemuksia mitä on ollut kullakin aikaisemmin ja koetetaan löytää niistä ne semmoset, et mitä ominaisuuksia on tarvinnut että on selvinnyt niistä tilanteista.” (J)

Valmennusjaksot (nykyään valmennus- ja virkistysjaksot) ovat tässä tutkimuksessa kiinnostukseni kohteena niiden toimintaideaan sisältyvän voimavaraistumisteeman ja vertaistuen takia. Teoreettiset käsitteet saavat tässä toiminnassa käytännön sisällön. Havainnoin syksyn 2002 aikana alkuvalmennusjakso II: n toimintaa yhtenä päivänä ja jatkovalmennusjakso II: n toimintaa kolmena päivänä. Osallistujia oli jaksojen aikana melko vaihtelevasti, ja toimintakonseptiokin haki vielä uomiaan. Alkuvalmennusjaksolle saapui aloituspäivänä viisi osallistujaa. Heistä muutama jäi pois, ja lopetuspäivänä osallistujia oli

kaksi. Samat osallistujat aloittivat myös jatkovalmennusjakson kahden uuden osallistujan kanssa. Jatkovalmennusjakson lopussa mukana oli kaksi aloittanutta. Pääpiirteissään valmennusjaksojen ohjelmaan kuului luentotyyppistä ohjattua keskustelua ja sitä tukevaa ryhmä- tai yksilötyötä, ryhmäharjoituksia, vierailuja erilaisiin kohteisiin sekä ulkoilua. Tarkastelen seuraavaksi näitä toimintakokonaisuuksia eritellen ja arvioiden.

Keskusteluaiheita havainnoimillani “oppitunneilla“ olivat ongelmanratkaisu, mielenterveys, onnellisuus ja tavoitteellisuus. Ongelmanratkaisuaihe painottui osallistujan omiin voimavaroihin ja niiden käyttöön saamiseen erilaisten ongelmien ratkaisemiseksi. Työvalmentaja esitteli ongelmanratkaisumallin, jota osallistujat voisivat halutessaan soveltaa esimerkiksi valmennusjaksojen välillä. Onnellisuus- ja tavoitteellisuuskeskustelut sen sijaan painottivat enemmän elämänhallintaa ja mielekästä tavoitteenmuodostusta. Tärkeiksi nostettiin suurten ja haasteellisten tavoitteiden sijasta välitavoitteet ja tekeminen sinänsä. Eräs kaikkien keskustelujen loppupäätelmistä oli se, että sekä hyvät että huonot tapahtumat ovat oppimiskokemuksia. Monimutkaisiin ongelmiin on useimmiten monia ratkaisuja yhden sijasta, ja tämän tunnustaminen voi olla vaikeaa, kun ongelmat ovat suuressa roolissa omassa elämäntilanteessa. Esimerkiksi eräs osallistuja sanoi oman elämänsä kriisien kautta oppineensa ymmärtämään elämän olevan tässä ja nyt. Menneisyyteen takertumisen ja korkeiden tulevaisuusodotuksien sijasta koettiin omaksua ajatusta onnellisuudesta ilman ehtoja. Vastuuta omista valinnoista korostettiin. Tätä ei kuitenkaan mielestäni ole syytä korostaa liiaksi, koska omaan hyvinvointiin ja onnellisuuteen vaikuttavat myös rakenteelliset itsestä riippumattomat tekijät, kuten aiemmissa luvuissa on todettu.

Lisäksi alkuvalmennusjakso II: n lopetuspäivänä arvioitiin suullisesti mennyttä valmennusjaksoa ja esitettiin toiveita jatkosta. Tämä oli tärkeää valmennusjaksojen sisältöjen ja osallistujien tarpeiden vastaavuuden kannalta. Osallistujat pääsivät samalla vaikuttamaan heitä itseään koskeviin asioihin. Palautteessa toivottiin esimerkiksi keskustelua siitä, mistä mielenterveys koostuu, ja jatkovalmennusjaksolla olikin toiveen mukainen keskustelutunti. Ensimmäiset valmennusjaksot olivat tässä mielessä “hyppy tuntemattomaan“, koska osallistujista ja heidän tarpeistaan ei ollut juurikaan kokemuksellista tietoa. Esimerkiksi valmennusjaksojen non-stop -toimintaidea vaati korjausta. Vapaiden ja määrittelemättömien viikko-ohjelmien sijaan osallistujat halusivat aikatauluja, jotta tietäisivät mitä odottaa. Eräs osallistuja totesi muun muassa, että ottaa tarjonnasta vain sen mitä tarvitsee. Seuraavalle jatkovalmennusjaksolle jaettiin etukäteen viikon aikataulu.

“Ei nyt oikeastaan huono mutta ainakin erilainen kokemus!” (Osallistuja alkuvalmennusjakso II:sta)

Ryhmäharjoitukset tarjosivat mielestäni parhaan mahdollisuuden osallistujille tutustua itseensä ja toisiinsa valmennusjaksojen aikana. Ensimmäisessä havainnoimassani harjoituksessa oli laadittava ryhmässä kolme elämänohjetta ja perustella, kenelle ne on suunnattu. Osallistajat kokosivat keskinäisen keskustelun perusteella kolme elämänohjetta, jotka liittyivät elämän kunnioittamiseen, huolenpitoon itsestä ja lähimmäisistä sekä kokonaisvaltaiseen tasa-arvoon (esimerkiksi asuinpaikan, uskonnon, iän ja varallisuuden suhteen). Laaditut ohjeet olivat hyvin prosessoidut ja niistä kuvastui oman aseman tiedostaminen ja solidaarinen ajattelu varsinkin työttömiä ja vähävaraisia kohtaan. Tässä harjoituksessa kaksi aktiivisempaa osallistujaa otti päävastuun ja kaksi muuta lähinnä seurasi mukana. Elämänohjeiden julkistamisen jälkeen tehtäväksi annettiin vielä laatia henkilökohtaiset elämänohjeet itselle. Eräs osallistuja laati muitakin rohkaisevan ohjeen: uskalla jatkaa elämässäsi eteenpäin. Keskusteltiin siitä, mitä seuraa, jos noudattaa näitä ohjeita. Ensimmäinen vastaus oli, että elämänlaatu kohenisi yleisesti. Toisen osallistujan mielestä kuitenkin elämänohjeet ovat taakka selässä eli niiden noudattaminen ei tee onnellisemmaksi; pikemminkin ohjeet ovat pohdittavaksi tai ajateltavaksi silloin tällöin. Tämä harjoitus antoi lähinnä mahdollisuuden pohtia arvoja ja tehdä priorisointeja. Voimavaroihin siinä ei juuri puututtu.

Projektin ulkopuolinen kouluttaja veti seuraavan havainnoimani harjoituksen, joka liittyi vuorovaikutustyyliin. Samainen harjoitus oli osittain tehty edellisellä valmennusjaksolla, joten se oli osalle tuttu ja herätti myös innostusta. Harjoitus pohjautui NLP-lähestymistapaan (Neuro-Linguistic Programming). Tarkoituksena oli omien ja toisten ryhmäläisten arvioiden perusteella löytää oma vuorovaikutustyyppi neljän ideaalityypin kentästä. Lomakkeella tehdyn tärkeimpiin luonteenpiirteisiin perustuvan tyypittelyn jälkeen otettiin konkreettisesti paikat toimijatyypin nelikentässä eli asetettiin seisomaan lattialle kyhättyyn kuvioon. Kuvion sisällä kokeiltiin erilaisia paikkoja ja pohdittiin, minkälainen toimija kukin on ja minkälainen haluaisi olla. Harjoituksessa refleктоitiin siis sekä tilanteisiin reagoimista että omaa toimintaa suhteessa itseen. Tilanteessa heräsi paljon keskustelua ja jo melko syvällistä pohdintaa sellaistenkin osallistujien osalta, jotka olivat aiemmin olleet pääosin hiljaa. Tärkeää näytti olevan ennen kaikkea itseen ja toisiin tutustuminen. Voimavaraistuminen toteutui mielestäni tässä harjoituksessa juuri itsetuntemuksen ja oman paikan sekä mahdollisten positiivisten puolien löytämisen kannalta.

Viimeisenä havainnointipäivänäni toteutettiin elämänjanaharjoitus, jota on käytetty välineenä varsinkin toimintaterapiassa. Tarkoituksena oli piirtää oma elämänjana menneisyys – nykyisyys – tulevaisuus -jatkumona ja merkitä sekä arvottaa tapahtumia ja/tai ajanjaksoja elämän varrella. Elämänjanan tekemisen tuntemuksia käytiin lopuksi läpi. Toinen paikalla olleista osallistujista totesi esimerkiksi kokemastaan työttömyydestä, että lyhyet työttömyysjaksot eivät heilauttaneet elämänviivaa olennaisesti. Vaikeampi asia on ollut terveyden heikkeneminen. Rahasta keskusteltiin myös jonkun verran. Osallistuja pohdiskeli, että vaikka raha ei tee ihmistä onnelliseksi, se on kuitenkin määrännyt aika lailla elämänjanan heittelyjä suuntaan ja toiseen. Osallistujamäärän harvennuttua viikon aikana harjoituksesta ei tullut keskustelullisesti niin hedelmällistä kuin olisi voinut odottaa. Harjoitus tarjosi mahdollisuuden reflektoida ja jäsentää tapahtumia, mutta ei oikeastaan antanut sen enempää suuntaa.

Valmennusjaksot sisälsivät myös vierailuja eri kohteisiin sekä ulkoilua. Näissä toimintamuodoissa en itse ollut mukana. Vierailut tehtiin kahteen museoon keskustassa sekä Tekevä-säätiöön. Ulkoilua valmennusjaksoilla oli ohjatusti yleensä kerran jakson aikana ja sitä veti ulkopuolinen kouluttaja. Ulkoilusta saadut kokemukset olivat kuulemani mukaan hyviä ja ne herättivät ajatuksia. Ulkona liikkuminen saattoi sisältää esimerkiksi ympäristön havainnointia, josta oli jälkepäin tuotava esiin positiivisia mielikuvia ilmaisun keinoin. Tässä korostui omien tunteiden löytäminen. Kevään 2003 valmennusjaksoilla nämä luovien menetelmien harjoitukset eivät kuitenkaan saaneet kovin hyvää palautetta.

Yleisenä yhteenvetona voin todeta, että valmennusjaksojen toiminnassa on pyritty ottamaan ihminen kokonaisuutena tarjoamalla niin tietoa, keskustelumahdollisuuksia, ryhmätyöharjoitusta, kulttuuria kuin liikuntaakin. Miten nämä kohtaavat osallistujien tarpeet, on toinen kysymys. Yleistä kaikilla osallistujilla näytti olevan keskustelun tarve; se, että joku kuuntelee. Eräs osallistuja sanoi valmennusjakson aikana puhuneensa enemmän omista asioistaan kuin mihin on tottunut, eikä hän yleensä pidä itseään kovin avoimena. Toisaalta tarvetta on ylipäänsä mielekkäälle tekemiselle ja jonkinlaisille päivärutiineille. Tässä mielessä valmennusjaksojen toimintamuodot saattavat olla vieraita, ja selkeämpi ja suunnattu toiminta tuntuu tarkoituksenmukaisemmalta. Osallistujien tarpeiden erilaisuus on tietenkin otettava huomioon. Tympääntyneisyys erilaisten kurssien tarjontaan kuvastuu esimerkiksi erään osallistujan kommentista, että hän ei tarvitse “tekopirteitä valmiita ratkaisuja”.

Valmennusjaksoista vastuussa oleva projektin työvalmentaja pohdiskeli jaksojen ongelmia alkuvalmennusjakso II: n päätöspäivän jälkeen. Hän totesi, että kuluneella jaksolla osallistujat olivat kenties saaneet liikaa vapautta, kun aikataulut eivät olleet kovinkaan tiukkoja. Osallistujien palautteen perusteella selkeitä aikatauluja kuitenkin toivotaan. Myös aloituspäivä on tärkeä, koska sen perusteella osallistujat yleensä päättävät, haluavatko jatkaa valmennusjaksolla ja hahmottavat, mitä he voivat saada jaksolta. Tosin valtaosa yleensä ottaa vastaan sen mitä on tulossa, koska omat tarpeet ovat aika lailla epäselviä. Tämänkin kannalta tarkempi suunnitelmallisuus on tärkeää. Kuluneella valmennusjaksolla ryhmässä oli ollut vaihtuvuutta eikä keskustelua syntynyt samalla tavoin kuin ykkösjaksoilla. Osallistujien elämäntilanteet olivat myös hyvin erilaisia; toisilla saattaa olla aktiivinen työttömyyskausi takana ja toisille taas työnhaun teoria on täysin vierasta. Lisäksi toiset ovat innokkaita kertomaan elämäntilanteestaan siinä missä toiset ovat hyvin vähäpuheisia. Elämäntilanne saattaa olla sellainen, että ei pysty sitoutumaan edes viikon pituiselle valmennusjaksolle. Mahdolliset koetut kriisit saattavat estää osallistumisen kokonaan kun niitä aletaan penkoa valmennusjaksoilla. Jaksojen vetäjä joutuu siis aikamoisen tasapainoilutehtävän eteen, kun tarkoituksena on kartoittaa elämäntilanteita. Hyvä tarkoitus saattaa kääntyä itseään vastaan.

Keväällä 2003 sijaiseksi palkattu uusi työvalmentaja vetää valmennus- ja virkistysjaksoja sekä maahanmuuttajille suunnattuja kielen opiskeluun keskittyviä jaksoja. Valmennus- ja virkistysjaksoilla työvalmentajalla on temaattinen runko jaksojen sisällöksi, eli joka viikonpäivälle on oma teemansa: maanantaina itsetuntemus, tiistaina oma elämänhistoria, keskiviikkona omat kyvyt ja vahvuudet, torstaina henkilökohtaiset unelmat ja perjantaina realistisempi lähitulevaisuuden suunnittelu. Lisäksi uutta on se, että jaksojen jälkeen seuraa automaattisesti henkilökohtainen työohjaus, eli siihen ohjataan kaikki jaksoille osallistuneet. Tavoitteena on myös jatkaa ryhmätyöskentelyä jaksojen jälkeen siten, että jakson läpikäynyt ryhmä kokoontuisi haluamallaan tavalla Asukastalolla.

Näkyvin muutos aloitusyhteyteen nähden on se, että valmennus- ja virkistysjaksoille on saatu maksimimäärä osallistujia eli kahdeksan. Osallistujat ovat olleet lähes poikkeuksetta pitkäaikaistyöttömiä, ja osalla vaikuttaa olevan ongelmia alkoholin kanssa. Tällaisen huomion suhteen työvalmentaja halusi kuitenkin olla varovainen, koska hänellä ei ole siihen ammattitaitoa, eikä toisaalta ole mielekästä leimata valmennusjaksoja alkoholistien ryhmiksi. Osallistujat ovat olleet aktiivisia antamaan palautetta, ja se on ollut erittäin positiivista kummallakin toteutetulla valmennus- ja virkistysjaksolla.

“Osallistujat on ite puhunu että on kokenu hyvänä sen että on ollu paikka mihin lähtee, on ollu rytmi päivällä, ja huomaaminen että on toisia samassa tilanteessa olevia, sit ihan tää itsetuntemuksen lisääntyminen...” (A)

Mikä sitten voisi olla tällaisten valmennusjaksojen päätarkoitus ja päällimmäinen niistä saatava hyöty? Kohderyhmälle on turha lähteä puhumaan niinkin abstraktista käsitteestä kuin voimavaraistuminen tai valtaistaminen. Muutama viikon pituinen jakso ei yleensä tee ihmeitä elämäntilanteessa. Kummankin työvalmentajan haastatteluissa mainitsema vertaistuki lienee yksi tärkeimmistä funktioista. Optimistisesti ajatellen kokemusten jakamisesta voivat hyötyä niin aktiivisempi kuin passiivisempikin osallistuja, koska toinen saa tietoa ja toinen pystyy käyttämään omia voimavarojaan toisen auttamiseen ja tuntea itsensä hyödylliseksi. Vertaistuen toteutumisen kannalta valmennusjaksot tarvitsevat ennen kaikkea paljon osallistujia, jotka sitoutuisivat jaksoon koko ajaksi. Tämä on huomattu kevään 2003 jaksoilla, joissa osallistujia on ollut maksimimäärä. EQUAL-ohjelmaa ajatellen valmennusjaksojen olisi osana projektin toimintaa toimittava työllistymisen esteiden poistamisessa eli valmennettava ja kuntoutettava kohti työelämää. On kysyttävä sitäkin, kenen kohdalla tämä on tarkoituksenmukainen tavoite ja kenen kohdalla ei. Näyttää siltä, että työllistymistavoitteen kannalta tärkeintä alueen työttömille on työvalmentajan kanssa tehtävä *yksilötyövalmennus*, koska siinä yleensä saadaan selville, onko työttömällä ylipäänsä valmiuksia työmarkkinoille vai tarvitaanko jokin muu ratkaisu. Valmennusjaksot ovat enemmänkin ryhmässä työskentelyyn ja itsetuntemukseen keskittyviä kurseja; siinä mielessä nimenmuutos valmennus- ja virkistysjaksoksi oli perusteltua.

7.4 Arjessa eteenpäin -ryhmä

Keväällä 2003 käynnistetyn Arjessa eteenpäin -ryhmän motiivina on ollut saattaa yhteen pienten lasten äitejä ja tuoda heidän arkeensa kiinnekohtia. Ryhmä on saanut liikkeelle lähinnä nuoria alle 30-vuotiaita työttömiä äitejä, joista osa on yksinhuoltajia ja osa parisuhteessa eläviä. Suurimmalla osalla on vain yksi lapsi. Osallistujat ovat sosiaali- ja perhetyön asiakkaita. Kukaan heistä ei kuitenkaan ole työttömänä työnhakijana, vaan pääosa elää kotihoidon tuella. Ryhmä kokoontuu aamupäivisin kaksi kertaa viikossa, ja sitä vetävät yhdessä Kukuloiden Kuriirin työvalmentaja ja kaupungin perhetyöntekijä. Kaupungin puolelta ryhmässä on myös mukana sosiaalityöntekijä Ulla Kuittu, joka tutkii ryhmien toimintaa ammatillisessa lisensiaatintyössään. Lisäksi muutamalla kokoontumiskerralla on käytetty Villi-Sessio ry: n työntekijää ryhmäharjoitusten vetäjänä. Toimintaideana on

yksinkertaisesti keskusteluryhmä, jonka ajaksi lapsille on järjestetty lastenhoito. Ulla Kuitun johdolla ensimmäisissä kokoontumisissa on tehty ryhmälle yhteiset tavoitteet sekä jokaiselle osallistujalle yksi henkilökohtainen tavoite, ja näiden tavoitteiden etenemistä seurataan. Ryhmän itselleen asettamia tavoitteita ovat muun muassa arkirytmin löytyminen, ryhmän kannustus henkilökohtaisissa tavoitteissa ja avun saaminen arkeen.

Toisin kuin valmennusjaksoilla, äitien ryhmään on pitänyt lähtökohtaisesti sitoutua. Maksimimäärä osallistujia on kahdeksan, ja saman verran osallistujia aloitti ryhmän maaliskuun alussa. Työllistymisen takia tai muista syistä osa on jäänyt pois, ja haastatteluhetkellä ryhmässä oli mukana neljä äitiä. Työvalmentajan mukaan ryhmä on ollut palautteen suhteen melko passiivinen, ja sitä pitää tavallaan jatkuvasti tarkkailla. Sen jäsenet ovat kuitenkin osallistuneet säännöllisesti ja aktiivisesti toimintaan ja tulleet ajoissa paikalle, eli halu sitoutua näyttää olevan voimakas. Ryhmäläiset eivät tunne toisiaan ennestään, mutta jo hyvin varhaisessa vaiheessa he alkoivat täysin ohjaamatta vaihtaa puhelinnumeroita keskenään ja esimerkiksi sopia toistensa lasten hoitamisesta. Näyttää siis siltä, että vahva motiivi ryhmään osallistumiselle on samassa tilanteessa olevien tapaaminen ja vertaistuki.

Ryhmällä on ollut yhdellä kokoontumiskerralla välipalauttekeskustelu, jossa käytiin läpi alussa asetettuja tavoitteita. Palaute oli erinomaista, ja joidenkin tavoitteiden kohdalla oli annettu kouluarvosanaksi täysi kymppi. Voitiin siis päätellä, että osallistujat ovat kokeneet saaneensa tarpeilleen vastinetta. Työvalmentajan mielestä ryhmäläiset ovat olleet muihin projektin osallistujaryhmiin nähden pidemmällä erityisesti elämän suunnittelun ja hallinnan suhteen. Myös projektiassistentti totesi, että hänen mielestään Arjessa eteenpäin -ryhmä on ollut tähän asti paras Kukuloiden Kuriirin toimintamuodoista. Uskoisin itse, että ryhmän jäsenet ovat ainakin saaneet hyvän mahdollisuuden käsitellä arkeaan ja siihen liittyviä asioita ennestään tuntemattomien ihmisten kanssa. Syntynyt ryhmä ei varmaankaan säily samassa muodossa säännöllisten kokoontumisten loputtua, mutta pienimuotoinen yhteydenpito joidenkin osallistuneiden välillä jäänee henkiin.

Kortteisen (1982, 263-267) tutkimuksen tulokset osoittivat lastenkasvatuksen olevan yksi niistä harvoista sosiaalisista rakenteista, jotka tukevat ja suosivat naapuriverkoston syntyä. Kuriirin tapauksessa näyttää myös siltä, että lastenhoidon ja yksinhuoltajuuden kautta on löydetty yksi reitti kehittää asuinalueen yhteisöllisyyttä. Pitää kuitenkin pohtia myös sitä, kuinka homogeenisia verkostoista tulee. Jos hyvätuloisemmat, palkkatyössä olevat äidit eivät

halua liittyä verkostoon, riskinä on jälleen kerran eriarvoistuminen. Kehittyvä sosiaalinen pääoma onkin tällöin sitovaa eikä siltoja rakentavaa.

8. Toimijoiden näkökulmia projektiin

“Että esimerkiksi kun me ollaan sidosryhmien kanssa keskusteltu, me ollaan aina korostettu sitä että ’me emme oo tulleet tänne teettämään teille lisää töitä vaan me ollaan tultu tänne tekeen niitä töitä mitä te ette kerkiä tai jouda tekemään’, siis niitä ideoita mitkä eivät ehkä kuulu heidän toimenkuvaansa, mutta voi tulla ideoita tässä että joku tekis tätä.“ (M)

Kun kyselin haastatteluissa projektin työntekijöiltä heidän näkemyksiään siitä, mitkä ovat Kuriiri-projektin tärkeimmät tavoitteet sekä missä on tähän mennessä onnistuttu ja mitkä ovat olleet alkuvaikeuksia, haastateltavat esittivät vastauksissaan samalla suuren määrän projektin haasteita. Osa haasteista on toimenkuvaan kuuluvia, osa vielä avoimia kysymyksiä. Seuraavassa alaluvussa pohdin näitä haasteita sekä työntekijöiden esittämiä positiivisia ja negatiivisia skenaarioita, joista voidaan sitten edetä laajempaan yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun esimerkiksi lähiötyöstä ja projektitoiminnan tarkoituksenmukaisuudesta. Toinen alaluku käsittelee sitä, mitä käytännön voimavaraistaminen ja elämänhallinta voisivat olla, yhtäältä työntekijöiden määrittelyjen ja toisaalta valmennusjaksojen havainnoinnin pohjalta.

8.1 Haasteet sekä positiiviset ja negatiiviset skenaariot

Projektin työntekijöiden ilmoittamista tavoitteista, onnistumisista ja alkuvaikeuksista kokosin “haasteet” -nimittäjän alle viisi erilaista ryhmää, jotka ovat haasteita niin projektille asuinalueen kehittäjänä kuin asuinalueelle itselleenkin. Käsittelem haasteita seuraavassa järjestyksessä: asuinalueen imagon nostaminen, asukkaiden aktivointi, osallistujien rekrytointi, Asukastalon toiminta sekä yhteistyökumppanien ylläpito.

8.1.1 Asuinalueen imagon nostaminen

Yleensä työntekijät mainitsivat projektin ensimmäiseksi tavoitteeksi kohdealueen eli Keltinmäen, Myllyjärven ja Mäyrämäen imagon nostamisen ja alueen kehittämisen. Tämä on abstraktein tavoite, joka on haastava itsessään juuri siksi, että menetelmien löytäminen on vaikeaa.

“Siis yks tämmönen iso tavote on tän alueen imagon nostaminen ja yleensä niinkun alueen kehittäminen. Ja sehän on hyvin niinku laaja käsite että aika

näyttää sitten että mitä menetelmiä me ruvetaan käyttää. - - Sit yleensä tää alueen kehittäminen ja sitten alueen niinku esimerkiks harrastusmahollisuuksien lisääminen tarpeen mukaan. Ja jos mennään vielä niinku näihin taustoihin niin tietysti se et mikä tän alueen tarve on, sen selvittäminen.“ (J)

“Jos mä aattelen ite keltinmäkeläisenä niin musta on kaikista tärkeintä että tän alueen imago ja luonne, se mitä keltinmäkeläiset puhuu itsestään ja mitä meistä puhutaan – ja Myllyjärvi, Mäyrämäki totta kai –, niin se muuttuu. Koska tällä on vähän tämmönen slummimainen [maine]...” (R)

Ratkaisevan tärkeää on tämän haasteen kohdalla alueen tarpeiden selvittäminen sekä tietysti se, mitä alueen asukkaat itse ovat mieltä asuinalueestaan. Kuten tutkielmani alkupuolella viittaamassani Lahden Liipolaa koskevassa tutkimuksessa havaittiin, lähiöprojektin kohdealueen asukkaat saattavat usein olla suhteellisen tyytyväisiä asuinalueeseensa ja ongelmat koskevat lähinnä henkilökohtaisen elämän aluetta. Olisi kohdallaan kysyä, kumpaa asuinalueen imagon kohentuminen sitten ensisijaisesti hyödyttää, kaupungin hallintoa vai asukkaita. Asukkaiden näkökulmasta imagon nousu tulee “siinä sivussa“, kunhan oma ja ympäristön hyvinvointi kasvavat.

Kuten sanottu, asuinalueen kehittäminen on abstrakti tavoite, jonka käytännön sisällön määrittelevät kehittämistyön toimenpiteet. Projektin kehyksissä uskotaan kehittämisen lähtevän toimintamahdollisuuksien tarjoamisesta, asukkaiden aktivoinnista ja sitä kautta kehittyvästä yhteisöllisestä toiminnasta. Projektipäällikön mukaan tämä voisi johtaa aikanaan työllisyyden kehittymiseen. Alueen kehittäminen perustuu vapaaehtoisuuteen, joten työssä on tunnistettava ne riskit, joihin vapaaehtoistyö yleensä kaatuu.

“Mulle rakkain niistä [tavoitteista] on alueellinen kehittäminen, ehkä johtuen mun taustasta kun mä oon aikasemmin ollu alueellisessa kehittämisessä, mutta se ei saa silti vähentää niitä muitakaan tavoitteita. Mutta toisaalta mä uskon että jos aluetta kehitetään ja ihmisille annetaan mahdollisuuksia toimia tai saadaan itse asiassa ihmiset mukaan alueen kehittämiseen niin silloin se edesauttaa syrjäytymisen ehkäisemistä joka taas saattaa edesauttaa työllisyyden edistämistä.“ (M)

8.1.2 Asukkaiden aktivointi

Asukkaiden aktivoinnin mainitsee kolme työntekijää ja se koskee laajana tavoitteena muitakin kuin kohdealueen työttömiä. Aktivointi toimintaan itsensä ja asuinalueensa puolesta ei luonnollisestikaan voi lähteä siitä että osoitetaan ongelmia ja kehoitetaan toimimaan. Tarvitaan positiivisia kannustimia, eli tässä tapauksessa ihmisille on annettava mahdollisuus toimia ja toiminnalla on oltava mielekäs tavoite, jotta asukas voi kokea sen omakseen ja lähteä mukaan toimintaan.

“Kyllä se on tämmöstä kasvoista kasvoihin -toimintaa, jos nyt puhutaan

nimenomaan että lähetään siitä et pitäis saada ihmiset aktivoitua ja kiinnostuttua ja saada semmosta ...hmm, yhteisöllisyyttä että ihmiset olis kiinnostuneita siitä mitä tällä alueella tapahtuu ja haluaa itsekin jonkun panoksen antaa.“ (M)

Sijaisena oleva työvalmentaja näkee yhteisöllisyyden syntymisen hyvänä tavoitteena, mutta uskoo kuitenkin, että asukkaiden kannalta yksilötason tarpeet ovat ensisijaisia. Jos lähdetään luomaan yksilöiden hyvinvointia, se voi pikkuhiljaa laajentua myös yhteisölliseen suuntaan. Hyvänä esimerkkinä työvalmentaja kertoo henkilöstä, joka osallistui kevään aikana valmennusjaksolle ja tämän jälkeen liittyi Keltinmäen asukasyhdistyksen hallituksen jäseneksi. Asukasyhdistyksessä hän lähti voimakkaasti ajamaan nuorten skeittipaikkaa alueelle. Aktiivisuus syntyi henkilökohtaisten tavoitteiden kautta.

Asukkaat on siis kohdattava yksilöinä ja motivoinnin tulee olla toiminnan yhteisöllisestä painotuksesta huolimatta yksilöllistä; jokaista kiinnostaa kuitenkin aina se, mitä hän itse voi saada jos lähtee johonkin toimintaan mukaan. Tällainen aktivointityö lienee elämänpolitiikkaa näkyvimmillään. Toiminnan kohteet tulee aktivoida toimimaan heille sopivien tavoitteiden mukaan, eli yksilöt tuottavat lopulta oman hyvinvointinsa. Tai optimistisemmin ajatellen: toimintakykyisemmät yksilöt voisivat tuottaa hyvinvointia itsensä ohella myös niille, jotka ovat heikommassa asemassa. Asukkaille pitää pystyä perustelemaan hyvin, miksi olisi tärkeää, että aktiivisuustaso nousisi alueella. Toisin sanoen näiden perustelujen ja niiden takana olevien tavoitteiden on oltava tarkoin selvillä projektin työntekijöillä.

Ilman Kuriiri-projektiakin asukkailla on ollut mahdollisuus toimia: sekä Keltinmäellä, Myllyjärvellä että Mäyrämäessä on omat asukasyhdistykset, joiden vähäiset aktiivijäsenet tekevät näkyvää työtä alueella. Pelkkä mahdollisuus sinänsä ei kuitenkaan ole houkuttanut laajasti asukkaita. Työvalmentajan mukaan asukasyhdistysten toimintaan osallistuu murto-osa alueen asukkaista, ja tämä on ongelmallista. Mielenkiintoista olisi hänen mukaansa selvittää, mikä halukkuus asukkailla on ylipäänsä osallistua mihinkään toimintaan. Sosiaalisen pääoman teorian kannalta ajatellen projektin tavoitteena olisi tässä yhteydessä synnyttää siltoja rakentavaa sosiaalista pääomaa. Asukasyhdistyksessä ainoa ihmisiä yhdistävä tekijä on fyysisesti samalla alueella asuminen. Mikäli asukkaat lähtisivät tällaisen yhdistyksen toimintaan, se saattaisi tuoda samaan toimijaverkostoon ihmisiä monesta eri lähtökohdasta ja synnyttää heikkoja siteitä.

8.1.3 Osallistujien rekrytointi

“Kovasti me saadaan vieläkin tehdä töitä sen eteen että saadaan porukka liikkeelle

ja nimenomaan se sakki kelle me ajatellaan että tästä olis hyötyä eli semmoset työttömät jotka ei välttämättä hirveesti oo tähänkään mennessä osallistunut juuri mihinkään. Se olis tavoitteena että heidät saatais mukaan.“ (J)

“Ei se oo muuta kun jatkuvaa jalkautumista, jatkuvaa rekrytointia. Ja sitten tavallaan niiden ideoiden toteuttamista jotka sieltä sitten tulee kun alkaa ihmisiä tulla mukaan.“ (M)

Osallistujien saaminen toimintaan lienee yleisin asuinalueprojektien haasteista ja ongelmakohdista. Kaikki Kukkuloiden Kuriirin työntekijät sanoivat sen aiheuttavan eniten päänvaivaa, tiedostaen kuitenkin sen että rekrytointi kestää kauan. Kuriiri-projektin esimerkkinä toimineella Huhtasuo-projektilla meni aikanaan vuosi siihen että osallistujia alkoi olla toiminnassa enemmän. Projektipäällikön mielestä projektin mielekkyyttä auttaa se, että projektin toiminta kestää kolme vuotta, koska osallistujien saamiseen menee jo melkoinen siivu ajasta. Haastavinta on projektin tuominen esille siten että sen toiminnot voitaisiin kokea mielekkäiksi ja kannustaviksi osallistujien keskuudessa. Pitäisi siis mainostaa sitä, että projekti on niin sanotusti hyvä juttu ja että se on hyödyksi asukkaille. Paras kanava viestin perille viemiseksi eivät välttämättä ole ilmoitustaulut ja paikallislehti, vaan “puskaradio“, ja sen käynnistäminen on hidasta. Ongelmana on tietysti myös tämän hitauden sietäminen toiminnan toteuttajien keskuudessa.

“Kyllä me ollaan semmosia vähän inhorealisteja, että ei se oo se yks – kaks ihmistä, että jos me saadaan se ykskin ihminen niin se on hyvä.“ (R)

Osallistujia pitäisi saada toimintaan ennen kaikkea sen vuoksi, että heiltä saataisiin tietoa siitä, mitä oikeasti pitää alkaa tehdä. Ensimmäisen syksyn toimintamallit olivat työntekijöiden omista ideoista lähtöisin olevia malleja, koska “jostakin pitää päästä liikkeelle“. Ideat pohjautuivat siis siihen, mitä toiminnan suunnittelijat ajattelivat alueen tarpeiden voivan olla. Työntekijöiden pitää jatkuvasti seurata toiminnan ja tarpeiden kohtaamista ja olla valmiita tekemään toimintakonseptioihin muutoksia. Osallistujat lähtevät mukaan vain jos he kokevat, että heillä on tietty tarve ja siihen myös vastataan. Tämä on tietysti välttämätön, mutta ei vielä riittävä ehto. Kuriiri-projektin näköiselle toiminnalle ei välttämättä ole tarvetta kaikilla asukkailla.

“Mä hirveen hyvin nään sen näkökulman et ne ihmiset jotka on töissä, joilla on niinku sitä kautta se oma elämä, niin ne ei oo kiinnostuneita tämmöisistä asioista. Mut sitten ne joilla ei ole sitä tekemistä päivisin, niin ne tarvii.“ (A)

Käsittelin edellä valmennusjaksoja ja niiden osallistujien motivaatiota. Haasteena oli ennen kaikkea se, miten valmennusjaksoista saisi sisällöltään sellaisia, että niille osallistuvat kokisivat ne itselleen hyödyllisiksi. Työttömiin osallistujiin ei vielä ensimmäisenä syksynä

ollut saatu sellaista kontaktia, että heidän tarpeensa olisi saatu paremmin selvitettyä. Työttömiä ja nuoria ei siis ole saatu vielä kunnolla liikkeelle. Parhaiten tavoitettiin alueen äidit lapsineen, mukaan lukien yksinhuoltajat. Projektiassistentin mukaan he ovat ryhmä, joka saadaan nopeimmin liikkeelle. Tällä saralla projekti jatkaa suunnattua toimintaansa, ja rekrytointi helpottuu olennaisesti, kun osallistujia on saatu sitoutumaan verkostoon ja he voivat puolestaan vetää mukaansa muita.

8.1.4 Asukastalon toiminta

Työntekijöistä kolme mainitsee tärkeäksi asiaksi sen, että alueella on tila, jonne voi tarpeen vaatiessa hakeutua, ja toteavat, että tilan olemassaolo on jo hyvä saavutus. Kuten edellä todettiin, Asukastalon toiminta käynnistettiin vuonna 1999 edellisen alueellisen kehittämishankkeen kylkiäisinä, ja vuodesta 2000 eteenpäin Jyvälän kansalaisopisto on organisoinut siellä toimintaa yhdessä alueellisen nuorisotyön kanssa. Tällä hetkellä Jyväskylä järjestää Asukastalolla koululaisten iltapäiväkerhoja. Kaupungin nuorisotyön toiminta painottuu ilta-aikaan, ja lisäksi asukasyhdistykset pitävät kokouksensa Asukastalolla sekä järjestävät joskus satunnaisia tapahtumia. Asukasyhdistyksistä on työntekijöiden mukaan se hyöty, että heidän kauttaan saadaan tieto-taitoa projektin käyttöön ja näkemystä siitä, minkälaista alueen kehittämistoimintaa voisi olla. Samoin projektin työntekijät ovat olleet mukana asukasyhdistysten kokouksissa esittelemässä hanketta. Aikaisemmin Keltinmäen asukasyhdistys on jopa palkannut työntekijän Asukastalolle pyörittämään toimintaa, mutta nykyään tällaiseen ei ole varoja. Myöskään Kuriiri-projektilla ei ole resursseja organisoida Asukastalon toimintaa keskitetysti, joten talolla toimii siis monta eri organisaatiota omissa toimintakehyksissään. Monipuolisuus ei sinänsä ole ongelma, mutta tiedonvaihtoon projektin, asukasyhdistysten, Jyvälän ja alueellisen nuorisotyön välillä tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Projektin kannalta on hyvä, että projektiassistentti on aikaisemmin työskennellyt Asukastalolla, joten hänen kauttaan saadaan kokemuksellista tietoa. Asukkaat tietävät jo, mikä Asukastalo on. Aikaisemmista toimintakuvioista seuraa kuitenkin myös ristiriitoja:

“Mut toisaalta se vaikuttaa siihen että meidät yhdistetään siihen samaan, että meidät ajatellaan että se on jatke sille, emmekä me ole jatke. Että heillä [asukasyhdistyksellä] oli ihan erilainen toimintatapa vetää tätä taloa, talon juttua ja... et kyllä siinä on tosiaan kumpaakin, siinä on hyvää että pahaa. Että vähän niinkun tuntuu että meillä entisen toimijan varjo seuraa kintereillä koko ajan, että siitä pitäis päästä pois!” (R)

Asukastalon toiminta vähenee olennaisesti kevään 2003 lopussa, kun Laari-projekti ajetaan

alas. Samalla päättyy Jyvälän vuokrasopimus talossa. Laari-projektin kautta taloa on käyttänyt yhteensä 13 erilaista ryhmää, jotka aktiivisuutensa puolesta voisivat muutoin jatkaa toimintaansa, mutta niille ei ole enää tiloja. Kukuloiden Kuriiri voisi yhdistää joitakin ryhmiä omiin toimintoihinsa, tosin sekin melko rajallisesti. Tässä on jälleen haaste toiminnan kehittämiseksi siten, että se kiinnostaisi muitakin Asukastalon käyttäjiä. Asukastalon potentiaali olisi olla lähin neuvonta- ja palvelupiste kenelle tahansa asukkaalle, joka esimerkiksi on vailla tarpeellisia sosiaalisia verkostoja tai jolla ne ovat riittämättömät. Tavallaan Asukastalo voisi olla toimintakonseptioltaan yhteispalvelupisteen tyyppinen paikka, kuitenkin niin että toiminta ei olisi niin ammatillista kuin työvoima- tai sosiaalitoimistossa. Tämän takia talo tarvitsisi toiminnalleen koordinaattoria.

8.1.5 Yhteistyökumppanit

Kuriiri-projektin toimijaverkosto, jota luvussa 5.2.2 esittelin, on melko heterogeeninen, kuten välitason toimijalta edellytetäänkin. Mukana olevat toimijat asettavat tai ovat asettamatta oman panoksensa projektiin, ja panoksen suuruus vaihtelee aika lailla. Tärkeitä yhteistyökumppaneita projektille ovat tässä vaiheessa muiden kaupunkien Kuriiri-osaprojektien ohella muut Jyväskylässä toimivat työllistämishankkeet – etupäässä WIRE-projekti ja Tekevä-säätiö – sekä tulevaisuudessa mahdollisesti yritykset. Muita yhteistyökumppaneita ovat asukasyhdistykset, Työttömien yhdistys ja seurakunta, joiden edustajia on Kuriiri-projektin alueellisessa johtoryhmässä. Kuten edellä todettiin, asukasyhdistyksiltä saadaan ennen kaikkea alueen kehittämistyössä tarvittavaa kokemuksellista tieto-taitoa. Sama tietysti pätee koko johtoryhmään muutenkin, ainakin teoriassa. Johtoryhmästä ei nimittäin ole pelkkää hyvää sanottavaa. Välillä se on koettu kahlitsevaksi, koska sen jäsenet miettivät usein asioita vain oman toiminta-alueensa kannalta. Tarpeettoman paljon on keskitytty myös siihen, kuinka paljon Kukuloiden Kuriiri on määrällisesti saanut osallistujia, vaikka tärkeämpää olisi hahmottaa kokonaisuus ja osallistujien laadullinen merkitys.

Projektipäällikön mukaan sidosryhmäverkostot ovat lähteneet projektin alusta asti hyvin toimimaan. Tällä viitataan siis sellaisiin verkostoihin joita alueella on erilaisten instituutioiden kautta jo olemassa, ja aktiivisina verkoston solmukohtina projektipäällikkö mainitsee muun muassa neuvolan ja Keltinmäen koulun. Esimerkiksi neuvolan asiakkaina olevia vastikään synnyttäneitä äitejä on koottu vertaistukiryhmään, jota vetää Kuriirin projektiassistentti.

Varsinkin työvalmentajan kannalta hyödyllistä on ollut yhteistyö WIRE-projektin ja Tekevä-säätiön työvalmentajien kanssa muun muassa yhteisissä palaverissa. Hankkeiden välisen yhteistyön merkeissä on saatu ja annettu paljon hyviä ideoita. Työvalmentajan mielestä on realistista odottaa työpaikkoja alkavan löytyä nimenomaan yhteistyössä muiden hankkeiden kanssa. Haasteena olisi nyt luoda puitteet sellaisiksi, että toteuttamiskelpoiset ideat voidaan saada toimimaan.

Yritysyhteistyössä tavoitteet ovat kunnianhimoisia, mutta työntekijät suhtautuvat kuitenkin siihen maltillisesti. Muutama yritys on saatu sitoutumaan yritysryntäin ja keväällä 2003 on määrä käynnistää yhteistyö laajemmin muiden työllistämishankkeiden kanssa, yhtenä niistä Jyväskylän ammattikorkeakoulun hallinnoima Osaajapaletti. Yritysyhteistyön kysymykset ovat moninaiset. Projektin tulisi selvittää, onko yrityksillä yhteisiä tavoitteita esimerkiksi koulutuksen, työvoiman tarpeen tai toimitilojen suhteen eli voitaisiinko esimerkiksi jakaa toimitiloja ja säästää toimintakustannuksia. Edelleen tulisi selvittää, onko kohdealueella piileviä työpaikkoja ja onko työvoiman tarve lyhyt- vai pitkäaikaista sekä minkä alan ammattilaisia tarvitaan. Hankkeiden välisessä yhteistyössä koetetaan saada aikaan muun muassa työkokeiluja yrityksissä. Näiden selvitysten ja kokeilujen kautta pyritään luomaan työpaikkoja. Projektipäällikön mielestä orastava työvoimapula luo mielenkiintoisia mahdollisuuksia juuri Kuriiri-projektille: muutaman vuoden sisällä työttömien määrä ja työntekijöiden tarve voi olla plus miinus nolla, mutta nämä navat eivät kohta, koska työttömällä ei ole tarvittavia osaamisia. Vaadittavien osaamisten selvittäminen ja niihin kouluttamisen koordinointi tapauskohtaisesti on suurimpia haasteita, ja siinä piilee projektin mahdollisuus tehdä jotakin näkyvästi hyödyllistä. Tosin tähän haasteeseen ei välttämättä vielä Kuriiri-projektin kolmivuotisen toiminta-ajan kehyksissä ehditä vastaamaan.

8.1.6 Positiiviset ja negatiiviset skenaariot

Pyysin projektin työntekijöitä kuvittelemaan kevättä 2005, kun projekti on viety loppuun. Kysyin heiltä hypoteettisessa mielessä, missä mielessä projekti on tällöin onnistunut ja millä avuilla tai vahvuuksilla, sekä toisaalta, missä on epäonnistuttu ja mitkä ovat riskejä. Työntekijät esittivät paljolti omia toiveitaan ja pelkojaan, joista kokosin tähän lukuun projektin positiivisia ja negatiivisia skenaarioita. Osaa skenaarioista on tietysti käsitelty jo haasteiden kohdalla, ja ne limittyvät aika lailla toisiinsa. Tässä alaluvussa pyrin kuitenkin käsittelemään sellaisia asioita, jotka liittyvät lähinnä projektin ja alueen tulevaisuuteen.

“Täähän sinänsä ei kuntoutustyötä varsinaisesti oo mutta silleen toivotaan että pystytään omalta osalta vaikuttamaan siihen hyvinvointiin, koska kyllähän tää työ semmonen yks hyvinvointitekijä on.“ (J)

Työllistäminen ja siihen liittyvät toiveet ovat tietysti pinnassa varsinkin työvalmentajan osalta. Positiivinen skenaario pitäisi sisällään sen, että alueen työpaikkojen tarjonta sekä työvoiman tarve selvitetään ja työpaikkoja löytyy, ainakin yhteistyössä muiden hankkeiden kanssa. Lisäksi projektilla on mahdollisuus vaikuttaa tulevan työvoimapulan ja työttömien määrän kohtauttamiseen asuinalueella. Työttömillä ei useinkaan ole tarvittavia osaamisia, joten projekti voisi olla koulutuksiin ohjaava tukikohta työnhakijoille. Tähän myötävaikuttaa projektipäällikön mielestä se, että projekti kestää kolme vuotta; tässä ajassa pitäisi ideoita päästä jo toteuttamaan. Negatiivista skenaariota luo puolestaan se, että yritysyhteistyön käynnistäminen on ollut vaikeaa eikä se ole herättänyt yrityksissä vielä laajaa kiinnostusta. Yritysrinkiä ei välttämättä luoda kolmessa vuodessa.

Pysyvyys ja jatkuvuus ovat projektimaailmassa usein ongelmallisia ulottuvuuksia. Tärkeä toive projektiväelle onkin se, että projektin toiminta-aikana saadaan jotakin konkreettista aikaiseksi esimerkiksi asuinympäristön tai asuinviihtyvyyden kannalta. Konkreettista voisi olla vaikka jonkin tiimin tai toimintaryhmän jääminen elämään. Ylipäänsä tärkeää olisi se, että on tuettu itsenäisyyttä ja oma-aloitteisuutta siten, että se synnyttää toimintaa vielä projektin jälkeenkin. Tosin projektin kolmevuotinen toiminta-aika on niin lyhyt, että siinä tuskin ehditään synnyttää mitään uutta, joka jäisi elämään ilman ohjausta ja rahoitusta. Projektisuunnitelmaan kirjattu tavoite alueellisen työllistymismallin aikaansaamisesta lienee jossakin määrin mahdoton. Sijaisena toimiva työvalmentaja totesi, että vaikka projekti ei muutoin näkyviä tuloksia saisikaan aikaan, se on ainakin saattanut yhteen alueen toimijoita ja yhdistyksiä ja muodostunut eräänlaiseksi keskustelufoorumiksi. Projektin jatkuminen vuoden 2005 jälkeen on toisaalta positiivinen skenaario, mutta toisaalta projekti on onnistunut silloin, kun ei tarvitse tehdä jatkoprojektia, kuten projektipäällikkö asian ilmaisi.

Projektiassistentti nosti esiin toimintatilan tärkeyden. Alueella olisi projektin loputtua tila, jonne ihmiset voisivat tulla vapaasti ja tulla hyväksytyiksi riippumatta siitä, mitä arvoja, aatteita tai uskontoja he tunnustavat. Esimerkiksi Keltinmäen kirkolla on hyväksi todetut tilat, mutta sen uskonnollinen sidonnaisuus saattaa olla este jonkun tulemiseen. Asukastalolla olisi edellytyksiä olla tällainen ihmisiä yhteen kokoava tila.

Riskit ja negatiiviset skenaariot konkreettisten tulosten alueella liittyvät siihen, että projektin

aikana ei saadakaan mitään uutta toimivaa systeemiä aikaiseksi. Pahimmassa tapauksessa projektin loppumisen myötä kaikki muukin vastaava toiminta päättyisi, ja esimerkiksi Asukastalon ovet sulkeutuisivat. Riskitekijänä on ollut aloitusvaiheessa ainakin se, että työntekijöillä ei ole selkeää kuvaa alueen asukkaiden passiivisuus- tai aktiivisuustasosta. Asukkaiden aktivointi ei kenties ole edes projektityöntekijöiden mahdollisuuksien rajoissa, tai sitten ei löydetä oikeita keinoja ja tapoja. Alueen kehittäminen perustuu pitkälti vapaaehtoisuuteen, mikä on samalla sekä riski että mahdollisuus.

On syytä kiinnittää huomiota myös ei-konkreettisiin tuloksiin, joita ilman ei nähdäkseni mikään edellä mainituista skenaarioista voi toteutua. Työvalmentaja mainitsee ensimmäisenä onnistumisen mittarina sen, että olisi luotu osallistujille kannustava ja turvallinen ilmapiiri, jossa kaikki ideat otetaan vakavasti. Näillä edellytyksillä pystyttäisiin luomaan jonkinlainen pysyvä verkosto, jonka ideana olisi se, että tiettyä apua tai palvelua tarvitsevat ihmiset voisivat löytää tarvitsemansa omalta asuinalueeltaan. Vastaavasti verkoston avulla voidaan ohjata osallistuja jonkin toisen palvelun tai koulutuksen piiriin, jos ei itse pystytä auttamaan. Yksilöllisesti ajatellen toivottu skenaario on myös se, että projektin toimintaan osallistunut voisi kokea siitä olleen jotakin hyötyä. Esimerkiksi perhe-elämä tai osallistumisaktiivisuus tai ylipäänsä ajatusmaailma olisi muuttunut valoisampaan suuntaan. Projektiassistentin mielestä hyvä tulos on vaikkapa se, jos pitkään työttömänä ollut kykenee hahmottamaan elämäänsä ja tulevaisuuttaan muutenkin kuin sen kannalta, milloin työttömyyskorvaus tulee. Tällaiset vaikutukset eivät ole näkyviä eivätkä nopeita, mutta niiden arvo on kuitenkin suuri.

“Se hyvä, mitä tästä projektista tulee, se on varmaan just näitten yksittäisten ihmisten elämän muuttuminen ja elämäntilanteiden kohentuminen, ja toivottavasti niitä on mahdollisimman paljon. -- Että yksittäisten ihmisten kohdalla varmasti niin tän projektin päätyttyä on tapahtunu paljon kohentumista, mutta just joku yhteisöllisyys tai alueen kehittyminen, niin siihen mun on vaikee nähdä että ilman esimerkiks sitä että täällä Asukastalolla on joku työntekijä, niin pystyis tapahtumaan sitä mitä nyt.“ (A)

Osallistumisaktiivisuuden suhteen projektipäällikkö uskoi erään edistävän tekijän olevan se, että asukkaisiin istuu pikkuhiljaa tietynlainen “kortteliajattelu“. Toisin sanoen asukkailla olisi halua laittaa omat nurkat kuntoon, joten sikäli projektin toiminnalle olisi tilausta. Tarpeiden arvioinnissa piilee vastaavasti merkittävä riski, eli projekti epäonnistuu, mikäli se ei kohtaa alueen todellisia tarpeita. Jos siis jokin toiminta ei onnistu, se on yleensä merkki siitä, että toimintaa ei ole koettu tarpeelliseksi tai se ei ole ollut riittävän kannustava tai mielenkiintoinen. Tärkeään rooliin tämänkaltaisissa tuloksissa ja arvioinneissa nousee

hiljainen tieto: epäsuorat viestit osallistujilta, kokemuksen kautta saatu tieto tai yksinkertaisesti ihmistuntemus.

8.2 Voimavaraistaminen ja elämäntilanne

Kuriirin tyyppisessä projektissa työskentelevän on luonnollisesti tunnettava projektitermistöä eli termeille on oltava jokin itselle mielletävissä oleva sisältö, jotta työn tekeminen projektissa olisi mielekästä. Keskeisessä osassa asukkaiden aktivoinnin ja asuinalueen kehittämisen kannalta ovat voimavaraistaminen ja elämäntilanne. Kyselin työntekijöiltä, miten he määrittelevät nämä käsitteet. Vastauksista päätellen projektin kehityksessä käsitteistä keskustellaan paljon, ja ainakin haastattelemani henkilöt ovat halunneet selvittää itselleen, mitä käsitteet sisällöllisesti tarkoittavat. Työvalmentaja selvitti voimavaraistamista esimerkin kautta seuraavasti:

“...[E]simerkiksi jos nyt otetaan työvalmennusjakso. Niin me käsitellään sitä omaa elämäntilannetta, niitä just niitä voimavaroja, eli voimavarat on siinä yhteydessä – tai ne vois olla esimerkiksi sitä – että mitä ominaisuuksia, omia tällöisiä persoonan ominaisuuksia – sitkeys tai pitkäjänteisyys tai asioitten järjestelykyky – et kun on selvinnyt näistä elämäntilanteista niin mitä silloin on tarvinu. Ja jotenkin me oletetaan että niitä ominaisuuksia voi käyttää uudestaan milloin tahansa, ne on niinkun olemassa.“ (J)

Tämä on siis yksilönäkökulma voimavaraistamiseen. Työvalmentaja kuitenkin painotti myös sitä, että esimerkiksi työvalmennusjaksolla voidaan saada omat selviämiseen tarvittavat voimavarat omaan ja muiden tietoon. Tässä mielessä vertaistuella on tärkeä rooli. Jo pelkästään se, että on joku jonka kanssa jutella, voi olla riittävää voimavaraistamista. Esitettiin myös näkemys, että voimavaraistaminen on ihmisen omien vahvuuksien ja kykyjen löytämistä, jotta pääsisi tavoitteeseensa. Tavoite voi olla laaja tai hyvinkin pienimuotoinen:

“[Tavoite] vois olla ihan se normaali, että vaikka pääsis kotiovesta ulos ja seuraavaksi vaikka tänne ja seuraavaksi johonkin toimintaan ja pikku hiljaa kursseille, koulutukseen, tai jopa töihin. -- Ehkä mulla oli semmonen kuva ennen kun mä tulin tänne et se on heti siitä kodista töihin tai kodista kouluun, mut nyt se voi olla se että se yleensä pääsee siitä sohvasta ylös...” (R)

Voimavaraistamisen ei tarvitse redusoida vain yhdeksi työllistämisvälineeksi, vaikkakin se toki on myös sitä. Jossakin muualla kuin normaalissa palkkatyöhön sijoittumisessa olevat tavoitteet ovat kuitenkin vähintään yhtä tärkeitä. Siinä mielessä yksilön voimavaraistaminen on projektityöntekijöiden mielestä esimerkiksi elämäntilanteen jäsentämistä tai jaksamista ja elämänilon löytämistä; sen tajuamista, että elämä ei ole “pelkkää puurtamista ja kurjuutta”.

Voimavaraistuminen voi olla uusien ja toisenlaisten näkökulmien saamista ongelmatilanteisiin, kuten työttömyyteen. Valmennusjaksoilla tämä aspekti oli esillä esimerkiksi ryhmäharjoituksissa. Niiden tavoitteena oli vuorovaikutuksellinen tutustuminen itseen ja muihin sekä omiin toimintatapoihin, minkä kautta voi kenties saada oivalluksia omaan elämäntilanteeseensa ja sen ongelmiin liittyen. Lisäksi yksilöllisesti ajatellen pyrittiin tukemaan osallistujien psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia.

“Me ollaan tätä keskusteltu että voimavaraistaminen ja voimavaraistuminen, eli mun mielestä se voimavaraistuminen on parempi, et mun mielestä ihmistä on aika vaikea voimavaraistaa. Että se tapahtuu kuitenkin jokaisen ihmisen sisällä ja omasta tahdostaan se voimavaraistuminen...” (A)

Yhden kirjaimen vaihtaminen toiseksi vaikuttaa merkittävästi. Voimavarojen löytämisen ja käyttöön ottamisen ei ole tarkoitus olla projektityöntekijän osallistujaan kohdistama toimenpide, vaan osallistujan oma oivallus, voimavaraistuminen. Tämä tuntuu myös helpommin omaksuttavalta henkilölle, joka hakeutuu projektin toimintaan. Työvalmentajan sijaisen mukaan voimavaraistuminen on elämän hallittavuuden parantamista: itseluottamuksen kehittymistä ja vahvistumista, ja sitä kautta vastuun ottamista omasta elämästä. Vastuu omasta elämästä on ymmärrettävä sekä oikeutena että velvollisuutena.

Elämänhallinta on selkeämpää suomen kieltä kuin uudissana voimavaraistaminen ja oikeastaan itsensä kommentoiva käsite. Voimavaraistuminen ja elämänhallinta limittyvät sikäli toisiinsa, että elämän saaminen hallintaan sisältyy paljolti voimavaraistumisen käsitteeseen. Pyysin työntekijöitä selvittämään, mikä heidän mielestään on elämänhallintaa ja mitä tarkoittaa se, että joku hallitsee elämäänsä. Mielenkiintoisen vastauksen antoi projektiassistentti, jonka näkemys oli aika lailla normatiivinen, eli elämänhallintaan on kuuluttava oikean ja väärän taju:

“Eli se on semmosta oikeiden ratkaisujen tekemistä ja jos ei tee oikeita niin niitten väärin ratkaisujen ymmärtämistä, että miks ne on väärin ja mitä hänen pitäis tehdä että hän pääsis oikeelle polulle. Että esimerkiks jonkun syrjäytyneen ihmisen, jolle pullo on kaverina, niin sen elämän uudelleen järjestämistä et se sais sen hallintaansa.” (R)

Elämänhallintaa selitettiin lähinnä mahdollisuuksien ja valinnan vapauksien kautta. Elämä on hallinnassa, kun voi tehdä asioita joista pitää ja kun ylipäänsä on mahdollisuuksia osallistua: esimerkiksi perhe-elämä on tasapainossa, on yksi tai useampia ystäviä tai on aktiivinen jossakin yhdistyksessä. Mahdollisuuden lisäksi yksilöllä pitää tietysti olla myös tuntemus, että pystyy vaikuttamaan elämäänsä jollakin tavalla eikä ole pelkästään muiden ohjailtavissa. On

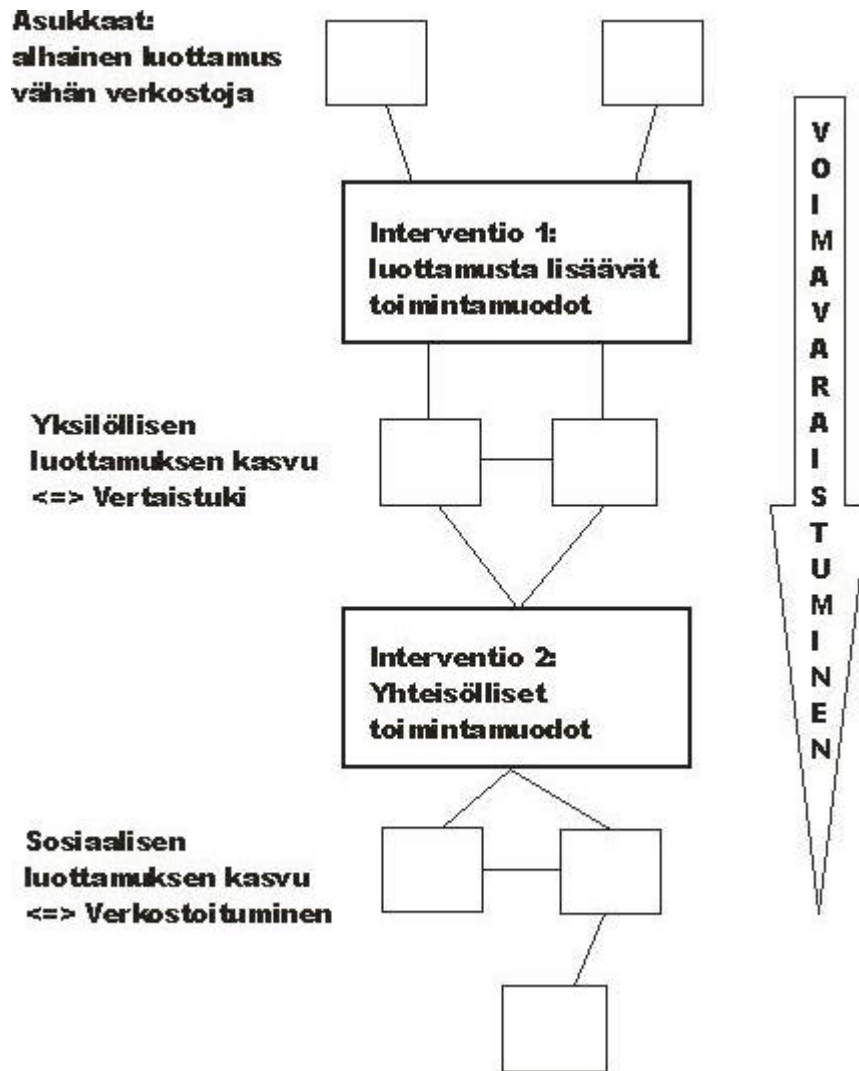
siis joku suunta tai linja mitä kohti pyrkii, ja tietää itse, mitä haluaa tehdä sekä miten tavoitteeseen pääsee. Joissakin osallistujissa tällaisen elämänhallinnan puute on näkynyt tietynlaisena lannistumisena tavoitteiden tekemisen suhteen: on ajateltu, että tulevaisuudesta ei kuitenkaan voi tietää.

Projektipäällikön tärkeä kommentti tähän käsitteeseen oli se, että elämänhallintaa sinänsä ei ole jonkin yhteiskunnassamme hyväksytyyn rutiinin noudattaminen tai sopeutuminen palkkatyön kehykseen. Heikommissa lähtökohdissa ja työelämän ulkopuolella arvokasta on esimerkiksi kivun sietokyky, uusien mahdollisuuksien näkeminen ja lopulta se, että elämän voisi kuitenkin kokea elämisen arvoiseksi. Tämän kokemuksen eteen täytyy kuitenkin tehdä asioita, jotka taas osoittavat elämänhallintaa. Projektipäällikkö käyttäisi elämänhallinnan tilalla sanaa 'elämänilo'. Laajasti ymmärrettynä tämä ei suinkaan tarkoita vain positiivista elämänasennetta vaan eräällä tavalla järkipäätä näkökulmaa elämään. On kenties koettu vaikeita kriisejä ja toimeentulo on jatkuvasti niukka. Elämänhallintaa osoittaa se, että pystyy käsittelemään omia ongelmiaan tai ainakin puhumaan niistä ja jatkamaan eteenpäin. Käsite on olennaisesti yksilöllinen, joten se myöskin ilmenee jokaisen yksilön kohdalla hänelle parhaiten sopivalla tavalla.

“Elikä joillekin riittävä elämänhallinta on se että ymmärtää herätä yheltä aamupäivällä... tai iltapäivällä. Mut jos se toimii silleen niin se on sitten hänelle riittävää elämänhallintaa.“ (M)

Kuva 3 havainnollistaa luottamuksen kehittymisen ja voimavaraistumisen rinnakkaisuutta. Yhdistääkseni voimavaraistumisen sosiaalisen pääoman teoriaan totean, että voidakseen hyödyntää sosiaalista pääomaa yksilön täytyy voimavaraistua. Kummatkin edellä mainitut käsitteet – voimavaraistuminen ja elämänhallinta – ovat voimakkaan yksilöllisesti latautuneita, mutta niillä on mielestäni edelleen yhteisöllinen sisältö. Kuten edellä on todettu, projektin osallistujat ja muutkin asukkaat kokevat yksilötason tarpeet tärkeimmiksi. Vasta niihin vastaamisen kautta (interventio 1) voidaan alkaa hahmottaa yhteisöllisiä ratkaisuja (interventio 2). Sosiaalinen pääoma on olennaisesti yhteinen hyödyke, joten se ei ole kenenkään sitä hyödyntävän yksityistä omaisuutta (Putnam 1994, 170). Yksilö, joka ei luota muihin, ei kykene osallistumaan esimerkiksi vertaistuen verkostoihin eikä siten pääse osalliseksi kertyvästä sosiaalisesta pääomasta. Vastaavasti kehitetyistä toimintamuodoista ei ole mitään hyötyä, jos asukkailla ei ole luottamusta toisiinsa ja projektin työntekijöihin. Niinpä projektissa tavoitteena oleva voimavaraistuminen on myös luottamuksen syntymistä sosiaalisessa mielessä ja sitä kautta verkostoitumisen mahdollisuutta, potentiaalia sosiaalisen

pääoman kehittymiselle.

KUVA 3. VOIMAVARAISTUMISEN JA LUOTTAMUKSEN KEHITTÄMISEN RINNAKKAISUUS.

9. Projektista todellisuuteen?

Kysyin tutkielmani alussa, pystytäänkö Kuriiri-projektin avulla synnyttämään tai elvyttämään alueen yhteisöllisyyttä ja onnistuuko kolmannen sektorin kautta lähtevä sektorien välinen verkostoyhteistyö. Asetin myös projektin toimintaa arvioivia kysymyksiä: mitä projektissa tapahtuu sen toimiessa sekä miten se mukautuu ympäristöönsä ja vastaa sen tarpeisiin. Näitä kysymyksiä valotin empiirisessä osiossa. Tässä päätösluvussa kehittelem ajatuksia eteenpäin sen oppimisprosessin tuloksena, jonka olen tutkimuksen aikana käynyt läpi. Tutkiessani Kukuloiden Kuriirin toimintaa olen myös esitellyt suuren määrän käsitteitä, joita olen hyödyntänyt tutkimuskohteeni analysoinnissa. Osa käsitteistä voidaan lukea sosiologisiin ja

yhteiskuntapoliittisiin teorioihin kuuluviksi, osan olen omaksunut tutkimuskohteestani ja EU-ohjelmakielestä. Esittelin tutkielman alussa kolme tutkimusta kehystävää teoriakenttää: elämänpolitiikan konseptio, sosiaalisen pääoman käsite sekä kolmas sektori toimijaverkostoina. Tutkimuksen yhteiskuntapoliittinen konteksti on yhteiskunnan yksilöityminen, joka tuottaa muun muassa työllisyyden epävarmuutta ja syrjäytymisriskejä. Näihin rakennusaineisiin koetan palata ja ammentaa teoriakentästä olennaisesti tutkimukseen liittyvää käytännön sisältöä.

Projektimaailma voidaan ajatella tietyllä tavalla jatkuvan tiimalasin malliseksi. Kuriirin tapaisen ESR-projektin toteutus on tiimalasin toinen pää. Toisessa, leveässä päässä on havaittavissa oleva yhteiskunnallinen epäkohta tai kehittämiskohta; tässä tapauksessa se on ollut lähiöalueiden korkea työttömyys yhdistyneenä sosiaalisiin ongelmiin ja alhaiseen osallistumisaktiivisuuteen. Tästä on edetty tiimalasin keskikohtaan eli on alettu pohtia kehittämistoimenpiteitä. Pohdinnat on kirjattu esimerkiksi EQUAL-ohjelmaan suosituksiksi ja määräyksiksi; tämä alue on niin sanotusti harmaata ja abstraktia. Lopulta päädytään tiimalasin toiseen päähän, jossa ohjelmaa toteutetaan valitulla tavalla ja toimintamuodot ovat selvästi havaittavissa. Tehdyistä havainnoista voitaisiin taas edetä kapeaan kohtaan, jossa käytäisiin arvioivia keskusteluja ja päätettäisiin jatkotoimenpiteistä.

Tietenkään projekti ei voi edetä suljetussa tiimalasissa, vaan sen on hyödynnettävä ympärillä olevia resursseja ja verkostoja ja oltava jatkuvasti vuorovaikutuksessa yhteistyötahojen kanssa. Eräs tutkijaryhmämme jäsenistä mainitsi, että jos projekteissa kokeillut toimintamuodot tuotaisiin arkikäytäntöihin, ne tulisivat hyvin kalliiksi. Vaarana on siis se, että kun projekti saa käyttää sille myönnettyt varat haluamallaan tavalla, niillä toteutetaan toimintamuotoja, joita on käytännössä mahdotonta tai hyvin vaikeaa tuoda vaikkapa alueellisen sosiaalityön käytäntöihin. Projektin pitää siis olla yhteydessä reaali maailmaan siten, että siinä tehdyistä kokeiluista ja saaduista ideoista olisi hyötyä projektin loputtua. Vastaavasti projekteissa viljellyt käsitteet on sulautettava arkitodellisuuteen, jos esimerkiksi hyvää käytäntöä halutaan soveltaa uudestaan. Mahdottomuuksien päälle ei voi rakentaa, muistutti eräs tutkijaryhmäläinen ottaen "varoittavaksi esimerkiksi" entisen Neuvostoliiton viisivuotissuunnitelmat.

Vertailukohdaksi Kuriiri-projektin kanssa sopii hyvin toimintaansa pikkuhiljaa alas ajava Huhtasuo-projekti, joka on Kuriirin tavoin ESR-osarahoituksella toteutettava asuinalueen

kehittämisprojekti. Tavoitteita ovat olleet työllistyminen, syrjäytymisen estäminen, asukkaiden elämänhallinnan parantaminen ja palveluverkoston kehittäminen. Projektin toimenpiteitä ovat työttömien neuvonta- ja työnhakupisteen eli Kylätoimiston ylläpito, eri aiheiset työvoimakoulutukset, harrastustoiminnan tarjoaminen, maahanmuuttajien kotouttaminen sekä yritysyhteistyössä harjoittelupaikat ja työntekijöiden välitys. Kuluva kausi on toinen projektirahoituskausi, eli Huhtasuo sai jatkorahoituksen vuonna 2000. On selvästi havaittavissa, että esimerkiksi kursseilla ja ryhmäytävillä työmuodoilla on ollut positiivisia vaikutuksia alueen asukkaisiin, jos ei työllisyystilanteen niin ainakin oman elämänhallinnan ja sosiaalisten verkostojen kannalta. Projekti on synnyttänyt sisäänsä vapaaehtoistyön käytäntöjä, ja sen toimintaan osallistutaan aktiivisesti. Lisäksi yhteistyö Huhtasuo-projektin, Huhtasuon kirkon ja koulun välillä on onnistunut toivotulla tavalla. Kun toiminta vuoden 2003 jälkeen loppuu, ilmassa on toiveita jatkamisesta esimerkiksi alueosuuskuntamuotoisena yksikkönä, joka tarjoaisi ostopalveluita kaupungille. Nämä onnistumiset antavat tietysti paljon ajattelemisen aihetta Kuriiri-projektin toimijoille. Toki asuinalueissa on olennaisia eroja. Voidaan ainakin olettaa, että Huhtasuolla kansalaistoiminnalle on ylipäänsä ollut enemmän potentiaalia ja asukasohja on mahdollistanut projektin toiminnan sulautumisen asuinalueeseen helpommin kuin Keltinmäellä, Myllyjärvellä ja Mäyrämäessä. Huhtasuo on myös hieman vanhempi asuinalue eli se on syntynyt jo 1960-luvulla. Yhtä kaikki, onnistunut projekti on kyennyt kohtaamaan asukkaiden tarpeet, vastaamaan niihin ja antamaan aineksia itsenäiseen ongelmanratkaisuun.

Palatkaamme seuraavaksi elämänpolitiikkaan. Määritelmällisesti siinä on kyse valintojen politiikasta, refleksiivisen yhteiskunnan ongelmanratkaisusta ja yhteiskunnan instituutioiden asiantuntijuuden muuttumisesta puitteista riisuvaksi prosessiksi. Ei ole kaavallista totuutta vaan vain erilaisia valintoja; valta ei liioin ole hierarkkista vaan generatiivista. Lähtöoletus oli, että Kuriiri-projekti pystyy kohdealueellaan toteuttamaan tällaisia periaatteita toiminnassaan paremmin kuin "perinteinen" sosiaalityö. Otin luvun 4 alussa myös Kukuloiden Kuriirin kaksi pääasiallista toimintamuotoa, valmennusjaksot ja itseohjautuvat tiimit, esimerkiksi elämänpolitiikaksi luettavista toimenpiteistä. Tiimiajatus tosin on näistä kahdesta jäänyt toteuttamatta, mutta valmennusjaksoja on viety läpi menestyksekkäästi. Työntekijöiden haastattelujen perusteella varsinkin kevään 2003 valmennusjaksoilla osallistujat ovat tavoittaneet omassa elämässään jotakin sellaista, jonka kautta heillä on mahdollisuuksia hallita omaa elämänpolitiikkaansa ja osallistua siihen päätöksentekoon, joka

koskee heidän omaa elämäänsä. Yksilöllistä työvalmennusta ajatellen Kuriiri on tässä mielessä onnistunut kohtaamaan alueen asukkaat esimerkiksi työvoimatoimistoa paremmin.

Elämänpolitiikkaan liittyy myös vallan generatiivisuus. Kukkuloiden Kuriirin itseohjautuvien tiimien ideaan sisältyi tämä aspekti siten, että asukkaat olisi saatu toimimaan yhdessä jonkin heille tärkeän tavoitteen edistämiseksi ja näin he olisivat saaneet valtaa päättää omaa elinympäristöään koskevista asioista. Jos tällainen toimintaidea saataisiin käyttöön asukkaiden keskuudessa, sillä voisi olla positiivisia vaikutuksia, jotka ulottuisivat myös projektin jälkeiseen aikaan: vapaaehtoistyö ja järjestäytynyt toiminta voivat synnyttää uusia ideoita asuinalueen kehittämiseksi ruohonjuuritasolla. Ryhmien syntyminen vaatii tietenkin lähtökohtaisesti toimintahaluja ihmisiä sekä sellaisia tavoitteita, jotka voidaan kokea yhteisiksi. Kuriirin ensimmäisen toimintavuoden aikana ei tällä saralla ole edetty näkyvästi. Odotettavissa on, että ryhmäytymistä alkaisi tapahtua enemmän jatkossa, kun osallistujien ensisijaisiin henkilökohtaisiin tarpeisiin on kyetty vastaamaan, kuten esitin luvun 8.2 kuvassa 3. Toinen mahdollisuus on, että projektin päätyttyä on vaikutettu asukkaisiin vain yksilötasolla, eikä sosiaalisen pääoman kehittymisen tai verkostoitumisen eteen olekaan voitu tehdä juuri mitään. Tämäkin olisi mielenkiintoinen tulos.

Asuinalueen kehittämistä pohdittaessa on syytä palauttaa mieleen eräs ydinkysymys: miksi asuinalueita pitää kehittää ja kuinka määritellään kehityskohdat? Olen esittänyt niin projektisuunnitelmaa läpikäydessäni kuin myös työntekijöiden haastatteluja purkaessani lukuisia asuinalueisiin liittyviä kehitystoiveita. Sosiaalisen pääoman hyvinvointistrategia eli paikallisyhteisöllisyyden synnyttäminen tai elvyttäminen on yksi haasteellisimmista tavoitteista. Onko tällaista yhteisöllisyyttä sitten koskaan ollut ja voidaanko sellaista koskaan saada aikaan – ja edelleen: kaipaavatko alueen asukkaat sitä ylipäänsä? Saattaa olla, että Kuriirin kohdealueen asukkaat ovat pääosin tyytyväisiä asuinalueeseensa ulkoisesti tai he eivät muutenkaan erityisesti identifioitu siihen. Tärkeämpi kiinnittymisen kohde voi olla kortteli, taloyhtiö tai asuintalo. Haastaminen toimimaan abstraktimman kokonaisuuden eli tietyn lähiön hyväksi ei tällöin tunnu kovin houkuttelevalta. Tähän johtopäätökseen päätyi ainakin Marjaana Seppänen (2001) Lahden Liipolaa koskevassa tutkimuksessaan. Seppäsen tavoin voidaan siis todeta, että ulkoapäin havaittu yhteisöllisyyden puute lähiöissä voikin perustua siihen, ettei lähiötä koeta erityisesti yhteisenä alueena tai yhteistoiminnan kohteena. Jokainen asukas konstruoi siis oman asuinalueensa omasta kokemuspohjastaan lähtien, ja se on kaikille hieman erilainen. Tätä taustaa vasten ei ole ihme, että Keltinmäen - Myllyjärven -

Mäyrämäen alueella ei ole saatu asukkaita innostumaan laajasti kansalaistoiminnasta. Vastaavasti Huhtasuo-projektin onnistumisen taustalla voi olla Keltinmäkeä vahvempi lähiöidentiteetti ja me-henki, johon on osaltaan vaikuttanut asuinalueen pitkäaikainen aiheetonkin ulkopuolinen arvostelu.

Vaikeimpana ja arvotuksellisimpana Kuriiri-projektissa on varmaankin koettu verkostojen luominen sellaisia tahoja kohti, jotka eivät lähtökohtaisesti ole olleet tällaiseen projektiin suuntautuneita – käytännössä viitataan tällä yritysysteistyöhön. Kohdealueen yrityksille kumppanuushankeajattelu esimerkiksi kolmannen sektorin kanssa on hyvin vierasta. Tarkasteleman ajankäyttö on auttamattoman lyhyt, jotta siinä voisi havaita juuri mitään muutoksia mainituilla toimenpidealueilla. Projektin kolmivuotinen toiminta-aikakin vaikuttaa olevan liian lyhyt näkyvien tavoitteiden saavuttamiseksi. Verkostoitumisen kannalta projektin kehyksissä on kuitenkin ainutlaatuinen tilaisuus saattaa yhteen erilaisia toimijoita yhteisten ongelmien pariin. Toimijajoukon laajentaminen voi tuottaa paitsi synergiaetuja, myös kohdistetumpaa ja yksilöllisempää palvelua sitä tarvitseville. Jyväskylässä hiljattain toteutetussa työvoimatoimiston, kaupungin ja KELAn yhteispalvelukokeilussa huomattiin moniammatillisen ja yksilöidyn työskentelyn tuottavan asiakkaille pysyvämpiä ratkaisuja kuin esimerkiksi puolen vuoden työllistämistukijakson. Kuriiri-projekti on kuitenkin hieman vaikeammassa tilanteessa. Yksittäisten henkilöiden elämäntilannetta voidaan, kuten todettu, kohentaa projektin toiminta-aikana, ja mahdollisesti saadaan aikaan kestävämpiäkin ratkaisuja. Esimerkiksi äideille suunnatun Arjessa eteenpäin -ryhmän onnistumista on osaltaan edesauttanut yhteistyö kaupungin sosiaalitoimiston perhetyön yksikön kanssa, jonka asiakkaita on saatu osallistujiksi. Kumppanuushankkeet ja verkostojen luominen sen sijaan kärsivät projektin kokeiluluonteesta, eivätkä ne välttämättä houkuttele uusia yhteistyökumppaneita, jos toimijoilla on jo tiedossa, että kokeilu päättyy määrätyn ajan päästä. Kyse on nimittäin aina jonkinlaisesta taloudellisesta panoksesta ja samalla riskin otosta. Kukuloiden Kuriirin työntekijät pohtivat projektin käynnistymisvaiheessa, että eri sektorien yhteisymmärrys kangertelee yhteistyökysymyksessä. Yhteistyö edellyttää aina osallistumista, ja toisaalta pyyteetöntä työtä ei ole. Niinpä jokaisen potentiaalisen kumppanin motiivit on löydettävä, jotta osallistuminen olisi mielekästä.

Viittasin lyhyesti luvussa 6.1.2 paikallisen kumppanuuden ideaan, jota Irlannissa on sovellettu laajasti osana kansallista kehittämisohjelmaa 1990-luvun alusta asti. Kumppanuustoiminta tarjoaa mielenkiintoisen vertailukohdan Suomen vastaaviin kokeiluihin. Irlannin ohjelmalla

on rahoitettu paikallisia voittoa tavoittelemattomia kumppanuusyhtiöitä, joihin on sitoutunut vapaaehtoisjärjestöjä, paikallisia viranomaisia ja työmarkkinajärjestöjä. Erityisen tärkeää oli maan hallituksen sitoutuminen paikalliseen kehittämiseen ja erikseen perustetun alueellisen kehityshallintoyhtiön (Area Development Management, ADM) toimiminen välittäjäorganisaationa sekä kumppanuushankkeiden ja hallinnon keskinäisessä dialogissa että koko kumppanuustoiminnan hallinnoijana. Kumppanuustoimintaa pidettiin yleisesti onnistuneena ja sen katsottiin olevan kestävä ratkaisu. (Pukio 2001.) Mitä siis Irlannissa on osattu tehdä paremmin kuin Suomessa ja esimerkiksi Kuriiri-projektissa? Ainakin hankkeen tunnustaminen kansallisella tasolla on taannut alueellisille kokeiluille varmemman turvan, eikä yrityksen perustaminen tunnu yhtä riskialttiilta, kun tukena ovat määrätyt vaikutusvaltaiset kumppanit. Kuriiri-projektissa yritys yhteistyöhön ei ole esimerkiksi otettu mukaan työmarkkinajärjestöjä. Lisäksi Irlannissa on onnistuttu luottamuskulttuurin luomisessa sikäli, että hallitus ja ministeriöt ovat antaneet välittäjäorganisaationa toimivalle ADM:lle paljon päätäntävaltaa. ADM puolestaan on kumppanuushankkeita valvoessaan todennut niiden toimivan hyvin vastuullisesti. Toimijaverkoston laajuus ja heterogeenisuus ovat ratkaisevia tekijöitä tässä yhteydessä.

Asetin tutkielmani alkupuolella erääksi tehtäväkseni kuvailla, miten EQUAL-ohjelmaston toimintalinjat kohtaavat käytännön toteutuksen kentällä eli tässä tapauksessa asuinalueella. Vaikuttaa siltä, että toimintalinjoja on vielä kuunneltu melko tarkkaan projektisuunnitelmaa tehdessä ja toimintaa käynnistettäessä. Puitteet Kuriirin kokonaisprojektille on siis luotu EQUAL-ohjelmaa noudattaen. Toteutuksessa on voitu sitten lähteä toimimaan sen mukaan, mikä toiminta koetaan hyödylliseksi. Toiminnan tasolla saadaan aina jokin esimerkki siitä, mitä ohjelmassa määritellyt asiat voivat käytännössä olla, joten sikäli on hyödyllistäkin hämärtää välillä ohjelman ja käytännön toteutuksen välistä yhteyttä. Kukuloiden Kuriiri on ainakin ensimmäisenä toimintavuotenaan keskittynyt voimavaraistumiseen yksilötasolla ja onnistunut saavuttamaan pienen joukon pitkäaikaistyöttömiä ja yksinhuoltajia, jotka ovat saaneet arkeensa kiinnekohtia. Kumppanuuksien (yritysyhteistyö, osuuskuntahanke) luomisessa puolestaan lienee tehtävä irtiotta projektisuunnitelmasta ja haettava kenties pienimuotoisempia ratkaisuja, tai sitten muutettava koko konseptiota.

Tässä tutkielmassa olen toistuvasti maininnut, että päätöksenteon tuominen paikallistasolle ja toiminnan aloittaminen samalta tasolta ovat ratkaisevia alueen kehittämisen kannalta. Tämän periaatteen tunnustaa myös Kuriiri-projekti. Muutoksen aikaansaaminen vaatii kuitenkin

muutoksia paitsi alhaalta ylös, myös ylhäältä alas. Mielenkiintoista on siis se, että ratkaisevaa ei ole pelkästään asioiden tapahtuminen ruohonjuuritasolla. Irlannin kumppanuushankkeen kautta on tunnustettu, että tehokas paikallinen kehittäminen ei ole vain paikallisella tasolla tapahtuvan toiminnan varassa. Kansallisella tasolla on pohdittava, edellyttävätkö hankkeista saadut kokemukset muutoksia myös keskushallinnon toiminnassa. (Pukio 2001.) Parhaimmillaan päästäisiin vuorovaikutukselliseen tilanteeseen yhteiskuntasektorien välillä. Suomalaisen kolmannen sektorin kohdalla tässä on huomioitava se, että julkisella sektorilla on aina ollut tärkeä merkitys kolmannen sektorin toimintaedellytyksien luomisessa ja mahdollistamisessa (Matthies 1996). Julkiselle sektorille vuorovaikutus on erityinen haaste, kun kolmannen sektorin kokeiluista saatuja kokemuksia pitäisi kuunnella nyt entistä tarkemmin.

Keltinmäen, Myllyjärven ja Mäyrämäen tuskin tarvitsee enempää projekteja avukseen. Lukuisten interventiohankkeiden jälkeen olisi toivottavaa, että alueelle olisi jäänyt joitakin sovellettavissa olevia käytäntöjä, ja toisaalta alueen ja kaupungin hallintoon olisi välittynyt kokemuksia siitä, miltä osin asuinalueita tulisi kehittää ja mitkä ovat sen tarpeet. Kuriiri-projektin tapauksessakaan ei voi tyytyä vain hankkeen läpiviemiseen kohdealueella. Toimintaan on sitoutunut paljon yhteistyökumppaneita muun muassa alueellisen johtoryhmän kautta, ja näillä toimijoilla on myös vastuu välittää eteenpäin ja mahdollisesti hyödyntää projektista saatuja havaintoja, niin hyviä kuin huonojakin kokemuksia. Sekä kaupungin sosiaalitoimelle että projektille on eniten hyötyä siitä, että ne yhdistävät voimansa kohdealueella laajemmin nyt, kun esimerkiksi perhetyön ja projektin yhteistyöstä on hyviä kokemuksia. Sektorirajat ylittävä yhteistyö onkin Kukkuloiden Kuriirin tärkeimpiä kokeilukenttiä. Projekti tuskin pystyy ratkaisemaan kovinkaan suurta osaa niistä ongelmista, jotka asuinalueella on todettu. Toimintansa aikana se voi kuitenkin palvella alueen pitkäaikaistyöttömiä entistä yksilöllisemmällä tavoilla sekä antaa esimerkkejä siitä, miten asuinalueen hyväksi tehtävää yhteistyötä voidaan toteuttaa. Olennaista on, että toteutuksen ei tarvitse lähteä julkisen sektorin aloitteesta ulkoa ohjautuvasti, vaan asukkaiden omien yhteenliittymien ilmaisemien tarpeiden ja toiveiden pohjalta.

Lähdekirjallisuus

- Beck, Ulrich (1992) *Risk Society. Towards a New Modernity*. London: Sage Publications.
- Beck, Ulrich, Giddens, Anthony & Lash, Scott (1995): *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino.
- Beck, Ulrich (1999) *Työyhteiskunnan tuolle puolen*. *Janus* 7:3, s. 257-266.
- Callon, Michel (1991) *Techno-economic networks and irreversibility*. Teoksessa Law, John (toim.) *A Sociology of Monsters*. London: Routledge, s. 132-161.
- Eräsaari, Risto & Jokinen, Riikka (1997) *Refleksioeliitit ja elämänpolitiikka*. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan työpapereita 99. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Eräsaari, Risto (1998) *Mikä ihmeen elämänpolitiikka?* Teoksessa Roos, J.P. & Hoikkala, Tommi (toim.) *Elämänpolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, s. 92-109.
- Eskonen, Tommi & Järvelä, Sampo (2000) *Pitkät polut. Syrjäytymisen uhkaamien henkilöiden rakenteelliset edellytykset*. *Adapt/Employment –julkaisut* 28. Helsinki: Työministeriö.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press.
- Hankonen, Johanna (1994) *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus Kirja ja Otatieto Oy.
- Heiskala, Risto (1998) *Modernisoitumisen seuraukset ja elämänpolitiikka: Giddensin 1990-luvun tuotanto*. Teoksessa Roos, J.P. & Hoikkala, Tommi (toim.) *Elämänpolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, s.110-127.
- Jyrkämä, Jyrki (1999) *Toimintatutkimus ja sosiaaliset toimintakäytännöt – giddensiläisiä näkökulmia toimintatutkimukseen*. Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T., Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti (toim.) *Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja*. Jyväskylä: Atena kustannus, s. 137-153.
- Järvelä, Sampo & Laukkanen, Maija (2000) *Näkökulmia voimavaraistamiseen*. *Employment -julkaisut* 19. Helsinki: Työministeriö.

- Kajanoja, Jouko & Simpura, Jussi (2000) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Raportteja 252. Helsinki: STAKES.
- Karjalainen, Pekka (1998) Riskialtis asuinalue. Teoksessa Eskelinen, Marjut, Hietanen, Elina, Kinnunen, Petri & Särkelä, Riitta (toim.) Toisin toimien, uutta oppien. Hyvinvoinnin tukiverkostot -julkaisuja. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, s. 40-57.
- Karjalainen, Pekka, Karisto, Antti & Seppänen, Marjaana (2002) Lähiöt, kaupunkisosaalityö ja projektitoiminta. Teoksessa Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.) Marginaalit ja sosaalityö. Jyväskylä: Paino Kopijyvä, s.253-271.
- Kinnunen, Petri (2000) Yhdistelmätuen todellisuus – yhteenveto. Teoksessa Harju, Aaro & Backberg-Edwards, Kristiina (toim.) Kohti uutta työtä. Helsinki: Allianssi, SLU ja STKL, s. 218-226.
- Kokkonen, Tuomo (2001) Giddens ja elämänpolitiikka. Luento 26.11.2001 Yhteiskuntapolitiikan teoreettiset perusteet -kurssilla. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Kortteinen, Matti (1982) Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Helsinki: Otava
- Kortteinen, Matti (1998) Työtön: tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Tammi.
- Kuittu, Ulla (2002) Kukkuloiden Kuriiri asukkaiden voimavaraistajana – tapauskohtainen arviointitutkimus yksinhuoltajaryhmän voimavaraistumisesta. Julkaisematon tutkimussuunnitelmaluonnos.
- Latour, Bruno (1986) The Powers of Association. Teoksessa Law, John (toim.) Power, Action and Belief. A New Sociology of Knowledge? London: Routledge & Kegan Paul, s. 264-280.
- Loranca-Garcia, Santiago (2000) Paikallisen sosiaalisen pääoman rakentaminen Euroopan unionissa – kumppanuudet ja kolmas sektori. Teoksessa Kajanoja, Jouko & Simpura, Jussi (toim.) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Raportteja 252. Helsinki: STAKES, s. 71-87.
- Matthies, Aila-Leena (1996) Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät organisaatiot.

Teoksessa Matthies, Aila-Leena, Kotakari, Ulla & Nylund, Marianne (toim.)
Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino, s. 11-29.

Matthies, Aila-Leena (1999) Ekonomistisen ja eettisen vuoropuhelu. Teoksessa Hokkanen,
Liisa, Kinnunen, Petri & Siisiäinen, Martti (toim.) Haastava kolmas sektori.
Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Helsinki: Sosiaali- ja
terveysturvan keskusliitto, s.40-60.

Mikkola, Merva (1996) Yhdyskuntatyö hyvinvointivaltion ja kansalaisyhteiskunnan
välittäjänä. Teoksessa Matthies, Aila-Leena, Kotakari, Ulla & Nylund,
Marianne (toim.) Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino, s. 59-71.

Närhi, Kati & Hiekka, Eija (2000) Sosiaalityö kestävää elinympäristöä kehittämässä: "Uudet
paikalliset toimintatavat sosiaalista syrjäytymistä vastaan" -projektin
kokemuksia ja johtopäätöksiä. Jyväskylän opintososiaalikeskuksen
julkaisusarja 2/2000. Jyväskylä.

Putnam, Robert D. (1994) Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy.
Princeton: Princeton University Press.

Putnam, Robert D. (2000) Bowling Alone. The Collapse and Revival of American
Community. New York: Simon & Schuster.

Rauhala, Pirkko-Liisa (1998) Mistä ehkäisevässä sosiaalipolitiikassa on kysymys?
Käsitteellistä ja historiallista tarkastelua. Tutkimuksia 90. Helsinki: STAKES.

Robson, Colin (2001) Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille.
Helsinki: Tammi

Roos, J.P. (1998) Mitä on elämänpolitiikka? Teoksessa Roos, J.P. & Hoikkala, Tommi (toim.)
Elämänpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus, s. 20-33.

Seppänen, Marjaana (2001) Liipolan onni: asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys
asukkaille. Väitöskirja. Helsinki: Palmenia.

Siisiäinen, Martti (1999) Sosiaalinen pääoma, valta ja kolmas sektori. Teoksessa Hokkanen,
Liisa, Kinnunen, Petri & Siisiäinen, Martti (toim.) Haastava kolmas sektori.
Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Helsinki: Sosiaali- ja
terveysturvan keskusliitto, s.10-39.

Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelma 2001. Työministeriön WWW-sivut [viitattu 30.9.2002]. <URL: <http://www.mol.fi/tiedotus/map20010.html>>

Töttö, Pertti (2000) Pirullisen positivismin paluu: laadullisen ja määrällisen tarkastelua. Tampere: Vastapaino.

Uusikylä, Petri & Mäkinen, Anna-Kaisa (2003): Mitä itsearviointi on? Teoksessa Uusikylä & Mäkinen (toim.) Tiedosta – arvioi – paranna: itsearviointi ESR-projektien kehittämisen välineenä [viitattu 21.3.2003], s.5-12. Saatavilla WWW-muodossa: <URL: <http://www.esr.fi>>. Työministeriö.

Väärälä, Reijo (1996) Joustavuudesta uusia riskejä. Socius 2:3, s.7-9.

Väärälä, Reijo (2000) Paikallinen sosiaalinen pääoma. Kommentteja Santiago Loranca-Garcian artikkeliin. Teoksessa Kajanoja, Jouko & Simpura, Jussi (toim.) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Raportteja 252. Helsinki: STAKES, s. 89-91.

DOKUMENTTIAINEISTO

Työmarkkinoihin liittyvän syrjinnän ja eriarvoisuuden torjumista koskeva EQUAL-yhteisöaloiteohjelma: Suomi. Euroopan komission hyväksymä 16.3.2001. Saatavilla Työministeriön WWW-sivuilta <URL: <http://www.mol.fi/esr/ohjeet/equal.rtf>>

Kukkuloiden Kuriirin projektisuunnitelma. Julkaisija Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki. 28.3.2002 Jyväskylä.

Kuriiri – neljän asuntoalueen verkosto. Keski-Suomen Yhteisöjen Tuen WWW-sivut [viitattu 6.3.2003]. <URL: <http://www.kyt.st/kuriiri>>

Aluelehti Kukkulon Kaiku: numerot 3/02 ja 4/02

Pukkio, Matti (2001) Tutustumismatka Irlannin kumppanuustoiminnassa käyttämään yhtiömalliin 13.-16.6.2001. Julkaisematon raportti.

EMPIIRINEN AINEISTO

Haastattelut 10.10.2002 Keltinmäen Asukastalolla:

Työvalmentaja (J)
Projektipäällikkö (M)
Projektiassistentti (R)

Haastattelut 28.4.2003 Keltinmäen Asukastalolla:

Työvalmentaja, sijainen (A)
Projektiassistentti (R)

Havainnointi valmennusjaksoilla: 8.11.2002, 2.12.2002, 3.12.2002 ja 5.12.2002

Liitteet

LIITE 1 Pääkirjoitus Kukkulan Kaiku -lehden numerossa 1/2002

LIITE 2 Otteet Kukuloiden Kuriirin projektisuunnitelmasta:

Alustava aikataulu

Lista mahdollisista yhteistyökumppaneista

LIITE 3 Arjessa eteenpäin – yhdessä. Kukuloiden Kuriirin esite keväältä 2003

LIITE 4 Teemahaastattelun runko

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

- * Työnimike ja –tehtävät, työtavat
 - miksi mukana Kuriiri-projektissa?
 - mitä kokee voivansa tuoda projektiin?
- * Mitä tavoitteita kokee projektilla olevan?
 - miten tavoitteisiin päästään?
- * Projektin mielekkyys ja realismisuus
 - mihin projektia tällä alueella tarvitaan?
 - mihin tarpeisiin se voisi vastata?
- * Miten projekti otettu vastaan?
 - alkuvaikeudet, missä suurimmat?
 - missä onnistuttu tähän mennessä?
 - mitkä suurimmat haasteet?
- * Alueella jo olevat vapaaehtoistyön käytännöt
 - miten vaikuttavat?
 - onko ollut apua, minkälaista?
- * Kokemuksia oman vastualueen toiminnasta
 - valmennusjaksot, Arjessa eteenpäin –ryhmä etc.
 - mikä tärkein anti?
 - keitä on tavoitettu?
- * Oma näkemys: mitä tarkoittaa
 - voimavaraistaminen
 - elämänhallinta
- * Tulevaisuusodotukset: kuvitellaan aikaa projektin päättyessä
 - missä onnistuttu?
 - missä epäonnistuttu / riskejä?